100 DOKUMENTŮ O VZNIKU VÁLKY

VÝBOR Z ÚŘEDNÍ NĚMECKÉ BÍLÉ KNIHY

gm guidemedia

100 DOKUMENTŮ O VZNIKU VÁLKY

VYDAL NĚMECKÝ INFORMAČNÍ ÚŘAD

100 DOKUMENTŮ O VZNIKU VÁLKY

VÝBOR Z ÚŘEDNÍ NĚMECKÉ BÍLÉ KNIHY

guidemedia

100 DOKUMENTŮ O VZNIKU VÁLKY

VÝBOR Z ÚŘEDNÍ NĚMECKÉ BÍLÉ KNIHY

EDICE RETRO, svazek 2.

Vydalo nakladatelství guidemedia etc v Brně roku 2013.

Původní vydání 1940

Odpovědný redaktor, jazykové úpravy Pavel Kamas
Odborná a redakční spolupráce Lukáš Beer
Grafická úprava a sazba Lukáš Novák
Digitalizace archiválií Erik Sedláček

guidemedia etc s.r.o.
www.guidemedia.cz

ISBN 978-80-905310-4-8

OBSAH

Druhá kapitola

Anglická válečná politika od mnichovské úmluvy – Německý pokus o pokojné řešení otázky Gdaňsku a koridoru

Třetí kapitola

Polsko jako nástroj anglického úsilí o válku

Zraky německého národa jsou za vedení Adolfa Hitlera upřeny do budoucnosti, nikoli do minulosti. Avšak boj nám vnucený, který nyní bojujeme o budoucí osud Německa, činí naléhavě nutným, abychom v každé chvíli zůstávali pamětlivi toho, jak k tomuto boji došlo a kde třeba hledat jeho poslední příčiny. Každému, kdo chce vidět, je to sice již dlouho zcela jasné a bylo to již dost často vysvětleno ze směrodatné německé strany, především pak v řečech našeho Vůdce. Poněvadž se však prolhaná propaganda našich nepřátel vytrvale snaží stále znovu zastírat pravý stav věcí a usiluje zmást světovou veřejnost, jak pokud jde o příčiny války, tak o cílech, které sami sledují, je důležité, aby autentickými úředními dokumenty byl ještě jednou podán nezvratný důkaz, že to byla výlučně a jedině Anglie, která zavinila válku a která válku chtěla, aby Německo zničila.

Poté, co zahraniční úřad bezprostředně po vypuknutí války uveřejnil v Bílé knize dokumenty, informující o poslední fázi německo-polské krize, předkládá nyní obsáhlou sbírku dokumentů, jež se neomezují na dobu předcházející bezprostředně vypuknutí války, nýbrž zahrnují nejpodstatnější politické události, z nichž se vyvinul nejprve konflikt s Polskem a poté konflikt s Anglií a Francií.

Sto dokumentů, jež jsou zde otištěny, mluví řečí tak jasnou, že nepotřebují komentáře. Ve své diplomatické střízlivosti podávají bezprostřední a nelíčený obraz politického vývoje posledních let, jenž vždy znovu burcuje a otřásá i toho, kdo tento vývoj prožil z největší blízkosti. Ukazují soustavný vyhlazovací boj, který vedli Poláci od světové války proti polským Němcům a Gdaňsku; ukazují velkorysé a nekonečně trpělivé státnické snahy Vůdcovy, aby se německo-polské styky dostaly na trvalou základnu odpovídající zájmům obou stran; ukazují naproti tomu krátkozraké neporozumění polských držitelů moci, kteří mařili možnost, vždy znovu jim nabízenou z Německa, aby se dospělo ke konečnému vyrovnání. Především však vidíme, jak se bezprostředně po mnichovské konferenci stále jasněji projevuje válečná vůle Anglie a jak pak britská vláda užívá zaslepení polské vlády, které sama přivodila, k tomu, aby rozpoutala dlouho projektovanou válku s Německem. K odhalení pokryteckého a zločinného chování anglické politiky v jeho celém rozsahu by sice bylo zapotřebí vylíčit celou poválečnou dobu, v níž se Anglie stavěla v cestu každému pokusu Německa vymanit se z pout versailleského diktátu, a znovu a znovu mařila jakoukoli možnost uskutečnit revizi tohoto diktátu cestou vyjednávání. Stačí však přihlédnout podle dokumentů, shromážděných v této Bílé knize, ke krátkému období od podzimu roku 1938, abychom poznali, že Anglie byla předem rozhodnuta zkřížit násilím cestu Vůdce, jehož geniálnímu státnickému umění se zdařilo odstranit nejhorší versailleské zločiny bez jakéhokoli krveprolití a bez jakéhokoli zasažení anglických zájmů a jenž by byl stejným způsobem dosáhl též pokojného řešení německo-polské otázky, kdyby Anglie nebyla zneužila Polska jako nástroje své válečné vůle a nebyla touto zločinnou politikou uvrhla Evropu do války.

Tento provždy existující historický fakt byl znovu potvrzen tím, že Anglie na poslední velkorysý návrh míru, který učinil Vůdce ještě jednou ve své řeči v říšském sněmu dne 6. října, odpověděla nestydatou a urážlivou provokací Německa. V neochvějném vědomí svého práva a v nezvratném přesvědčení o svém konečném vítězství přijal německý národ tuto výzvu a neodloží nyní zbraně z rukou dříve, dokud nedosáhne svého cíle. Tímto cílem je: Vojenské zničení protivníků a zajištění životního prostoru, jenž náleží německému národu, proti každému ohrožení.

Berlín, 3. prosince 1939.

von Ribbentrop
říšský ministr zahraničí

Předmluva

Následující dokumenty líčí, jak vznikla nynější válka. Neomezují se na týdny, jež předcházely jejímu vypuknutí, ale také umožňují vytvořit si nezávislý úsudek o vzdálenějších příčinách konfliktu.

Bílá kniha zahraničního úřadu (1939, č. 2) „Dokumenty o vzniku války“ (Dokumente zur Vorgeschichte des Krieges) obsahuje 482 dokumentů. Aby bylo možné podat skutečně úplný přehled jak vývoje německo-polských styků, tak britské válečné politiky a posléze též německo-polské krize z roku 1939, bylo nutné uveřejnit listinný materiál bez jakýchkoli mezer. Chceme-li však získat přehled o nejhlavnějších politických událostech, nemusíme brát zřetel na značnou část dokumentů obsažených v této sbírce. Proto podáváme v této knize výběr oněch částí úřední Bílé knihy o vzniku války, z nichž jsou nejlépe patrné velké linie událostí. Toto příhodnější vydání německých dokumentů o vzniku války poskytuje každému čtenáři možnost seznámit se rychle s nejdůležitějšími fakty, jež vedly k vypuknutí nynější války. Spojujícím textem je pak podán obsah dokumentů neotištěných v tomto vydání tak, aby jasně vystoupil celkový obraz.

V první kapitole provázejí dokumenty vývoj německo-polských styků od Versailles do doby před mnichovskou úmluvou. Ve druhé kapitole se líčí vývoj anglické válečné politiky – obkličování Německa a štvaní Polska – a popisuje se pokus říšské vlády dosáhnout řešení otázky Gdaňsku (Danzig) a koridoru po dobrém. Třetí kapitola ukazuje Polsko jako nástroj anglické válečné vůle. Účinek britské záruky se projevuje ničivým tažením na německou národní skupinu v Polsku. Na to navazuje poslední fáze německo-polské krize, kdy britská politika vede k rozpoutání konfliktu.

(Čísla udávaná v závorkách značí čísla v úřední německé Bílé knize.)

PRVNÍ KAPITOLA

Vývoj německo-polských styků

A) Polská otázka na versailleské konferenci

Od chvíle obnovení samostatného polského státu ve Versailles byly německo-polské styky v mnohonásobně nepříznivém znamení. Za prvé se Polsko prohlásilo za dědičného nepřítele Němců, odvolávajíc se na své domněle tisícileté poslání. Odůvodňovalo tím nejen své nároky na německé říšské území, nýbrž přímo i své existenční oprávnění a doporučovalo se tak vítězným mocnostem jako spolehlivý spojenec, kdykoli připravený udržovat Německo v jeho pokoření. Za druhé: V této funkci bylo potvrzeno západními mocnostmi a tím, že bylo pojato do francouzské spojenecké soustavy, se stalo východním článkem v kruhu kolem Německa; po zmizení Ruska mělo převzít jeho roli, jejímž účelem je, aby Německo bylo i nadále udržováno mezi dvěma frontami. Za třetí byl německo-polský poměr od počátku otráven tím, že v Polsku byla ponechána silná německá národní skupina, jež byla podrobena ihned nejostřejšímu popolšťování. Za čtvrté představovalo odstoupení říšskoněmeckého území na východě největší nespravedlnost mírového diktátu. Bylo pokládáno nejen německým národem, nýbrž i směrodatnými spojeneckými státníky za tak neudržitelné, že všichni byli zajedno, že na tomto místě musí dojít k první nápravě, neměl-li zde vypuknout nejbližší válečný konflikt v Evropě.

V pamětním spise pro versailleskou mírovou konferenci ze dne 25. března 1919 upozornil na tuto příčinu budoucí války Lloyd George a stejně učinila i německá mírová delegace.

Č. 1 (1)

Z memoranda
britského ministerského předsedy Lloyda George,
25. března 1919

„Několik úvah pro mírovou konferenci, než definitivně stanoví své podmínky“

...Udržení míru bude záviset na tom, aby nebyly žádné příčiny k zoufání, jež ustavičně podněcují ducha vlastenectví, spravedlnosti nebo „fair play“. Naše podmínky mohou být tvrdé, ba kruté a dokonce nemilosrdné, abychom dosáhli zadostiučinění, současně však mohou být tak spravedlivé, aby země, jíž budou uloženy, ve svém srdci cítila, že nemá právo k žalobám. Avšak nespravedlnost a vypínavost, projevené v hodině triumfu, nebudou nikdy zapomenuty nebo prominuty.

Proto jsem co nejostřeji proti tomu, odnímat německé vládě více Němců, než je nezbytně třeba, a postupovat je jinému národu. Nedovedu si představit pádnější příčiny budoucí války než situaci, kdy německý národ, jenž se nepochybně ukázal jako jedna z nejsilnějších a nejmocnějších ras světa, byl obklopen řadou malých států, z nichž se mnohé skládají z národů, jež předtím nikdy neustavily stálé vlády, z nichž však každý zahrnuje široké masy Němců žádajících sjednocení se svou vlastí. Návrh polské komise, aby 2 100 000 Němců bylo postoupeno pod dohled národu jiného náboženství, jenž ještě nikdy v průběhu svých dějin neprokázal způsobilost k vlastní stabilní vládě, musí podle mého úsudku vést dříve či později k nové válce ve východní Evropě...

Č. 2 (2)

*Z poznámek německé mírové delegace k mírovým podmínkám, 29. května 1919**

...Úpravou územních otázek na východě, jak ji předvídá článek 27 a 28, se přidělují polskému státu větší či menší části pruských provincií Východní a Západní Prusko, Pomořansko, Poznaňsko a Slezsko, jež nejsou obývány nesporně polským obyvatelstvem. Bez zřetele na národopisná hlediska se dávají Polsku četná německá města a širé čistě německé kraje, jen aby se tím Polsku dostalo příznivých vojenských hranic vůči Německu nebo důležitých železničních křižovatek. Bez rozdílu jsou nyní Polsku přiznávány kraje, jež byly od Polska odděleny v různých stoletích nebo v nichž Poláci vůbec nikdy nevládli. Přijetí navrhované úpravy by proto znamenalo znásilnění velkých nepopiratelně německých krajů. Taková úprava by mimo to byla v rozporu s Wilsonovými zásadami, že při úpravě národních otázek se má předejít tomu, aby „byly tvořeny nové zárodky svárů a protivenství nebo aby byly zvěčňovány takové staré prvky, jež by průběhem doby pravděpodobně porušovaly mír evropský a tím i světový“...

* *Příloha k nótě předsedy německé mírové delegace ve Versailles, adresované předsedovi versailleské konference dne 29. května 1919.*

Č. 3 (13)

Z poznámek německé mírové delegace k mírovým podmínkám, 29. května 1919

...Obzvláště odstoupení čistě německého hansovního města Gdaňsku (Danzig) a jeho rovněž čistě německého

okolí, jak žádají články 100 až 108, je v nejostřejším rozporu se všemi ujištěními, danými v prohlášeních prezidenta Wilsona. Gdaňsk vykazoval podle sčítání ze dne 1. prosince 1910 mizivou polsky mluvící menšinu ve výši 3,5 %, kraj Danziger Niederung 1 %, kraj Marienburg 3 % a rovněž kraj Danziger Höhe měl jen 11 %. Ani Poláci vážně nepopírají, že Gdaňsk měl vždy německý ráz. Pokus učinit z Gdańsku svobodné město a vydat jeho dopravu a zastupování jeho práv navenek polskému státu, by vedl k prudkému odporu a trvalému válečnému stavu na východě. Přitom byla hospodářská opatření učiněna tak, aby Gdańsku byl co nejvíce ztěžován jakýkoli styk s Německem – zřejmě proto, aby toto čistě německé území bylo během doby hospodářským tlakem popolštěno. Německá vláda proto musí odmítnout zamýšlené národní znásilnění Gdaňsku a musí vyslovit požadavek, aby Gdaňsk a okolí byly ponechány při Německé říši...

I předseda Nejvyšší rady, Clemenceau, upozornil Polsko ve známém listě Paderewskému ze dne 24. června 1919 na význam národní hypotéky nového polského státu a učinil uzavření a dodržování příslušné smlouvy o ochraně menšin předpokladem toho, aby Polsko obdrželo německé kraje. Tím byl současně stanoven slavnostní závazek spojeneckých mocností, že bude zajištěn tento základní zákon německé národnostní skupiny a jiných takových skupin v Polsku. Znění smlouvy nezanechává pochyb o tom, k čemu se Polsko zavázalo vůči více než 40 procentům nepolských obyvatel nového státu. Historie německo-polských styků od roku 1919 se však stala, jak vyplývá z listin zde předložených, historií neustálého porušování této smlouvy Poláky a historií tichého spolupachatelství Společnosti národů a garančních mocností. Již dne 20. listopadu 1920 musela německá vláda

zanechat své zdrženlivosti a podala polské vládě rozsáhlou stížnost. Musela konstatovat, že „Němec je v Polsku psancem". Tato stížnost měla stejně málo úspěchu jako četné stížnosti a zákroky zástupců německé národnostní skupiny v Polsku samém.

Polská vláda dala jasně najevo, že se necítí nijak vázána slavnostně přijatými závazky o ochraně menšin. Dne 10. dubna r. 1923 ohlásil tehdejší ministerský předseda generál Sikorski ve veřejné řeči jakožto vládní program „likvidaci německého majetku a odněmčení západních provincií" a nešetřil ostrými slovy o Gdaňsku. V polovině roku 1923 nabylo vyhánění Němců již mimořádného rozsahu. Polská opatření proti německému pozemkovému majetku, o nichž např. Stálý soud mezinárodní spravedlnosti ve svém dobrozdání ze dne 10. září 1923 prohlásil, že se „neshodují s mezinárodními závazky polské vlády", zvýšila nátlak k vystěhování. V září roku 1931 bylo z polské strany připuštěno, že z Polska byl již vypuzen asi jeden milion Němců. Avšak ani ručitelské mocnosti ani Společnost národů, jíž se mezitím vždy znovu dovolávala nejen německá, nýbrž i ukrajinská národní skupina o ochranu před stálým porušováním menšinových ustanovení Poláky, svoji povinnost nesplnily.

Popolšťovací politika byla ihned zahájena i proti Svobodnému městu Gdaňsk. Německá mírová delegace, odvolávajíc se na prohlášení prezidenta Wilsona, marně protestovala proti odtržení Gdaňsku. Polsko považovalo od počátku nový status v Gdaňsku jen za východisko pro konečné popolštění. Vtáhlo do Gdaňsku se 24 úřady a v každém z nich spatřovalo polskou buňku a zárodek. Ze zjištění vrchního velitelství branné moci po ukončení polské války vyplývá, že nejdůležitější z těchto úřadů byly vybudovány jako vojenské opěrné body. Svobodné město Gdaňsk se muselo ustavičně dovolávat komisaře Společnosti národů, příp. Rady Společnosti

národů proti polským akcím. Zneužívajíc svých privilegií, jež mu byly ve Versailles vyhrazeny vůči Gdaňsku, a to zvláště užíváním hospodářského nátlaku, se Polsko od počátku pokoušelo přimět Gdaňsk, aby se podrobil polským zájmům: kde se tyto prostředky nátlaku nezdály dostatečné, necouvlo Polsko ani před zásahy do gdaňských výsostných práv. Zatímco se Polsko snažilo všemi prostředky zesílit své postavení v Gdaňsku, způsobovalo současně gdaňskému přístavu nejtěžší škody zřízením a jednostranným podporováním polského konkurenčního přístavu Gdyně.

V táboře protivníků Německa ze světové války, odpovědném za vytvoření Polska, velmi brzy poznali, že ustavičné polské porušování práv německé národní skupiny přivtělené k Polsku, jakož i práv Gdaňsku, představuje vážné nebezpečí pro evropský mír. Četné výroky, obzvláště vedoucích anglických politiků, rozpravy v dolní sněmovně a publikace tlumočí tento názor. Tak se v listopadu 1932 vyslovil Winston Churchill v britské dolní sněmovně pro „nápravy oprávněných stížností přemožených“ a zdůraznil přitom obzvláště „gdaňský koridor“. „Jinak bychom mohli“, pravil, „být proti své vůli a přes své lepší přesvědčení zapleteni do války, jež by byla vedena, aby byly zachovány právě nespravedlnosti a stížnosti, jež dnes drásají Evropu.“ Nestalo se však nic, aby změna byla včas uskutečněna. Až do převzetí moci v Německu nacionálně socialistickou vládou se poměry vyvíjely stále nebezpečněji.

B) Německé snahy o dorozumění s Polskem, 1933 až 1939

Již brzy po převzetí moci se tudíž Vůdce rozhodl vytvořit v zájmu míru mezi sousedy a míru evropského zcela novou základnu pro německo-polské styky a uskutečnit za tímto

účelem dorozumění s Polskem. Tyto snahy se datují od května roku 1933 a sahají až do konce srpna 1939. Některé dokumenty vybrané z množství listinného materiálu svědčí o těchto německých snahách o dorozumění.

Č. 4 (26)

Záznam říšského ministra zahraničí o Vůdcově rozmluvě s polským vyslancem

Berlín, 2. května 1933

Pan říšský kancléř přijal dnes dopoledne v mé přítomnosti polského vyslance, jenž pověřen svou vládou poukázal na to, že od převzetí vlády v Německu nacionálněsocialistickou stranou vzniká v Polsku rostoucí neklid, jenž zčásti nabyl panického rozsahu. Vyslanec zdůraznil zájem Polska na volném přístupu k moři, jehož se nemůže vzdát již žádná polská vláda. Proto musí Polsko udržet své právo na Gdaňsk; vyslanec byl pověřen tím, aby dosáhl od pana říšského kancléře ujištění, že se z německé strany nepomýšlí na nic, co by nějakým způsobem měnilo nynější stav v Gdaňsku.

Kancléř odvětil panu Wysockému, že nejprve musí odmítnout zvláštní právo Polska na Gdaňsk. Je-li v Polsku zneklidnění, může kancléř jen říci, že na německé straně je podstatně více příčin k takovému zneklidnění a v Německu se cítí trvale ohroženi událostmi v Horním Slezsku, soustřeďováním vojska na hranici a obsazením Westerplatte v Gdaňsku. Hranice mezi Polskem a Německem byla utvořena krátkozrakostí státníků, pošetilostí a zlobou, takže klidné soužití obou národů, pokud existuje tato hranice, je téměř nemyslitelné. Kancléř si váží každé národnosti,

považuje Polsko za realitu a bere na tuto realitu zřetel. Žádá však, aby i z polské strany bylo na Německo hleděno jako na realitu. Kdyby v době uzavření versailleské smlouvy nebyly bývaly mysli zcela zmateny, z polské strany by nikdy nesměl být dán souhlas ke zřízení koridoru německým územím, neboť je jasné, že tím mezi Německem a Polskem muselo vzniknout trvalé napětí. Bývalo by bylo značně rozumnější hledat přístup k moři, o němž vyslanec mluvil jako o nezcizitelném právu Polska, na druhé straně Východního Pruska. V tomto případě by mezi Německem a Polskem jistě byl již dlouho dobrý poměr a byla by dána též možnost hospodářského dorozumění. Kancléř by si jen přál, aby nevyřízené politické otázky mezi Německem a Polskem byly jednou bez vášně zkoumány a projednávány státníky obou stran. Je přesvědčen, že by se pak také mohlo najít východisko z nynější neudržitelné situace. Německo chce mír. Je mu vzdáleno násilné vyvlastnění polského kraje. Vyhrazuje si však dožadovat se kdykoliv a podle svého uznání oněch práv, jež mu smluvně náležejí...

Svob. pán von Neurath

Č. 5 (33)

Říšský ministr zahraničí německému vyslanci ve Varšavě
Telegram

Berlín, 24. listopadu 1933

Pan říšský kancléř je srozuměn s návrhem německo-polského prohlášení, jenž Vám zde byl již osobně odevzdán.* Pan říšský kancléř je dále srozuměn s tím, abyste tento návrh odevzdal při audienci maršálu Pilsudskému jménem pana říšského kancléře. Prosím Vás, abyste ihned vhodnou

formou požádal o tuto audienci a naléhal na rychlé stanovení termínu.

Prosím, abyste při této audienci pravil asi následující: Pan říšský kancléř opětuje s největšími díky pozdravy maršálovy. Se zadostiučiněním uvítal stanovisko maršála, jehož myšlenky plně sdílí, jak vyplývá z ujednaného tiskového komuniké.** Říšský kancléř je toho názoru, že je účelné nezůstat pouze při tomto komuniké, nýbrž nalézt formu, jež by jasněji vymezila myšlenky a vůli obou vlád a měla trvalejší politický účinek. Jste tudíž pověřen odevzdat návrh prohlášení, jaké by mělo být učiněno oběma vládami, aby se dosáhlo žádoucího cíle. K odůvodnění tohoto návrhu je třeba dále dodat, že pan říšský kancléř pokládá za vhodné neoperovat ustálenými starými pojmy a formulacemi, poněkud již otřelými, nýbrž zvolit místo toho formu, jež by politické rozhodnutí obou vlád projevila zcela jasně a učinila na veřejnost silnější dojem než obvyklá forma paktu, jež se již netěší obzvláštní vážnosti. Přitom by však bylo třeba zdůraznit, že forma zvolená v tomto návrhu nemění nic na závazném charakteru ujednání, jak už vyplývá z ratifikace stanovené na konci.

K Vaší informaci bych ještě poukázal na to, že znění námi navrhovaného prohlášení naprosto neobsahuje uznání nynějších německých východních hranic, nýbrž naopak tlumočí názor, že tímto prohlášením má být vytvořena základna pro řešení všech problémů, tedy i problémů územních.

Neurath

** Jde o předběžný návrh prohlášení ze dne 26. ledna 1934, otištěného pod číslem 7.*

*** Komuniké zní takto: „Říšský kancléř přijal dnes dopoledne polského vyslance, jenž u něho vykonal svou nástupní návštěvu. Rozmluva o německo-polských stycích ukázala naprostý souhlas obou vlád v úmyslu přistoupit k řešení otázek, dotýkajících se obou zemí, cestou přímého vyjednávání a zříci se ve vzájemném poměru jakéhokoli násilí."*

Č. 6 (34)

Německý vyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Telegram

Varšava, dne 28. listopadu 1933

Byl jsem přijat maršálem Pilsudským dnes odpoledne. Rozmluva, jíž byl přítomen ministr zahraničí Beck a jež trvala asi jednu a čtvrt hodiny, měla nadmíru přátelský ráz, jako vůbec je třeba hodnotit stanovení audience na zdejší poměry neobyčejně rychlé jako obzvláštní pozornost.

Maršál, který se v rozhovoru rád odchýlí od věcného námětu, aby připojoval osobní vzpomínky, většinou vojenského rázu, činí dojem duševně svěží, tělesně však na svá léta dojem zestárlý a téměř vetchý. Jeho základní stanovisko k projednávanému komplexu otázek se vyznačovalo tím, že vždy znovu tlumočil sympatické uznání osobnosti říšského kancléře, jehož upřímnou vůli k míru při rozmluvě opětovně zdůrazňoval.

Počal jsem rozhovor tím, že jsem tlumočil pozdravy říšského kancléře, jež Pilsudski přijal se zřejmým uspokojením. Poté jsem podle pokynu vyložil formu „prohlášení“, kterou jsme zvolili, a pak jsem na maršálovo přání přečetl prohlášení německy a doplnil je vysvětlivkami ve francouzském jazyce, jenž mu je běžnější.

Pilsudski se základními myšlenkami německého návrhu vyslovil souhlas. Schválil zvláště, a to drastickým, jemu vlastním způsobem volbu nové formulace a upuštění od nenáviděných paragrafů, jež mu je obzvláště sympatické, dal však z opatrnosti najevo, že mnohdy i starobylé formy a paragrafy mají svou cenu. Prohlásil, že přirozeně není sto zaujmout stanovisko k jednotlivostem návrhu, že však

již nyní chce vznést obzvláštní námitku, a to se zřetelem na rozhodčí smlouvu locarnskou, jež má v Polsku špatný zvuk. Pokud jde o další proceduru, vykládal maršál déle, komu všemu bude muset být návrh předložen ke zkoumání a posudku, a opětovně poukazoval na to, že si toto řízení vyžádá značnou dobu. V dalším průběhu rozmluvy Pilsudski zdůraznil, že si sám přeje, aby se německo-polské styky dostaly na základnu přátelského sousedství; s jasností, jakou jsem od polských politiků dosud sotva slyšel, však poukázal na to, že z nepřátelství polského národa k Němcům, starého tisíc let, při provádění této politiky vzniknou velké potíže. Tato politika by proto neměla být vybudována na momentech citových, nýbrž pouze na úvahách rozumových. Jeho tvrzení, že v Německu jsou poměry podobné, jsem odporoval a s poukazem na události poslední doby jsem zdůrazňoval nutnost zahájit plánovitou politiku dorozumění, jak to již ze strany Německa bylo uskutečněno účinným způsobem např. v oboru tisku. Na mé vývody odpověděl Pilsudski tím, že vyjádřil své bezmezné pohrdání tiskem, s nímž nechce mít nic společného, připustil však, že je užitečné působit na politické organizace.

Závěrem jsem se zmínil o přání říšského kancléře dospět k normálním stykům též na hospodářském poli. Pilsudski odvětil, že svého času byl v polském ministerstvu jen jediný ministr proti celní válce, kdežto dnes by se stěží našel ještě ministr, jenž by schvaloval pokračování v této neblahé válce. Polsko, které se hospodářskou krizí probojovalo bez jakékoli rezervy, je ostatně odkázáno na to hledat hospodářsky únosné vyrovnání.

Moltke

Německá námaha, kterou v osobě velkého polského státníka maršála Pilsudského provázelo stejné přání po dohodě

se západními sousedy, se zdála mít úspěch. Dne 26. ledna se uskutečnilo dvoustranné prohlášení, jež se zdálo povolaným k tomu poskytnout stykům obou států a národů novou základnu.

Č. 7 (37)

Prohlášení německé a polské vlády 26. ledna 1934

Německá a polská vláda mají zato, že přišla chvíle, aby přímým dorozuměním od státu ke státu bylo zahájeno nové období v politických stycích mezi Německem a Polskem. Proto se rozhodly stanovit tímto prohlášením základnu pro budoucí vytváření těchto styků.

Obě vlády vycházejí z faktu, že udržení a zajištění trvalého míru mezi jejich zeměmi je podstatným předpokladem všeobecného míru v Evropě. Jsou proto rozhodnuty opřít své vzájemné styky o zásady, obsažené v pařížském paktu ze dne 27. srpna 1928, a chtějí, pokud přichází v úvahu poměr mezi Německem a Polskem, přesněji stanovit užívání těchto zásad.

Přitom každá z obou vlád konstatuje, že mezinárodní závazky, které dosud již převzala na jinou stranu, nepřekážejí pokojnému vývoji jejich vzájemných styků, nejsou v rozporu s nynějším prohlášením a toto prohlášení se jich nedotýká. Dále konstatují, že se toto prohlášení nevztahuje na otázky, jež je podle mezinárodního práva třeba považovat výlučně za vnitřní záležitosti každého z obou států.

Obě vlády prohlašují svůj úmysl dohodnout se přímo o otázkách týkajících se jejich vzájemných styků, nechť jsou jakéhokoli druhu. Kdyby se snad mezi nimi vyskytly sporné otázky a kdyby nebylo možné dosáhnout jejich

řešení bezprostředním jednáním, budou hledat v každém zvláštním případě na základě vzájemné dohody řešení jinými pokojnými prostředky, aniž tím bude dotčena možnost užít v případě potřeby postup stanovený pro takový případ v jiných úmluvách, jež jsou mezi nimi v platnosti. Za žádných okolností však k vyřízení takových sporných otázek nesáhnou k užití násilí.

Mírová záruka vytvořená těmito zásadami ulehčí oběma vládám velký úkol – nalézt pro problémy politického, hospodářského a kulturního rázu řešení, jež spočívá ve spravedlivém a slušném vyrovnání oboustranných zájmů.

Obě vlády jsou přesvědčeny, že se tímto způsobem budou styky mezi oběma zeměmi plodně rozvíjet a že povedou ke vzniku dobrého sousedského poměru, jenž bude požehnáním nejen jejich oběma zemím, nýbrž i ostatním národům Evropy.

Přítomné prohlášení má být ratifikováno a ratifikační listiny mají být co nejdříve vyměněny ve Varšavě. Prohlášení platí na dobu 10 let, počítajíc ode dne výměny ratifikačních listin. Nebude-li jednou z obou vlád vypovězeno šest měsíců před uplynutím této doby, zůstává v platnosti i nadále, poté však bude moci být každou vládou kdykoli vypovězeno se lhůtou šesti měsíců.

Vyhotoveno v dvojím originálu v německém a polském jazyce.

Berlín, 26. ledna 1934

Za německou vládu:
C. svob. pán von Neurath

Za polskou vládu:
Józef Lipski

Toto slavnostní prohlášení vyjadřovalo úmysl obou vlád utvářet své styky dvoustrannými diplomatickými metodami s vyloučením násilí a s vyloučením vměšování třetích. Na základě takového dobrého sousedského styku pak měly být řešeny „problémy politického, hospodářského a kulturního rázu". Šlo tedy o smlouvu k řešení problému, nikoli však k zvěčnění status quo existujícího mezi Německem a Polskem.

Očekávání, že tato smlouva poskytne stykům obou států a národů novou, tvůrčí základnu, bylo nicméně brzy zklamáno.

Naděje, že německo-polské prohlášení povede též ke zlepšení v zacházení s německou národnostní skupinou v Polsku a bude polským úřadům směrnicí při jednání s touto skupinou, se brzy ukázala klamnou. V předpokladu, že Německo a německý tisk ve smyslu úmluvy o dohodě zachovají klid, zahájila polská vláda pod pláštíkem právě této úmluvy tažení, směřující k chladné likvidaci německé národní skupiny, přičemž mohla být na obtíž leda ještě formálně existující kontrola versailleské smlouvy o ochraně menšin. Proto Polsko vypovědělo dne 13. září 1934 před shromážděním Ženevské ligy spolupráci se Společností národů při provádění smlouvy o ochraně menšin. Na německé výhrady k tomuto kroku učinil polský ministr zahraničí výslovné prohlášení, že práva menšin budou nadále chráněna polskou ústavou.

Toto prohlášení neodpovídalo skutečnostem. Ničivé tažení proti německé národní skupině bylo vedeno dále pozemkovou reformou a propouštěním dělníků, omezováním kulturní činnosti, bojkotovými opatřeními a teroristickými činy. Německo-polský tiskový mír nebyl dodržován. Německá zastupitelství v Polsku musela ve svých zprávách konstatovat, že od úmluvy o dorozumění nelze zjistit zlepšení, nýbrž ve všech oborech zhoršení.

Č. 8 (73)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským zahraničním ministrem Beckem

Záznam

Berlín, 20. ledna 1937

Polský ministr zahraničí pan Beck mě vyhledal dnes dopoledne, projížděje do Ženevy. Při této příležitosti jsme mluvili mj. o chování polského tisku.

Upozornil jsem pana Becka na to, že valná část polského tisku stojícího blízko vládě mluvila v posledních měsících o Německu nepřívětivě. Ze své strany jsme německému tisku uložili vůči tomuto nikoli přátelskému koncertu nejvyšší zdrženlivost. Prosil bych jej však, aby přispěl k tomu, aby se tón polského vládního tisku změnil. Panu Beckovi byla tato otázka zřejmě trapná. Pokoušel se omluvit vytčené poměry poukazem na polské vnitropolitické potíže.

Sv. p. von Neurath

Z jara r. 1937 učinilo Německo vzhledem k nadcházejícímu vypršení ženevské konvence o Horním Slezsku (která zajišťovala obojímu pohraničnímu obyvatelstvu jisté úlevy na přechodnou dobu patnácti let) pokus dospět s Polskem k dvoustranné menšinové úmluvě. Polsko však takový návrh dvakrát odmítlo, poněvadž v něm spatřovalo omezení svých svrchovaných práv. Německo pak bylo ochotné zříci se formální smlouvy a spokojit se se stejně znějícím oboustranným prohlášením. O tom sděluje německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu:

Č. 9 (88)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Zpráva

Varšava, 1. června 1937

Dnes jsem u pana Becka učinil zákrok, který mi byl uložen, a odevzdal jsem připojené memorandum, jež jsem ústně podrobně vysvětlil. Pan Beck naslouchal velmi pozorně, neprojevoval však při mých vývodech znamení ani souhlasu ani odmítnutí. Když jsem závěrem poukázal na to, že příkaz, udělený mně panem von Neurathem, byl nařízen Vůdcem a říšským kancléřem, zřejmě to na pana Becka působilo a odvětil, že přání Vůdcových je zde vždy obzvláště vážně dbáno. Věc mnou přednesenou přirozeně předloží neprodleně ministerskému předsedovi, příp. kabinetu a vyhrazuje si sdělit mi brzy stanovisko polské vlády.

V ostatním se pan Beck omezil na několik krátkých poznámek, v nichž nejprve konstatoval, že naše porozumění a chování při kroku polské vlády v Ženevě na podzim r. 1934 zde svého času vskutku vyvolalo velké uspokojení. Pan Beck pak nalezl několik slov na obranu proti mému tvrzení o skutečné situaci německé menšiny v Polsku, aniž se však při tom pustil do podrobností, a dovozoval, že při svémocném postupu podřízených úřadů bude ministerský předseda jistě připraven zakročit s energií jemu vlastní. Pan Beck se pokoušel vysvětlit potíže celého německo-polského menšinového problému rozdílností vnitřní konstrukce obou států, neboť i jinak je podle jeho názoru celý menšinový problém mimořádně složitý. Pan Beck neopakoval své dřívější argumenty proti našemu návrhu, ne-

zmínil se však také ani slovem o zásadních hlediscích, která jsem dnes podle příkazu přednesl.

von Moltke

V memorandu, na něž se tato zpráva vztahuje, tlumočí říšská vláda nejprve své zklamání, že Polsko zamítá dosavadní německé návrhy. Odmítá-li polská vláda formální procedury a smluvní instrumenty, jejich hodnotu pro národní skupiny samé málo oceňuje a dává přednost přátelské dohodě o jednotlivých otázkách, jak se vždy vyskytnou, je toto vše do velké míry i názorem německým, je však velmi obtížné být bez všeobecného zásadního ujednání o projednávání tak důležitého problému. Proto říšská vláda navrhuje souhlasné veřejné prohlášení obou vlád o ochraně německých, příp. polských menšin žijících na jejich území. Memorandum k tomu stanovuje doslovně:

Z memoranda říšské vlády k německo-polské menšinové otázce ze dne 1. června 1937

5. Vedle svrchu naznačených zásadních hledisek, a ještě silněji než tato hlediska, však nutí vývoj skutečné situace německé menšiny v Polsku, aby se dospělo k dorozumění obou vlád o celém menšinovém problému. Ke svému vlastnímu politování vidí německá vláda právě v této faktické situaci německé menšiny nevývratný argument proti polské tezi, že menšině je nejlépe, jsou-li její záležitosti ponechány neomezenému uvážení zemských úřadů. Ve skutečnosti však bohužel neponechávají pozorování od delší doby, zvláště v posledním roce, žádných pochybností, že za podpory úředních míst a úředně podporovaných soukromých organizací se plánovitě pracuje na tom, aby

hospodářský základ německé menšiny v Polsku byl otřesen a aby všichni, kdo se přiznávají k němectví, byli přivedeni ke změně svého stanoviska k němectví.

6. Není úmyslem zahájit již nyní projednávání podrobností. Aby se však německá stížnost nejevila vágní a neopodstatněnou, budiž stručně poukázáno na tyto body:

a) na nadměrné přibírání německého pozemkového majetku při postupování půdy na podkladě pozemkové reformy, jako tomu bylo především v posledním roce;
b) na postupující popolšťování pozemkového majetku, jenž je již po generace v německých rukou, a to prostřednictvím práva zpětné koupě a práva předkupního;
c) na výklad zákona o pohraničních pásmech, jenž je prakticky v první řadě rovněž namířen proti Němcům;*
d) na fakt, že od nějaké doby dostávají příslušníci německé menšiny jen ve výjimečných případech úřední povolení k otevření krámů, obchodů a hospodářských podniků, a že úřady působí největší potíže německým lékařům, lékárníkům a advokátům při otvírání jejich praxe;
e) na stejně známý fakt, že němečtí zaměstnanci a dělníci jsou propouštěni na nátlak polských organizací a že nenajdou místo, pokud ještě jsou členy německých spolků nebo posílají své děti do německých škol;

** Nařízením o pohraničních pásmech ze dne 23. prosince 1927 a prováděcími nařízeními k němu vydanými byla zavedena omezení pobytu a získávání pozemkového majetku v určeném pásmu. K tomuto pásmu náleželo celé Pomořansko, tedy veškeré území koridoru, téměř celá poznaňská provincie a celé Horní Slezsko. Přes tyto německé námitky bylo dne 1. července nařízení o pohraničních pásmech dále zostřeno.*

f) na smutnou situaci mladých lidí, kteří absolvovali německé školy připuštěné polským státem, avšak při přípravě k povolání jsou pak vystaveni tak velkým potížím, že nepoměrně vysoké procento německé mládeže dosud nemohlo být zařazeno do života v povolání;
g) na bojkot všech německých obchodů v oddělených územích, jenž byl nedávno vyhlášen dokonce veřejně.

Fakt, že příslušníci německé menšiny ztrácejí ve stále větším rozsahu svou existenční základnu, nezůstal v Německu při mnoha osobních a příbuzenských stycích pohraničního obyvatelstva přirozeně nepozorován. Se vzrůstajícím vzrušením se na říšskou vládu vznáší požadavek, aby stejné bylo opláceno stejným a aby příslušníkům polské menšiny v Německu, kteří dosud naprosto nerušeně vykonávají své povolání, byl zúžen jejich životní prostor. Říšská vláda si přirozeně přeje, aby proti Polákům nemusela nastoupit cestu represálií, na druhé straně však nemůže zavírat oči před tím, že tlak, spočívající na Němcích v Polsku a stále vzrůstající, vyvolává v Německu údiv a nevoli, a že popularita velkorysé politiky dorozumění s Polskem trpí těžké škody těmito opatřeními podřízených polských míst.

7. Říšská vláda prosí tudíž s veškerým důrazem, aby menšinová otázka byla ještě jednou zkoumána se zřetelem na uvedená hlediska. Doufá, že se polská vláda přece jen rozhodne k rozhovorům o té či oné formě zásadní úpravy a že mimo to učiní co nejdříve opatření, aby brzdila šovinismus v západních polských provinciích, šovinismus, jenž v sobě chová vážné nebezpečí, že by zabraňoval, aby se spolupráce, zahájená tak šťastně mezi německou a polskou vládou, dále plodně vyvíjela.

Dne 5. listopadu 1937 se pak opravdu uskutečnilo „Souhlasné prohlášení" obou vlád. Avšak pro polské zdráhání dát souhlas ke smlouvě s přesnými závazky na obou stranách, bylo i toto prohlášení v praxi odsouzeno k dalekosáhlé bezcennosti.

Ruku v ruce s polskými násilnými opatřeními proti německým národním skupinám šly neustálé protiněmecké provokace. Že na konci polské politiky vůči Gdaňsku musí být přičlenění Svobodného města k polskému státu, bylo vyjádřeno jasně na národní polské manifestaci, o níž podává zprávu generální konzul Německé říše v Gdaňsku zahraničnímu úřadu:

Č. 10 (192)

Německý generální konzul v Gdaňsku zahraničnímu úřadu

Zpráva

Gdańsk, 15. listopadu 1937

U příležitosti výročí vyhlášení polské nezávislosti dne 11. listopadu se minulou neděli konaly oslavy ve vesnicích Svobodného státu Gdańsk obydlených polskými menšinami. Slavnosti byly navštíveny četnými polskými zástupci z Gdańsku.

Na slavnosti ve vesnici Groß-Trampken jsou pozoruhodné vývody v řeči diplomatického zástupce Polské republiky v Gdańsku, ministra Chodackého. Prohlásil na nich mj: „Dovedu si ještě dobře vzpomenout na čas, kdy jsem táhl do války s nadějí na vzkříšení Polska. Právě tak musí Poláci zde v Gdańsku mít naději a čekat, že v nejkratší době budou bydlet na polské půdě."

von Luckwald

Rok 1938 přinesl další zhoršení německo-polských styků, jež bylo v neposlední řadě zaviněno vyzývavým chováním polského tisku. O tom sděluje německý velvyslanec ve Varšavě:

Č. 11 (117)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu
Zpráva

Varšava, dne 2. září 1938

Chování polského tisku a jiných činitelů polské veřejnosti k Německu se v poslední době zřejmě zhoršilo. Nebylo nikdy uspokojivé a zůstávalo vždy za očekáváním, jež z německé strany bylo zhusta upínáno na politickou úmluvu a tiskové ujednání z roku 1934. Listy stojící blízko polskému ministerstvu zahraničí a jiní činitelé politického mínění se sice většinou chovají korektně a v mnohých, zvláště zahraničně politických otázkách projevují častěji stanovisko, jež třeba posuzovat pozitivně, avšak ani takzvaný Tábor národní jednoty, tj. vládní stranická organizace, založená, aby získala „masy" pro vládnoucí systém, se nezříká užívat v soutěži s ostatními politickými skupinami protiněmeckých hesel, aby tím získala popularitu.

Polská vláda se k těmto událostem chová velmi rezervovaně; v každém případě nejsou patrné příznaky energičtější protiakce. Lze připustit, že polské úřady jsou v možnosti svého vlivu na tisk omezeny, avšak dalekosáhlou pasivitu lze asi vysvětlit jen tím, že se vláda bojí užívat svých mocenských prostředků na ochranu nepopulárních německých požadavků, kdežto pro své vlastní zájmy vynakládá energii daleko větší. A že by např. nebylo možné zabránit

opětovným pobuřujícím demonstracím ve městech západních krajů, které inscenuje vládě blízký Svaz pro západní kraje, se zdá málo hodnověrné.

Vládě nemůže být neznámo, že tímto pasivním chováním rázem vzniká ovzduší, jež lze stále obtížněji uvést v soulad s politikou německo-polského dorozumění. Vůči Německu zde ovšem nebylo nikdy užíváno příliš srdečných tónů a zejména v kritických chvílích se odjakživa kladla váha na to, aby se styky nezdály příliš úzké. Že však např. nyní mohla před jedním německým generálním konzulátem nerušeně zaznít nenávistná slova písně „Roty", je nicméně událost, jakou od roku 1934 nebylo možné pozorovat. Je zřejmé, že Beckova politika je dnes ještě méně populární než dříve a že si zahraniční ministr sám musí ukládat rezervu. Vždyť ve známém případu německého gymnázia v Bydhošti (Bromberg), kde vnitřní správa zcela otevřeně sabotovala gentlemen agreement uzavřený s Beckem, máme jasný příznak vnitřního napětí, jaké tu existuje. A ve vládě, jak se zdá, skutečně není zcela jednotný úsudek, právě pokud jde o Beckovu politiku k Německu. V každém případě lze pravděpodobně mít zato, že ani ministr války, ani maršál Rydz-Śmigły se Beckovy politiky neúčastní z plného srdce. V této souvislosti je též zajímavé, že nedávno sám starý průkopník dorozumění s Německem, šéfredaktor vilenského „Slowa" Mackiewicz napadl Beckovu politiku v článku působícím téměř senzačně, a vyčetl jí, že pro přátelství s Německem zanedbává styky s Francií a Anglií a nezískala ze společného postupu s Německem pro Polsko žádných přiměřených výhod.

Panu Beckovi jsem ještě včera vážně vyložil nepříznivý vývoj zdejšího veřejného mínění a projevy poslední doby Německu obzvláště nepřátelské, když jsem již před několika dny o stejném tématu pojednal se zastupujícím vicemi-

nistrem Arciszewským. Pan Beck nepopíral, že situace je neuspokojivá; ihned po svém návratu z dovolené upozornil na to sám ministerského předsedu a nalezl u něho plné porozumění. Na mou poznámku, že nedovedeme pochopit, proč není učiněna přítrž alespoň opětovaným demonstracím Západního svazu, odvětil pan Beck, že není účelné postupovat jen pomocí zákazů, nýbrž mnohdy je lépe otevřít ventil. Omezení proto spočívá jen v tom, že úmysly demonstrantů, sahající mnohem dále, byly stlačeny na nepatrnější míru. V ostatním se pan Beck pokoušel zeslabit význam útoků namířených na Německo a ujišťoval, že se vláda nedá nikterak ovlivňovat nervozitou veřejného mínění, nýbrž že dodržuje starou politickou linii.

Třebaže pan Beck učinil tento výrok ve velmi určité formě, nelze se klamat o tom, že zde již nyní existuje nálada nám nepřátelská, která by mohla v rozhodujících otázkách ovlivňovat vládu ve volnosti jejího rozhodování.

von Moltke

Rostoucí protiněmecké štvaní pak dosáhlo svého prvního vrcholu koncem února 1939, když se bez zřejmého podnětu konaly nenávistné demonstrace před německým velvyslanectvím ve Varšavě a německými konzuláty v provincii, jež byly policií minimálně potlačovány. Zfanatizované davy zpívaly protiněmecké písně, provolávaly slávu „polskému Gdaňsku“, tupily „německé psy“ a rozbíjely okenní tabule. Polská vláda se sice úředně omluvila – tím se však nedaly zastřít pobuřující symptomy vzrůstající polské agresivity.

DRUHÁ KAPITOLA

Anglická válečná politika od mnichovské úmluvy – Německý pokus o pokojné řešení otázky Gdaňsku a koridoru

A) Počátek válečného štvaní v Anglii – Německá nabídka Polsku

Č. 12 (217)

Společné prohlášení Vůdce a britského ministerského předsedy Chamberlaina, Mnichov, 30. září 1938

Měli jsme dnes další rozmluvu a jsme jednotní v poznání, že otázka německo-anglických styků má prvořadý význam pro obě země a pro Evropu.

Považujeme úmluvu podepsanou včera večer a německo-anglickou námořní úmluvu za symbolické pro přání obou našich národů nevést již nikdy proti sobě válku.

Jsme rozhodnuti projednávat i jiné otázky, týkající se obou našich zemí, metodou konzultace a usilovat dále o odstranění případných příčin názorových rozporů, abychom tak přispěli k zajištění evropského míru.

Adolf Hitler Neville Chamberlain

Zdálo se, že uvedené mnichovské německo-anglické prohlášení uskutečnilo po mnoha letech jednostranného německého úsilí o anglické přátelství ve vztazích obou zemí onen obrat, jaký si odjakživa přál zahraničně politický program nacionálního socialismu, známý celému světu. Mnichovská úmluva sprovodila ze světa českou krizi. Vůdce spatřoval

nyní možnost stabilizovat trvalou formou vztahy k Anglii a zaručit tak svému vlastnímu národu i všem ostatním evropským národům dlouhé období míru. Tím větší bylo zklamání, že britský ministerský předseda Chamberlain již o tři dny později ohlásil v dolní sněmovně vyzbrojení Anglie za každou cenu. Tuto řeč, z níž přinášíme v dalším výtah, provázela anglická opozice prudkými výpady na Německo.

Č. 13 (218)

Z řeči britského ministerského předsedy Chamberlaina v dolní sněmovně, 3. října 1938

...Věřím, že jsou mnozí, kdož jsou se mnou toho názoru, že takové prohlášení, podepsané německým říšským kancléřem a mnou, je něčím více než zbožným projevem názoru. V našich vztazích k jiným zemím záleží vše na tom, aby na obou stranách byla upřímnost a dobrá vůle. Věřím, že upřímnost a dobrá vůle zde jsou na obou stranách. To je důvod, proč význam tohoto prohlášení pro mne daleko přesahuje své skutečné slovní znění. Je-li nějaké ponaučení, jež můžeme vyvodit z událostí posledních týdnů, pak je to ponaučení, že trvalého míru nelze dosáhnout tím, že klidně sedíme a čekáme na něj. Aby ho bylo dosaženo, je zapotřebí aktivního a pozitivního úsilí. Mám nepochybně mnohé kritiky, kteří tvrdí, že se proviňuji lehkovážným optimismem a že bych udělal lépe, kdybych nevěřil ani jediné slovo, pronesené vládci jiných velkých evropských států. Jsem přílišným realistou, abych uvěřil, že svého ráje dosáhneme v jednom dni. Položili jsme pouze základní kámen k míru. S vrchní stavbou nebylo ještě ani započato.

V této zemi se již dlouho zabýváme velkým programem velkého ozbrojení, jehož tempa a rozsahu stále přibývá. Nikdo nesmí věřit, že si pro podepsání mnichovské úmluvy čtyřmi mocnostmi můžeme dovolit zmenšit v tuto chvíli své úsilí, nesoucí se k tomuto programu. Pokud jde o tuto zemi, nemůže odzbrojení již nikdy být jednostranné. Zkusili jsme to jednou a uvrhli jsme se přitom téměř do neštěstí. Má-li odzbrojení přijít, musí přijít postupně, musí přijít dohodou a aktivní spoluprací ostatních zemí. A dokud si touto spoluprací nejsme jisti, dokud jsme se nesjednotili v krocích, jež třeba vskutku podniknout, musíme zůstat na stráži…

Toto nové chování jak britského ministerského předsedy, tak především opozice, odporující veskrze smyslu a znění mnichovské úmluvy, přimělo Vůdce dne 9. října v Saarbrückenu k odpovědi, v níž poukázal na to, že v Anglii může místo Chamberlaina přijít k moci pan Duff Cooper či pan Eden nebo pan Churchill, čímž by vznikla pravděpodobnost, že bude rozpoutána nová světová válka, neboť to je otevřeně přiznávaný cíl těchto mužů. Již příštího dne na to odpověděl britský ministr války Hore Belisha řečí, v níž oznámil další anglická ozbrojovací opatření. V následujících měsících byla tato opatření vzrůstajícím tempem orientována na útočné zbraně a cíle – na vytvoření expedičního vojska pro kontinentální válku. Současně hnala Anglie francouzského spojence k dalšímu ozbrojovacímu úsilí, především ve vzduchu. Že Vůdcovo varování v Saarbrückenu bylo vskutku velmi oprávněné, se ukázalo o několik dní později, když Winston Churchill pronesl rozhlasovou řeč pro Ameriku, v níž starým válečně štváčským tónem jasně naznačil, že tyto kruhy anglické politiky nemají v úmyslu držet se mnichovské úmluvy.

Č. 14 (223)

Z řeči Winstona Churchilla pro rozhlas Spojených států amerických, 16. října 1938

...Musíme vyzbrojit! Když jsme se svou vážnou vůlí k míru dostali do nepříznivé situace, musíme to napravit zdvojeným úsilím a mělo-li by toho být zapotřebí, stálostí ve snášení bolesti. Nemůže být pochyb o tom, že musíme vyzbrojit.

Velká Británie se vzdá svých staletých zvyklostí a uloží svým obyvatelům národní brannou povinnost. Britský národ bude hledět vzpřímen vstříc všemu, nechť přijde cokoli. Avšak, abych mluvil s prezidentem Wilsonem, nástroj zbraní jako takový nepostačuje. Musíme ještě připojit sílu duchovního postoje.

Jsou lidé, kteří říkají, že bychom se neměli nechat zavlékat do teoretického rozporu mezi nacismem a demokracií. Tento rozpor však existuje již dnes.

To, co svobodným zemím propůjčuje velkou část jejich síly, je právě protiklad v duchovních a morálních ideách...

Jasné světlo pokroku se svou snášelivostí a svou spoluprací, svou důstojností a svými radostmi bylo v minulosti často zhašeno.

A přece žiji ve víře, že jsme nyní konečně překonali barbarství do té míry, abychom byli s to držet ho na uzdě a mohli se mu bránit. Je-li nám jasné, oč nyní jde, musíme svá rozhodnutí učinit včas. Posléze to také učiníme. Čím déle však čekáme, tím větší bude naše námaha!

Je to provolání k válce? Prohlašuji, že je to jedinou zárukou míru. Rychlé a rozhodné soustředění všech sil, aby se čelilo nejen vojenským, nýbrž i morálním útokům; rozhodné a střízlivé uznání svých povinností anglicky mluvící-

mi národy a všemi velkými a malými národy, které s nimi chtějí postupovat společně; jejich věrné a horlivé kamarádství uvolní téměř mezi nocí a jitrem cestu k pokroku a vymýtí z našeho života obavy, které zatemňují již stům milionů lidí světlo slunce...

Již v těchto prvních týdnech po uzavření mnichovské úmluvy bylo v anglickém tisku ustavičně uváděno heslo Polsko. Na druhé straně právě získalo Polsko s německou pomocí Záolží a naléhalo na uskutečnění společné polsko-maďarské hranice. Doba se proto zdála vhodná, aby bylo dosaženo řešení německo-polského základního problému, otázky Gdaňsku a koridoru, jež by bylo čestné pro obě strany. Že obě otázky musely být řešeny, vyplývalo ze stále se opakujících náhlých obratů v německo-polských stycích, vylíčených v první kapitole, jakož i ze situace německé národní skupiny v Polsku, jež se přes německo-polskou úmluvu dále evidentně horšila. Německo však usilovalo o řešení, jež by nesměřovalo proti Polsku, nýbrž jež by bylo provedeno společně s Polskem na podkladě dorozumění zahájeného r. 1934. Německé požadavky byly sníženy na nejmenší míru, ba až na hranice toho, co bylo vůbec možné zastupovat. O tom svědčí následující rozmluva říšského ministra zahraničí s polským velvyslancem, v níž byly poprvé formulovány německé návrhy. Ve své podstatě se nikdy neměnily.

Č. 15 (197)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským velvyslancem, Berchtesgaden, 24. října 1938

Záznam legačního rady Hewela

Na počátku rozmluvy načrtl pan říšský ministr zahraničí polskému velvyslanci obraz nynější situace.

Pan Lipski poté objasnil podnět své návštěvy: Polsko má zájem na stabilizaci dunajského prostoru. Karpatská Ukrajina se svým nepořádkem, se svými 80 % analfabetů, je ohniskem všech jen myslitelných politických proudů, opravdové komunistické středisko. Má celkem 650 000 obyvatel, z toho asi 250 000 Maďarů a Židů a 400 000 Rusínů. Pro toto ohnisko neklidu mělo Polsko již mnohou ostrou výměnu nót s Prahou. Beck mu pravil, že chce, aby z této krize vzešlo něco rozumného. Přáním Polska je připojení k Maďarsku.

Společná polsko-maďarská hranice má ostatně velký význam jakožto uzávěra proti východu. Pověsti o tvoření bloku proti Německu jsou nesmyslem, během krize byly více než vyvráceny chováním Polska k sovětskému Rusku. Polskou politikou bylo pohnout maďarskou vládu ve slovenské otázce k umírněnosti a v karpatoukrajinské otázce k útoku. Lipski doufá, že řešení v uvedeném smyslu není v rozporu s německými zájmy.

Pan říšský ministr zahraničí prohlásil panu velvyslanci, že jemu jsou tyto myšlenky poněkud nové a že si je chce ještě jednou v klidu rozvážit. Zajisté chápe polská přání, vidí však také jisté potíže, na něž musíme brát zřetel.

Pan říšský ministr zahraničí pak přešel k velkému všeobecnému problému, pro který prosil pana Lipského do Berchtesgadenu a který nyní chce nadhodit zcela důvěrně,

jen pro Lipského, Becka a sebe. Prosí pana velvyslance, aby panu Beckovi podal zprávu o rozmluvě ústně, neboť jinak nebezpečí, že se zpráva dostane ven, obzvláště do tisku, je příliš veliké. Velvyslanec to přislibuje. S úvodem spojuje pan říšský ministr zahraničí též pozvání panu Beckovi, aby ho během příštího měsíce přece jen navštívil. Polští přátelé tím mají trvalou pozvánku do Německa. Velvyslanec to přijímá s radostí a podá panu Beckovi zprávu.

Pan říšský ministr zahraničí nyní dovozuje, že je přesvědčen, že je na čase, aby mezi Německem a Polskem bylo dosaženo generálního vyřízení všech existujících možností k třenicím. Bylo by to korunou díla zahájeného maršálem Pilsudským a Vůdcem. Ministr poukazuje pro srovnání na náš poměr k Itálii, kde se též Vůdce zřekl jižních Tyrol z hloubi svého poznání a proto, aby bylo dosaženo generálního řešení. Taková dohoda by byla žádoucí též s Polskem a též pro Polsko a spočívala by na směrnicích Vůdcovy politiky, aby se dospělo k jasnému poměru ke všem sousedům. Není vyloučeno, že jednou bude učiněno jasnější ujednání i s Francií, jdoucí nad Vůdcovo prohlášení o hranicích. S Polskem třeba mluvit nejprve o Gdaňsku jakožto dílčím řešení velké úpravy mezi oběma národy. Gdaňsk je německý – byl vždy německý a německý také vždy zůstane. Říšský ministr zahraničí si představuje řešení ve velkých rysech takto:

1. Gdaňský svobodný stát se vrací k Německé říši.
2. Koridorem by byla zřízena exteritoriální říšská dálnice patřící Německu, jakož i rovněž exteritoriální vícekolejná železniční trať.
3. Polsko dostane na gdaňském území rovněž exteritoriální silnici nebo dálnici a železnici a svobodný přístav.

4. Polsku bude zaručen odbyt jeho zboží na gdaňském území.
5. Oba národy uznávají své společné hranice (záruka) nebo oboustranná území.
6. Německo-polská smlouva se prodlužuje o 10 až 25 let.
7. Obě země připojují ke své smlouvě konzultační doložku.

Polský velvyslanec vzal tento podnět na vědomí. Ačkoli musí přirozeně mluvit teprve s panem Beckem, řekl by již nyní, že je nesprávné považovat Gdaňsk za versailleský produkt asi tak jako Sársko. Musí se sledovat historický a zeměpisný vývoj Gdaňsku, aby bylo možné získat správné stanovisko k tomuto problému.

Pan říšský ministr zahraničí prohlašuje, že nechce nyní slyšet žádnou odpověď. Velvyslanec si má všechno promyslet a promluvit o tom co nejdřív s panem Beckem. Ostatně nelze při těchto úvahách vyloučit jistou reciprocitu. Pro Vůdce konečné uznání koridoru není vnitropoliticky jistě také lehké. K tomu je třeba myslet sekulárně – a Gdaňsk je jednou opravdu německý a německý vždy zůstane.

Pan Lipski slibuje, že o všem promluví co nejpřesněji s panem Beckem. Do Varšavy pojede asi ve čtvrtek a může být zpátky asi počátkem příštího týdne. Jeho hlavní prosbou je výměna myšlenek o maďarské otázce. Pan Beck vzkazuje, že Polsko je ochotno k účasti, jestliže přání Maďarska, aby byl vynesen rozhodčí výrok tří zemí, Německa, Itálie a Polska, bude přijat oběma prvními zeměmi.

Pan říšský ministr poukazuje naproti tomu na riziko spojené s rozhodčím výrokem.

Při druhé krátké rozmluvě se pan říšský ministr zahraničí zmínil o Karpatské Ukrajině. Velvyslanec zdůrazňuje, že Polsko nemá tam dole žádného zájmu na územním pří-

růstku, nýbrž že je výlučně polským přáním dostat společnou hranici s Maďarskem.

Pan říšský ministr zahraničí slibuje, že tento komplex ještě jednou promyslí, a míní k tomu, že bude možné i pro tento problém nalézt zajisté příznivou úpravu, dojde-li ke globálnímu řešení mezi Německem a Polskem.

Rozmluva se konala ve velmi přátelském tónu.

Hewel

Asi tři týdny po této rozmluvě se velvyslanec Lipski ohlásil u říšského ministra zahraničí von Ribbentropa. Na německé návrhy však jen přinesl odpověď, jež byla zčásti vyhýbavá, zčásti rozhodnutí protahovala. Bylo to odůvodňováno vnitropolitickými potížemi.

Je v nejvyšší míře příznačné, že ani při této rozmluvě, ani při následujícím rozhovoru německého velvyslance s Beckem, jenž se konal dne 14. prosince ve Varšavě, ani konečně při památném Beckově setkání s Vůdcem dne 5. ledna 1939 Polsko neprozrazovalo ani přibližně pocit ohroženosti.

Následující tři dokumenty spíše plně a jasně prozrazují, že ještě dne 26. ledna 1939, když říšský ministr zahraničí znovu rozmlouval ve Varšavě s Beckem, přijímalo Polsko umírněné a věcné německé návrhy stále bez jakéhokoli protestu a slibovalo zralé rozvážení. Z pěti rozmluv, jež se konaly mezi 24. říjnem 1938 a 26. lednem 1939 mezi Vůdcem, příp. říšským ministrem zahraničí a velvyslancem von Moltkem na straně jedné a Lipským a Beckem na straně druhé, při nichž z německé strany byly znovu a znovu předkládány naše umírněné návrhy bez jakýchkoli hrozeb, vyplývá, že se Polsko sice zřejmě snažilo jednání s Německem protahovat, že se však do té doby zdály ještě plně existovat vyhlídky, že bude nalezeno pokojné řešení, jež učiní po právu oběma stranám. Svědčí

o tom zvláště Vůdcův rozhovor se zahraničním ministrem Beckem z 5. ledna 1939. V něm byl rozvinut velký přátelský rámec, v němž si Vůdce představoval pro budoucnost německo-polský poměr a úpravu otázky Gdaňsku a koridoru. Byla to úprava, při níž by bylo získalo též Polsko a jež by pro budoucnost byla vylučovala jakoukoli možnost konfliktu.

Č. 16 (198)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským velvyslancem, 19. listopadu 1938

Záznam

Přijal jsem dnes v 1 hodinu polského velvyslance Lipského.

Pan Lipski mi prohlásil, že informoval zahraničního ministra Becka o obsahu našeho rozhovoru v Berchtesgadenu ze dne 24. října a že je nyní sto sdělit mi Beckovo stanovisko. Pan Lipski poté předčítal z lístku části svých instrukcí.

1. Ministr zahraničí Beck zastává názor, že německo-polský poměr, všeobecně vzato, svou zkoušku obstál. Za české krize se ukázalo, že německo-polská úmluva je vybudována na trvalé základně. Ministr zahraničí Beck věří, že přímočará polská politika byla Německu při jeho získání sudetského území na prospěch a že podstatně přispěla k tomu, že tato otázka byla hladce vyřešena v německém smyslu. Polská vláda nechala v těchto dnech nepovšimnuty všechny hlasy Sirén, jež zazněly z jisté strany.

Odvětil jsem panu Lipskému, že i podle mého názoru se polsko-německá úmluva ukázala neotřesitelnou. Vůdcovou akcí proti Československu se Polsku dostala možnost získat Záolží a uspokojit řadu jiných hraničních přá-

ní. V ostatním s ním souhlasím, že též polské chování německý postup usnadnilo.

2. Pan Lipski pak činil rozvláčné vývody, aby dokázal důležitost a význam Gdaňsku jako svobodného města pro Polsko.

Též z vnitropolitických důvodů je pro zahraničního ministra Becka obtížné dát souhlas ke včlenění Gdaňsku do Říše. Ministr zahraničí Beck nyní uvážil, jak by bylo možné odstranit jednou provždy všechny třecí body, jež by mohly mezi Německem a Polskem vzniknout pro Gdaňsk. Pomyslil si, že je možné nahradit gdaňský statut Společnosti národů německo-polskou smlouvou, v níž by bylo pojednáno o všech gdaňských otázkách. Jako základnu této smlouvy si pan Beck představuje, že by bylo možné uznat Gdaňsk za čistě německé město se všemi právy, jež z toho vyplývají, na druhé straně by však Polsku a polské menšině byla rovněž zajištěna všechna hospodářská práva, přičemž by Gdaňsku byl zachován jeho ráz svobodného státu a celní unie s Polskem.

Odvětil jsem panu Lipskému, že stanoviska ministra zahraničí Becka lituji. Podnět k sekulárnímu řešení německo-polského problému, přičemž by Gdaňsk připadl Německu, může snad s sebou přinést vnitropolitické zatížení pro pana Becka, na druhé straně však nelze neuznat, že ani Vůdcovi nebude lehké zastupovat před německým národem garanci polského koridoru. Podkladem mého podnětu byl úmysl dát německo-polský poměr na trvalou a neměnnou základnu a odstranit všechny jen možné třecí body. Neměl jsem v úmyslu vést malý diplomatický rozhovor. Jak může být Lipskému patrné z Vůdcových řečí, pojednává tento o německo-polské otázce vždy z vysokého stanoviska. Ještě nedávno jsem uvedl v jeho přítomnosti před

mezinárodním tiskem, že k základu německé zahraniční politiky náleží též dobrý poměr německo-polský.

Velvyslanec Lipski za tyto vývody poděkoval a vrátil se pak k návrhu dvoustranné smlouvy o Gdaňsku.

Prohlásil jsem, že k němu nechci zaujmout konečné stanovisko, že se mi však jeho návrh nezdá lehce uskutečnitelný.

3. Otázal jsem se pak pana Lipského, jak se pan Beck staví k otázce exteritoriální dálnice a dvoukolejné železnice rovněž exteritoriální, vedoucí polským koridorem.

Pan Lipski mi odvětil, že k této otázce nemůže zaujmout zevrubné a oficiální stanovisko. Čistě osobně může říci, že by takové německé přání snad v Polsku nepadlo na neúrodnou půdu a že jsou v tomto ohledu snad možnosti řešení.

4. Poukázal jsem pak panu Lipskému ještě na právě vydané polské poštovní známky, jež jsou určeny pro gdaňský styk a představují Gdaňsk do jisté míry jako polské město. Porozumí asi, že toto uráží zase city německého obyvatelstva v Gdaňsku.

Pan Lipski mi odvětil, že o věci není informován, hodlá si však ihned dát věc vyšetřit.

Závěrem jsem prohlásil panu Lipskému, že námaha, vážně rozmyslet německé návrhy o celkovém komplexu německo-polských styků, se vyplatí. Vždyť zde chceme vytvořit něco trvalého a uskutečnit opravdovou stabilitu. Přirozeně se tak nemůže stát z dneška na zítřek. Uváží-li si pan Beck v klidu naše návrhy, dospěje snad přece jen k pozitivnímu stanovisku.

von Ribbentrop

Č. 17 (200)

Vůdcova rozmluva s polským ministrem zahraničí Beckem za přítomnosti říšského ministra zahraničí, německého velvyslance ve Varšavě a polského velvyslance v Berlíně, Berchtesgaden, 5. ledna 1939

Záznam vyslance Schmidta

Úvodem zdůraznil plukovník Beck fakt, že německo-polské styky v zářijové krizi ve své zkoušce plně obstály. Byl-li snad v posledních měsících patrný jistý pokles z vysoké úrovně zářijových dní, třeba podle názoru polské vlády usilovat na obou stranách, aby byly odklizeny příčiny některých potíží, jež se v poslední době vyskytly. Za jednu z těchto potíží označil pan Beck gdaňskou otázku a zdůraznil přitom, že zde přichází v úvahu nejen německá a polská vláda, nýbrž i strany třetí, například mj. též Společnost národů. Co by se např. mělo stát, kdyby Společnost národů jednou odstoupila ze své gdaňské role? I jinak je ještě několik dalších otázek, v nichž by měla být odstraněna existující nedorozumění, mj. záruka česko-slovenské hranice a to, zda by tak mělo být učiněno ihned nebo, bude-li záruka vůbec uskutečněna, v jaké době by měla být provedena. Polsko má v této souvislosti zájem obzvláště o karpatoukrajinskou otázku. Beck připomíná slovo Pilsudského „o balkanizaci střední Evropy“. V agitátorech, kteří působí na nynějším karpatoukrajinském teritoriu, poznává Polsko opět staré nepřátele a obává se, že se Karpatská Ukrajina možná jednou stane pro Polsko ohniskem takového neklidu, že polská vláda bude donucena k zákroku, z něhož mohou vzniknout další komplikace. To je nejhlavnější důvod pro polské úsilí o společnou hranici s Maďarskem.

Vůdce odvětil, že se k řešení všech existujících potíží musí nejprve jít k základní tendenci německo-polského poměru. Z německé strany může zdůraznit, že se v poměru Německa k Polsku daném prohlášením o neútočení z roku 1934 nezměnilo ani to nejmenší. Pokud jde zvláště o otázku Karpatské Ukrajiny, může se zřetelem na úmysly, jež se podsouvají Německu ve světovém tisku, prohlásit, že se Polsko v tomto ohledu nemusí obávat ani nejmenšího. Německo nemá za Karpatami žádné zájmy a je mu lhostejné, co tam dělají země interesované na těchto krajích. Postoj, jaký zaujalo Německo v souvislosti s vídeňským rozhodčím výrokem v otázce ukrajinské a jenž v Polsku asi vedl k jistým nedorozuměním, vysvětluje se historickým vývojem této věci. Tento rozhodčí výrok byl proveden po slyšení obou stran na podkladě maďarských požadavků. Jeho (Vůdcovo) přání nepřipustit v žádném případě mezinárodní konflikt bylo konec konců směrodatným důvodem pro jeho chování v ukrajinské otázce.

Pokud jde o jednotlivosti německo-polského poměru, chce Vůdce ještě jednou opakovat, že se v německém stanovisku k Polsku od roku 1934 nic nezměnilo. Aby se dospělo k definitivnímu řešení otázek, jež mezi oběma zeměmi ještě nebyly vyřízeny, nesmíme se omezit na ujednání z roku 1934, jež je spíše negativní, nýbrž musíme se snažit, aby jednotlivé problémy dosáhly konečného smluvního řešení. Mimo memelskou otázku, jež bude řešena v německém smyslu (zdá se, že Litevci chtějí spolupůsobit na rozumném řešení), nutno z německé strany v přímém německo-polském poměru řešit citově velmi obtížný problém koridoru a Gdaňsku. Podle jeho názoru je třeba odchýlit se od starých šablon a hledat zde řešení na zcela nových cestách. Tak si lze např. v případě Gdaňsku představit řešení, podle něhož by toto město podle vůle svého obyvatel-

stva bylo politicky opět přivedeno do německého společenství, přičemž by samozřejmě musely být plně chráněny polské zájmy, zvláště v oboru hospodářském. Je to též zájmem gdaňským, neboť Gdaňsk nemůže žít hospodářsky bez zázemí, a tak pomýšlí Vůdce na formuli, podle níž by se Gdaňsk dostal politicky do německého společenství, hospodářsky by však zůstal Polsku.

Gdaňsk je německý, zůstane vždy německý a připadne dříve či později Německu.

Pokud jde o koridor, jenž, jak již zmíněno, představuje pro Německo vážný psychologický problém, poukázal Vůdce na to, že pro Říši je spojení s Východním Pruskem stejně životně důležité jako pro Polsko spojení s mořem. Též zde lze snad vyhovět oběma zájmům užitím zcela nových metod při řešení.

Kdyby se zdařilo rozřešit na této rozumné základně konečně všechny otázky, přičemž samozřejmě každý z obou partnerů by musel dospět ke svému právu, pak by nastal čas doplnit též vůči Polsku spíše negativní prohlášení z roku 1934 ve smyslu pozitivním, podobně jako tomu je při ujednání s Francií, a to tak, že by nyní z německé strany byla poskytnuta Polsku jasná, smluvně stanovená záruka hranic. Polsku by se pak dostalo výhody, že jeho hranice s Německem včetně koridoru – Vůdce znovu zdůraznil psychologickou obtíž problému a že jen on může uskutečnit takové řešení – by byly smluvně zajištěny. Pro něho (Vůdce) není zcela jednoduché poskytnout takovou garanci koridoru a byl by proto jistě, zvláště z měšťácké strany, dosti kritizován. Jako reálný politik však věří, že takové řešení by bylo nejlepší. Kdyby Německo jednou dalo svou záruku, bylo by pak o polském koridoru slyšet právě tak málo jako dnes o jižních Tyrolích nebo Alsasku-Lotrinsku.

Polský ministr zahraničí Beck poděkoval Vůdci za jeho výklad německého stanoviska a prohlásil, že též Polsko absolutně trvá na svém dosavadním stanovisku k Německu.

Polsko bude sledovat linii nezávislé politiky, jako to činilo již v dřívějších letech, když byla snaha přimět Polsko spojit se prostřednictvím východního paktu blíže s Ruskem. Pokud jde o zvýšení své bezpečnosti, není sice Polsko tak nervózní jako Francie a necení si takzvaných „bezpečnostních systémů", které po zářijové krizi definitivně dohospodařily, což značí obrat v dějinách. Dovede však velmi dobře hodnotit německé stanovisko, které bylo znovu tlumočeno v prohlášení, jež Vůdce právě učinil. I ze své strany setrvává na staré linii vůči Německu.

Pokud jde o německo-polský poměr, bere na vědomí přání, jež Vůdce vyslovil. Gdaňská otázka se mu však zdá mimořádně obtížná. V této souvislosti třeba přihlížet obzvláště k veřejnému mínění v Polsku. Přitom vůbec opomíjí chování „kavárenské opozice". Za své sedmileté úřední doby se v nejmenším nestaral o mínění kaváren a je stále ještě v úřadě. Musí však brát zřetel na skutečné mínění národa a, pokud jde o řešení gdaňské otázky, vidí zde přeci potíže. Chce však rád problém ještě jednou v klidu rozvážit.

O ostatních Vůdcem nadhozených německo-polských otázkách plukovník Beck podrobněji nemluvil, nýbrž své vývody uzavřel novým potvrzením, že ve svém všeobecném stanovisku zůstane Polsko i nadále věrno linii sledované od roku 1934.

Schmidt

Č. 18 (201)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským ministrem zahraničí Beckem, Mnichov, 6. ledna 1939

Záznam

Berlín, 9. ledna 1939

Při rozmluvě s panem Beckem, jež trvala asi půl druhé hodiny, mluvil Beck ihned opět o gdaňském problému. Pravil, že též Polsko se snaží žít s Německem v poměru přátelského sousedství a poměr tento prohloubit. Jediným problémem, který by přitom mohl vbrzku působit rušivě, je gdaňská otázka. Mohly by se naskytnout dvě možnosti; že bychom museli k problému zaujmout stanovisko:

1. že by Společnost národů snad ztratila zájem na gdaňské otázce a vzdala by se komisariátu; pak by se Německo a Polsko s touto otázkou musely vypořádat samy;

2. že by Poláci vzhledem k novému vývoji v Gdaňsku byli nuceni zaujmout stanovisko.

Problém je vskutku velmi obtížný a Beck si již lámal hlavu, jak by bylo možné nalézt řešení, avšak dosud bez výsledku.

Závěrem poukázal Beck ještě jednou na to, že Gdaňsk v mentalitě celého polského národa představuje zkušební kámen německo-polských styků a že by bylo velmi obtížné nějak to změnit.

Poté jsem panu Beckovi vyložil toto:

1. Jak již Vůdce pravil, stojí nade vším absolutní přání německé strany konsolidovat konečně, rozsáhle a velkoryse vzájemný poměr.

2. Významnými se proto zdají dva problémy:

a) bezprostřední německo-polské styky. Zde bych si představoval toto řešení:
Opětné přičlenění Gdaňsku k Německu. Naproti tomu zajištění všech hospodářských zájmů Polska v tomto kraji, a to způsobem co nejvelkorysejším. Spojení Německa se svou provincií Východní Prusko exteritoriální dálnicí a železnicí. Zato jako revanš ze strany Německa záruka koridoru a veškeré polské državy, tedy konečné a trvalé uznání vzájemných hranic.
b) česko-karpatoukrajinská otázka.
Zde jsem opakoval, že v Mnichově byly určeny etnografické hranice. Kdyby zde byl z nějaké strany nadhozen princip politických hranic, nemohlo by se Německo přirozeně dezinteresovat. Třebaže německý politický zájem nepřesahuje přes Karpaty, nemůže Německo projevit nezájem o přesun hranic též za Karpatami v případě Česko-Slovenska a Karpatské Ukrajiny, neboť takovými událostmi by se mohlo snadno dostat do konfliktu. Vídeňský rozhodčí výrok musí být dodržen a naším základním názorem je, že, jestliže by se tu nějakým způsobem vynořila jiná přání, musela by být uvedena v soulad s německými zájmy.

V závěru rozhovoru jsem pak ještě panu Beckovi vytkl zacházení s naší německou menšinou, především v Záolží, a v této souvislosti jsem co nejdůrazněji poukázal na neustálé protiněmecké rejdy Grażyńského. Pan Beck mi pravil, že této otázce již věnoval vážnou pozornost a ze své strany učiní vše, aby se tyto věci dostaly do klidnějších kolejí.

Pak jsem ještě poděkoval panu Beckovi za pozvání do Varšavy a zásadně jsem je přijal. Datum stanoveno ještě nebylo. Bylo ujednáno, že pan Beck a já ještě jednou dopodrobna promyslíme komplex možné smlouvy mezi Pol-

skem a námi. V nejbližších týdnech pak má být dále jednáno prostřednictvím Lipského a Moltkeho a návštěva se má v každém případě konat ještě v této zimě.

von Ribbentrop

Č. 19 (202)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským zahraničním ministrem Beckem, Varšava, 26. ledna 1939

Záznam

Berlín, 1. února 1939

1. V rozmluvě s panem Beckem jsem navázal na rozhovor konaný s ním dne 6. ledna v Mnichově a na známý německý návrh (opětné přičlenění Gdaňsku a zajištění tamních polských hospodářských zájmů a vytvoření exteritoriálního dálnicového a železničního spojení mezi Říší a její provincií Východní Prusko, zato jako německá protislužba záruka německo-polské hranice), přičemž jsem znovu vyložil, že Vůdcovým přáním je dospět přiměřenou smlouvou k obsáhlému uklidnění německo-polských styků. Pan Beck musí chápat, že německá přání jsou mimořádně umírněná, neboť oddělení nejcennějších částí německé země versailleskou smlouvou ve prospěch Polska je ještě dnes pociťováno každým Němcem jako velké bezpráví, jež bylo možné jen v době nejhlubší německé bezmocnosti. Kdybychom se otázali 100 Angličanů nebo Francouzů, připustilo by 99 bez otálení, že opětné přičlenění Gdaňsku a přinejmenším též koridoru je samozřejmým německým požadavkem.

Na pana Becka působily moje vývody zřejmě silným dojmem, odvolával se však znovu na to, že třeba očekávat

vnitropolitický odpor; nicméně chce o našem podnětu dále v klidu uvažovat.

Smluvil jsem s panem Beckem, že kdyby Společnost národů z Gdaňsku ustoupila, dokud by mezi námi a Polskem nebyla uskutečněna smlouva zahrnující též Gdaňsk, vešli bychom ve spojení, abychom nalezli řešení k překlenutí tohoto stavu.

2. Vytkl jsem panu Beckovu znovu zacházení s naší německou menšinou a dohodl jsem se s ním, že rozmluvy mezi vedoucími úředníky obou ministerstev vnitra, již delší dobu projektované, budou ihned zahájeny.

von Ribbentrop

Zatímco říšská vláda se od konce října v neúnavném jednání pokoušela dospět s Polskem k přátelskému řešení a tím stabilizovat evropský mír, pokračovalo v Anglii bez přestávky válečné a ozbrojovací štvaní, zahájené Chamberlainovým prohlášením v dolní sněmovně ze dne 3. října. Svědčí o tom např. řeč, kterou v dolní sněmovně dne 30. listopadu 1938 pronesl britský sekretář pro zámořský obchod Hudson a v níž polemizoval s hospodářským postavením Německa ve střední a jihovýchodní Evropě. Ještě zřetelnější byl bývalý první lord admirality Duff Cooper v přednášce v Paříži dne 10. prosince. Téhož 5. ledna, kdy byl v Berchtesgadenu přijat Vůdcem co nejpřátelštěji ministr zahraniční Beck, byl německý velvyslanec v Londýně nucen protestovat proti divoce vzrůstajícímu válečnému štvaní anglického tisku a známých anglických spisovatelů.

Č. 20 (229)

Řeč sekretáře britského úřadu pro zámořský obchod R. S. Hudsona v dolní sněmovně, 30. listopadu 1938

Výtah

...Posléze přicházíme ke kapitole Německo. Ctihodný člen sněmovny se otázal, proč jsme jako Spojené státy americké neodmítli rozšířit doložku nejvyšších výhod na Německo. Má odpověď na to zní, že Spojené státy americké se zdráhaly použít doložku nejvyšších výhod na Německo, poněvadž toto nakládá s americkým zbožím v Německu nepříznivě. Německo nezachází s britským zbožím v Německu nepříznivě. Musíme si stěžovat, že Německo svými metodami ničí obchod na celém světě. Není tedy důvod zanechat doložku nejvyšších výhod, což závisí na tom, jak bude s naším zbožím zacházeno v Německu. Jde o mnohem rozsáhlejší problém, jak se na celém světě vystupuje proti nové formě německé konkurence.

...Pokud můžeme zjistit – neboť je obtížné získat si opravdu přesné informace o tom, jak se v Německu věci skutečně mají – spočívá podklad hospodářského postavení Německa v tom, že výrobcům zboží ve střední a jihovýchodní Evropě platí daleko více, než činí cena na světovém trhu. Je jasné, že to Německo činí na náklad vlastního národa. Jak jedná s vlastním národem, je věcí německé vlády. Jsme tím však též dotčeni.

...Pokouším se vám objasnit, že Německo takovými metodami rdousí země této části Evropy, a to nehospodárným způsobem, jenž jde na úkor vlastního národa, neboť takové metody značí zvýšení životních nákladů vlastního národa a značí vskutku vývoz zboží za nižší cenu, než je cena výrobní. Různí ctihodní členové se tázali, jaké je tu řešení?

…Zkoumali jsme všechny možné způsoby, jichž bychom se mohli chytit. Jedinou cestou, kterou vidíme, je, aby se naše průmyslové skupiny organizovaly tak, aby byly sto postavit se jako uzavřená jednotka odpovídajícím průmyslovým oborům německým a říci jim: „Nejste-li ochotni zanechat svých dosavadních metod a učinit dohodu, podle níž se zavazujete prodávat své zboží za ceny, jež zaručují rozumný zisk, budeme s vámi bojovat a porazíme vás vašimi vlastními prostředky." Naše země je, pokud jde o finanční stránku, nekonečně mnohem silnější než, řekl bych, kterákoli jiná země na světě, avšak v každém případě silnější než Německo, a proto používáme velkých předností, jež, jak mám zato, povedou k tomu, že boj vyhrajeme. Nezbytným předpokladem toho však je, aby se náš vlastní průmysl organizoval…

Č. 21 (232)

Německý velvyslanec v Paříži zahraničnímu úřadu

Zpráva

Paříž, dne 10. prosince 1938

Pan Duff Cooper pronesl dne 7. prosince ve zdejším „Théâtre des Ambassadeurs" přednášku na téma „Francouzsko-britské přátelství a mír". Ve svých válečně štváčských vývodech, jež v každém ohledu – někdy i urážlivou formou – byly namířeny proti Německu, zdůrazňoval řečník nutnost francouzsko-anglické koalice na obranu oboustranných zájmů. Třebaže Německo je silné, jsou oba národy vzaty dohromady jemu rovné a výsledek případného konfliktu nemusí tedy nikterak být ve prospěch Němec-

ka. Duff Cooper se utěšoval tím, že Amerika bude v případě konfliktu stát v pozadí jako velký přítel západních demokracií. V nové válce by nešlo ani tak o osud Anglie a Francie, jako spíše o osud celé civilizace. Všechny minulé civilizace, mínil Duff Cooper narážeje na Německo, byly zničeny kulturně méněcennými, početně však silnějšími národy.

Z příkazu
Bräuer

Č. 22 (233)

Německý velvyslanec v Londýně zahraničnímu úřadu

Telegram

Londýn, 5. ledna 1939

Zákrok mně přikázaný jsem provedl teprve dnes, abych mohl s lordem Halifaxem, jenž dosud meškal na vánoční dovolené, mluvit osobně. Ohradil jsem se co nejostřeji proti těžkým urážkám Vůdce a vedoucích německých státníků, obsažených ve Wellsově článku v „News Chronicle" a poukázal jsem na to, že velvyslanectví muselo v posledních měsících bohužel ve stále větším rozsahu přednášet takové stížnosti pro urážky Vůdce; upozornil jsem lorda Halifaxe na tyto stížnosti a jejich příčinu tím, že jsem mu citoval jednotlivé případy. Největší tupení však obsahuje novoroční článek Wellsův v „News Chronicle", jenž, jak se zdá, vychází méně z úmyslu psát kritiku, neštítící se urážek, nýbrž zdá se, že byl napsán pouze proto, aby hromadil

těžké urážky Vůdce a říšského kancléře a jeho nejbližších spolupracovníků.

Je mi známo, že anglická vláda odmítá vyvozovat bezprostřední vliv na tisk a že při tom poukazuje též na to, že nemá zákonné prostředky. Viděl jsem také, že oba Wellsovy články necouvly ani před snižující kritikou anglických královských manželů a že urážejí těžce Chamberlaina.

Tato fakta však nemohou nic změnit na konstatování, že četné urážky hlavy německého státu a nemožnost příslušného zadostiučinění těžce urážejí německé národní cítění a musí mít neblahé následky na anglo-německé styky. Proto bych rád znovu nadhodil otázku, zda by alespoň pro budoucnost nebylo možno nějakým způsobem zjednat nápravu.

Lord Halifax odvětil, že se nerozpakuje označit uvedený článek, jenž mu je znám, za nejodpornější Vůdcovu pohanu, jakou dosud v tisku četl. Chce mi proto též vyslovit své bezvýhradné politování nad touto Vůdcovou urážkou a prosí mě, abych toto politování tlumočil německé vládě. Je vysoce hodno politování, že v posledních měsících bylo možné zaznamenat opět četné takové nehody; vysvětlení, třebaže nikoli omluvu, třeba hledat ve faktu, že takové potupné články, jako např. také nynější, jsou psány převážně z vnitropolitických důvodů, aby byla postižena anglická vláda. Též třeba vzít v úvahu obecně politickou vzrušenou náladu, jaká nyní převládá.

Odvětil jsem lordu Halifaxovi, že dosavadní stav nemůže trvat dále. Musím vážně žádat, aby nějakými způsobem bylo uskutečněno zlepšení, aby se předešlo neutěšeným politickým důsledkům.

Lord Halifax přislíbil, že chce učinit, co v rámci svého vlivu může, aby v budoucnosti byly takové urážky Vůdce znemožněny.

Dirksen

Tyto dokumenty dostatečně dokazují, ze plánovitá příprava války Anglií počala dlouho před záminkou, kterou mělo později poskytnout konečné rozložení zbývajícího Česko-Slovenska. Již dne 7. prosince považoval anglický státní sekretář pro kolonie za nutné znehodnotit mnichovskou úmluvu neodůvodněným „Nikoli“ v otázce kolonií a mandátů a zahradit Německu na tomto poli cestu k jednání. Koncem ledna považoval Chamberlain za správné prohlásit, že proti Německu Adolfa Hitlera musí podle okolností hrát touž roli jako Pitt mladší proti Napoleonovi. Obzvláště příznačné pro toto období jsou však dvě zprávy německých vyslanectví, z nichž vyplývá, že obkličovací snahy jsou již na postupu i v krajích vzdálených od Evropy. O tom svědčí následující zprávy z Ankary a Teheránu.

Č. 23 (240)

Řeč britského ministerského předsedy Chamberlaina v Birminghamu, 28. ledna 1939

Výtah

...Nemůžeme zapomenout, že i když náleží k uzavírání míru nejméně dva, může válku počít jen jeden. A pokud jsme nedospěli k jasným úmluvám, jimiž bude odstraněno každé politické napětí, musíme se zařídit tak, abychom byli sto se bránit před útoky, nechť by to byly útoky na naši zemi a národ nebo na zásady svobody, s nimiž je úzce spojeno naše demokratické bytí a jež – jak se nám zdá – zahrnují nejvyšší pojmy lidského života a lidského duchovního rozvoje.

Za tímto účelem obrany a nikoli útoku se věnujeme dále s neumdlévající silou a plným souhlasem své země úkolu svého ozbrojení.

...Musím však ještě jednou vyslovit své politování, že je nutno vynaložit tolik času a tak mocnou část příjmů země na válečné přípravy, místo aby byly věnovány oněm otázkám rázu více vnitřního, jež mě přivedly do politického života, jako je národní zdraví, bytové poměry, zlepšení vnějších životních podmínek národa, starost o jeho zotavení ve volném čase a blaho průmyslu a zemědělství.

Žádný z těchto oborů nebyl zanedbáván. Je však zcela přirozené, že jejich rozvoj byl stísněn a zpomalen požadavky národní bezpečnosti.

Uvažuji-li o těchto věcech, vzpomínám na osud jednoho z největších svých předchůdců, mladšího Pitta. Jeho zájmy tkvěly doma, v obnově financí a vnitropolitických reformách. Avšak jeho snahy zkřížily zahraničně-politické události. S odporem a ikdyž se dlouho bránil svému osudu, byl zapleten do války, která se pak vyvinula v největší válku našich dějin do oné doby. Vyčerpán bojem zemřel, ještě než naše námaha byla odměněna úspěchem, k němuž tolik přispěla jeho rozhodnost a jeho odvaha.

Spoléhám na to, že můj los bude šťastnější než jeho a že můžeme ještě dosáhnout svého cíle, jímž je mezinárodní mír.

Svůj postup jsme objasnili již tak často, že o něm nemůže být nedorozumění. Jsem přesvědčen, že je nyní na čase pro jiné, aby přispěli k výsledku, jenž by všechny zahrnul blahem. Vzduch je dnes plný pověstí a podezírání, jež bychom vůbec neměli připustit. Vždyť mír může být ohrožen jen provokací, jak ji měl na mysli prezident Spojených států ve svém novoročním poselství, totiž nárokem dosáhnout násilím světové vlády. Demokracie se musí neochvějně postavit proti takovému nároku, jak to naznačil prezident a jak jsem to též sám již prohlásil...

Č. 24 (236)

Německý chargé ďaffaires v Ankaře zahraničnímu úřadu

Zpráva

Ankara, 17. ledna 1939

Zdejší britský velvyslanec, sir Percy L. Loraine, jenž byl v Turecku akreditován od 15. února 1934, byl, jak již bylo v tisku oznámeno, jmenován britským velvyslancem v Římě. Opustí Ankaru za 5 až 6 týdnů, aby nejprve strávil nějaký čas na cestách a v dubnu nastoupil své nové místo. Nástupcem sira Percy Loraine byl jmenován bývalý britský velvyslanec v Číně, sir Hughes Montgomery Knatchbull-Hugessen K. C. M. G.

Za své zdejší pětileté činnosti hrál sir Percy Loraine nepochybně vynikající roli. Vytkl si za cíl připoutat tureckou politiku pevně k Anglii. Seznav, že nezbytným předpokladem k tomu je úzká hospodářská spolupráce, pokoušel se vytrvale a houževnatě budovat hospodářský vliv Anglie v Turecku. Sir Percy Loraine měl zato, že je to natrvalo možné jen zatlačením německého hospodářského vlivu, a vskutku se co nejvíce vynasnažoval podkopat ovládající hospodářské postavení Německa v Turecku.

Kroll

Č. 25 (245)

Německý vyslanec v Teheránu zahraničnímu úřadu

Zpráva

Teherán, 4. března 1939

Několik měsíců lze zde konstatovat vzrůstající aktivitu anglické politiky, jež je nemálo namířena proti Německu a naší pozici v Íránu.

Ještě před rokem nebyla zde anglická činnost na politickém, hospodářském nebo kulturně politickém poli, jež by se projevovala navenek, příliš patrná. I bedlivý pozorovatel musel nabýt dojmu, že anglická zahraniční politika, jež v dřívějších letech projevovala právě na tomto úseku živou činnost, sice pozorně sledovala další rozvoj poměrů v rychle se vyvíjejícím státě, sobě samé však ukládala silnou zdrženlivost. Tato zdrženlivost pak nedoznala viditelné změny, ani když jiné evropské mocnosti, v první řadě Německo, počaly novému Íránu věnovat zvláštní zájem a upevňovaly a rozvíjely své styky s touto zemí, především na poli hospodářském. Tak se též s klidem přijímalo, že se Německo jako dodavatel a odběratel Íránu za několik málo let dostalo z pátého místa na druhé a Anglii, jež si ještě v letech 1936/37 udržela druhé místo, odkázalo na místo čtvrté. I zřízení německého leteckého spojení na Blízký východ, jež šlo až těsně na indické hranice, do Afghánistánu, a podle původního plánu mělo být prodlouženo až do Číny, přičemž by se bylo dotýkalo důležitých britských zájmových oblastí ve střední Asii, se na anglické straně setkalo zpočátku jen s malým odporem. Styky mezi německým a anglickým zastupitelstvím, jakož i poměr mezi obě-

ma koloniemi byly co nejsrdečnější a z anglické strany nebyly řídké projevy sympatie a obdivu pro nové Německo.

Silné ochlazení pak přinesl nejprve návrat Rakouska do Říše, jenž byl přijat se zřejmou nevolí. Zatímco zastupitelství jiných zemí projevila spokojenost, že se národ opět shledal s národem a že bylo možné bez prolití krve odstranit vážné ohrožení evropského míru, byly metody německého postupu z anglické strany ostře kritizovány a tato kritika byla zanášena do širokých kruhů a až do směrodatných vládních míst. Řešení sudetoněmeckého problému, zkouška ohněm osy Berlín-Řím a velký úspěch německého státnického umění uznaný celým světem jakožto výsledek mnichovských porad, vyvolalo ve zdejších anglických kruzích přímo nepřátelskou náladu proti Německu, jaká byla při veškeré korektnosti formy nezakrytě projevována též v rozmluvách s personálem vyslanectví, vyslancem počínaje.

Od té doby se protiněmecká nálada zdejších anglických kruhů ještě značně zvýšila. Anglické zastupitelstvo a kolonie se stávají ohniskem válečné psychózy, jež spřádá svá vlákna daleko nad vlastní zájmovou oblast. Celý aparát obvyklého ozbrojovacího štvaní, jaký se dnes vyskytuje v anglickém tisku, rozhlase, ve veřejných řečech mluvčích válečné strany s frontou proti Německu, se věrně zrcadlí ve zdejším anglickém zastupitelstvu a kolonii. Upozorníme-li v rozmluvách s Angličany na zavržitelnost a nebezpečí těchto metod, setkáváme se s odmítavým pokrčováním ramen nebo ledovým poukazem, že závody národů ve zbrojení musí jednoho dne vést k válce. Pánové Eden, Churchill a Duff Cooper jsou pro tyto lidi vlastními zástupci anglického národa a jeho budoucími vůdci.

Nelze podceňovat, jaký účinek na naši práci a postavení v Íránu má toto dělání nálady, namířené zřejmě proti

Německu. I když se Angličanům, kteří jsou tu sice obáváni, avšak nikoli oblíbeni, nezdaří tak lehce ohrozit vážně naši příznivou pozici na hospodářském a kulturně politickém poli, dosahují tvořením válečné psychózy ve směrodatných íránských kruzích přece jen stav nejistoty a obav z věcí budoucích. Tento stav pak může být na překážku ochotě íránské vlády dělat s námi větší a dlouhodobé hospodářské nebo dopravně politické podniky.

Též v mnoha jiných oborech se v poslední době projevuje silnější aktivita Angličanů, namířená proti nám. Tak se dnes sleduje a vyzvídá za pomoci výborně organizované zpravodajské služby až do podrobností nejen každý nový postup německého hospodářství v Íránu, nýbrž se též, je-li k tomu možnost, sabotuje.

Smend

B) Britská obkličovací politika od února 1939
Zamítnutí německých návrhů Polskem

Již během února zesílily tyto nepřátelské a vysloveně válečné a štváčské snahy vedoucích anglických kruhů proti Německu a britská obkličovací politika, známá z doby před světovou válkou, se znovu probudila. Nejprve byla ještě více upevněna aliance Anglie s Francií. Je příznačné, že se současně objevily též tendence, aby se styky Polska s francouzsko-anglickými spojeneckými partnery staly opět užšími.

Č. 26 (267)

Prohlášení britského ministerského předsedy Chamberlaina v dolní sněmovně, 6. února 1939

Mr. A. Henderson se táže ministerského předsedy, zda nedávné prohlášení francouzského ministra zahraničí, že vojenské síly Velké Británie budou ve válečném případě k dispozici Francii a že stejně tak jsou všechny vojenské síly Francie k dispozici Velké Británii, je v souhlasu s názory vlády Jeho Veličenstva?

Ministerský předseda: Podle informací, jež jsem dostal, konstatoval pan Bonnet ve sněmovně dne 26. ledna, že v případě války, do níž by byly zapleteny obě země, budou všechny vojenské síly Velké Británie k dispozici Francii právě tak, jako všechny vojenské síly Francie budou k dispozici Velké Británii. Je to v plném souhlasu s názory vlády Jeho Veličenstva. Je nemožné zkoumat v jednotlivostech všechny hypotetické případy, jež se snad vyskytnou, mám však za svou povinnost objasnit, že solidarita zájmů, jíž je spojena Francie a naše země, je taková, že každé ohrožení životních zájmů francouzských, nechť přijde z kterékoli strany, musí mít vzápětí okamžité přispění této země.

Č. 27 (268)

Německý velvyslanec v Paříži zahraničnímu úřadu

Zpráva

Paříž, 28. února 1939

Velvyslanectví došly v poslední době, ještě před oznámením protiněmeckých výtržností v Polsku, z naprosto spolehlivé strany zprávy, z nichž lze usuzovat na jisté tendence ve prospěch nového oživení francouzsko-polské aliance a paralelně s tím na úmysl poznenáhlu zhoršit styk německo-polský. Za hlavní důvod uvádí důvěrník silný dojem, jaký na polskou vládu učinilo prohloubení entente cordiale mezi Francií a Anglií, jakož i různá prohlášení Chamberlaina o anglické pomoci Francii, k čemuž přistupuje ještě pozoruhodná anglická činnost v Polsku.

Welczeck

Tím jsme dospěli již k nejdůležitější fázi vzniku nynější války. Britské obkličovací snahy byly od rozpadnutí Česko-Slovenska projevovány zcela zjevně a prohlašovány za vládní politiku. Pozoruhodný je přitom postoj, jaký zvolila Anglie k rozpuštění Česko-Slovenska. Dne 15. března, tj. po podpisu německo-české úmluvy, prohlásil Chamberlain v dolní sněmovně, že anglická záruka za Česko-Slovensko nemůže být uplatněna, neboť stát, jehož hranice Anglie zamýšlela zaručit, se zevnitř rozlomil a tak nastal konec zamýšlené garance. „Vláda Jeho Veličenstva se tudíž již nemůže cítit déle vázána touto povinností.“ Toto anglické úřední konstatování se nejen kryje s německým názorem, nýbrž též s historickým faktem,

že dne 14. března v poledne se již Česko-Slovensko rozpadlo prohlášením nezávislosti ve Slovenském sněmu.

V tuto chvíli zahájila anglická válečná strana protiútok a nabyla vrcholu. Chamberlain odhodil svoji vlastní politiku a kapituloval před opozicí, jež od nynějška přejala v dohodě s byrokracií Foreign Office vedení zahraniční politiky. Polsko, jež dosud přinejmenším kolísalo, zda se má dát definitivně odvést z cesty smírné dohody s Německem, zabočilo teď definitivně do obkličovací fronty, jež nyní vznikala. Teprve sdružením polského komplexu s britským obkličováním byly otázky jako Gdaňsk a koridor, samy o sobě nikoli jednoduché, avšak naprosto řešitelné, nabity oním dynamitem, jenž musel vyhodit do vzduchu mír nejprve ve východní, pak v západní Evropě. Chamberlainovou řečí v Birminghamu se ohlašuje, že se ministerský předseda definitivně podvolil zahraničně-politickým názorům opozice, jež si vytkla za cíl zničení Velkoněmecka. Obkličovací politika, plánovitě již připravená, se nyní rozvinula v plném rozsahu.

Č. 28 (269)

Řeč britského ministerského předsedy Chamberlaina v Birminghamu, 17. března 1939

Výtah

…Minulou středu se v dolní sněmovně konala rozprava. Byl to týž den, kdy německé vojsko vtáhlo do Česko-Slovenska, a my všichni, obzvláště však vláda, jsme byli v nevýhodě, neboť zprávy, jež nám byly k dispozici, byly rázu jen kusého, do značné míry neúředního. Neměli jsme čas tyto zprávy prozkoumat, ještě méně vsak jsme si mohli o tom učinit dobře rozvážený názor. Z toho nutně vyplynulo, že

jsem, mluvě jménem vlády, byl vzhledem k odpovědnosti, jež je spojena s tímto postavením, nucen omezit se na silně zdrželivý a opatrný výklad toho, o čemž jsem tedy, jak jsem měl zato, mohl podat jen nepatrné vysvětlení. A snad bylo též zcela přirozené, že toto poněkud chladné a věcné prohlášení dalo podnět k nedorozumění a že někteří lidé věřili, že moji kolegové a já, poněvadž jsem mluvil klidně a své city jsem tlumočil jen omezeně, jsme dost silně nepociťovali dojem této věci. Doufám, že budu moci dnes večer tento omyl opravit…Nemám opravdu důvod omlouvat se za své návštěvy v Německu, jež jsem podnikl vloni na podzim; neboť jakou volbu jsme měli? Nic z toho, co bychom byli mohli podniknout, nic z toho, co by byly mohly podniknout Francie nebo Rusko, by nebylo bývalo s to uchránit Československo od vtažení vojska a zničení. I kdybychom byli později přikročili k válce, abychom potrestali Německo za jeho postup, a kdybychom po strašných ztrátách, jež by byly způsobeny všem účastníkům války, posléze byli zvítězili, nebylo by bývalo nikdy možné obnovit Československo v téže formě, jaké se mu dostalo mírem versailleským…Německo pod svým nynějším režimem připravilo světu řadu nepříjemných překvapení. Porýní, rakouský anšlus, oddělení Sudet, všechny tyto události odradily a urazily veřejné mínění celého světa. Nechť jsme mohli mít jakékoli námitky a nechť jich bylo kolik chtělo proti metodám užitým v každém z těchto případů, bylo vždy možné na základě rasové příslušnosti nebo spravedlivých nároků, jimž se dlouho kladl odpor, uvést něco ve prospěch změny v existující situaci.

Avšak události, k nimž došlo… během tohoto týdne, spadají, jak se mi zdá, do jiného oboru a musí nás všechny podnítit, abychom se sami sebe tázali: „Je to konec starého dobrodružství či počátek nového?“

„Je to poslední útok na malý stát či budou následovat další? Je to ve skutečnosti krok směřující k pokusu o světové panství pomocí násilí?“

To jsou velmi důležité a vážné otázky. Dnes večer na tyto otázky nedám odpověď. Jsem však přesvědčen, že dají podnět k hluboce vážné a svědomité úvaze nejen u sousedů Německa, nýbrž též u jiných mocností, dokonce snad i mimo hranice Evropy. Již dnes jsou příznaky, že tento proces počal, a je zřejmé, že nyní pravděpodobně bude mít rychlejší průběh.

My sami se samozřejmě obrátíme nejprve ke svým partnerům v britském společenství národů a Francii, s nimiž jsme tak úzce spojeni; nepochybuji však, že i jiní, kdož vědí, že nejsme neinteresováni na tom, co se děje v jihovýchodní Evropě, budou mít přání poradit se s námi a vyžádat si naší radu.

My všichni ve své vlastní zemi musíme zkoumat situaci se smyslem pro odpovědnost, jak to vyžaduje vážnost situace. Z tohoto přezkoumání nesmí být vyloučeno nic, co se vztahuje na národní bezpečnost. Každá fáze našeho národního života musí pak být podrobena zkoumání z tohoto stanoviska...

Č. 29 (271)

Z řeči britského státního sekretáře pro zahraničí lorda Halifaxe v horní sněmovně, 20. března 1939

...Když se pak státům stává jasným, že patrně není žádné záruky proti útokům po sobě následujícím, jež jsou po řadě namířeny proti všem těm, kdož jsou v cestě ctižádostivým plánům na světovládu, pak se váhy nakloní ihned

jiným směrem a ve všech postižených kruzích se pravděpodobně setkáme s daleko větší ochotou uvažovat o tom, zda by ke vzájemné podpoře nebylo záhodno převzít širší vzájemné závazky, byť jen pro nezbytnost sebeobrany. Vláda Jeho Veličenstva neopomněla vyvodit poučení z těchto událostí a nemeškala přitom zahájit úzké a praktické porady nejen s dominiemi, nýbrž i s jinými vládami, jež jsou postiženy tak náhle se objevivšími otázkami...

Č. 30 (272)

Německý chargé ďaffaires v Londýně zahraničnímu úřadu

Telegram

Londýn, 20. března 1939

Prohlášení, jež v dolní sněmovně právě učinili Chamberlain a Halifax, nepřinášejí ještě žádné vyjasnění o úmyslech britské vlády. Lord Halifax se omezuje na místy trpké vylíčení událostí posledních dní. Mluvil o „dalekosáhlých vzájemných garancích“, jež jsou prý účelné. Ze sdělení spolehlivých důvěrníků vyplývá asi tento obraz nynějšího stavu: Britská vláda má iniciativu k rozmluvám pevně v rukou. Přeje si předcházet se stanovením politiky, která by se měla sledovat, aby se vyhnula tomu, aby jiné státy učinily kondicionální prohlášení, jež by podle britského názoru nedosáhla svého cíle. Z britské strany se zřejmě myslí na stanovení demarkační linie, jež by zahrnovala obzvláště Rumunsko a jejíž překročení útočníkem by znamenalo válku. K účasti v garanční otázce mají být vyzvány tyto státy: Rusko, Polsko, Turecko a Jugoslávie. Je naprosto jisté, že nebylo vzato v potaz Maďarsko. Polákům prý bylo

ponecháno, aby vešli ve styk s Litvou, Estonskem a Lotyšskem; totéž platí o Turecku se zřetelem na Řecko. O Bulharsku jsou prý dosud pochybnosti.

Kordt

Č. 31 (274)

Německý chargé ďaffaires v Londýně zahraničnímu úřadu

Telegram

Londýn, 22. března 1939

Ze spolehlivého pramene se o obsahu návrhů učiněných Anglií v Paříži, Varšavě a Moskvě dovídám toto:

Navrhovaná deklarace stanoví, že se v případě obávaného útoku signatáři prohlášení zavazují k okamžité konsultaci „to resist aggression".

Pokud lze dosud dohlédnout, má Polsko proti anglickému návrhu námitky. Moskva ještě neodpověděla.

Bude-li tato deklarace zúčastněnými státy přijata, navrhne Anglie jako další krok porady generálních štábů, jejichž cílem budou vojenská ujednání.

Kordt

Č. 32 (277)

Německý chargé ďaffaires v Londýně zahraničnímu úřadu

Zpráva

Londýn, 29. března 1939

Ve schůzi dolní sněmovny dne 28. března obrátili se poslanci dělnické strany Greenwood a Dalton na ministerského předsedu s dotazy, v nichž žádali bližší vysvětlení o stavu porad, které vede britská vláda s jinými vládami.

Poslanec Greenwood chtěl vědět, zda prohlášení, jež bylo předloženo jistým mocnostem, se vztahuje jen na konzultaci nebo zda se stanoví vzájemná pomoc, podle okolností též vojenského rázu.

Ministerský předseda odpověděl, že je mimořádně obtížné a delikátní položit již nyní všechny karty na stůl, z toho však, co řekl dříve v této souvislosti, lze beze všeho vyvodit, že to, nač vláda pomýšlí, jde mnohem dále než konzultace. („It will, at any rate, be readily understood, from what have said previously, that what the Government have in mind, goes a great deal further than consultation.“)

Poslanec Dalton chtěl vědět, zda bylo Polsku vysvětleno, že britská vláda má v úmyslu přispět spolu s jinými vládami Polsku v případě, že by bylo nejbližší obětí „německého útoku“. Ministerský předseda odpověděl, že má zato, že v tomto ohledu musí ještě zachovat jistou rezervu, je však ochoten konstatovat, že britská vláda ostatním vládám, s nimiž koná porady, jasně prohlásila, co je britská vláda připravena za daných okolností učinit.

Z příkazu
von Selzam

Od nynějška lze lehce poznat, že anglická obkličovací politika jde zcela paralelně s vysloveně provokujícím polským chováním. Německá nabídka Polsku nebyla stále ještě zodpověděna. Dne 21. března přijal proto říšský ministr zahraničí znovu polského velvyslance, aby ještě jednou poukázal na německé návrhy a aby mu sdělil, že by Vůdce vítal další rozmluvu s Beckem. Ačkoli v této chvíli byla anglická obkličovací politika oficiálně již v proudu a ačkoli, jak ukazují dokumenty 29 a 30 (271 a 272), heslo Polsko v dolní sněmovně již padlo, setrvala říšská vláda na svých umírněných návrzích. Polsku nebyl vůbec dán podnět, aby se cítilo nějakým způsobem ohroženo Německem. Na druhé straně musel velvyslanec von Moltke již dne 9. března vést se zahraničním ministrem Beckem velmi vážný rozhovor o polských výtržnostech. Přesto počalo Polsko o několik dní později již s částečnou mobilizací a dne 26. března odevzdal polský velvyslanec říšskému ministru zahraničí dokument, jejž bylo třeba považovat za naprosté odmítnutí německých návrhů. Již druhého dne si musel říšský ministr zahraničí u polského velvyslance stěžovat na zlé výtržnosti v Bydhošti (Bromberg). Politika smírného vyrovnání s Polskem, kterou dosud Německo provozovalo, byla Varšavou zmařena, jak to dokazují další zprávy a záznamy německých diplomatů z těchto dnů. Polsko se dalo bezvýhradně k dispozici britským obkličovacím plánům a ponechalo nyní volný průběh provokativním výtržnostem proti německé národní skupině, o nichž se podává podrobná zpráva ve třetí kapitole.

Č. 33 (155)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Zpráva

Varšava, 9. března 1939

V rozmluvě, kterou jsem konal včera s panem Beckem, zmínil jsem se ještě jednou o projevech před německým velvyslanectvím, přičemž jsem obzvláště poukázal na zjevné sympatie policie k demonstrantům, jakož i na to, že vyšší polský důstojník označil v rozhovoru s důvěrníkem tuto demonstraci za naprosto oprávněnou. Prohlásil jsem panu Beckovi, že tato obě zjištění, jakož i jiná pozorování tohoto druhu bohužel ukázala, jak úzká je základna, na níž se zde v Polsku provádí politika dorozumění. Mimo něho samého a asi půl tuctu jiných osobností není v Polsku vlastně nikoho, kdo by měl vážný zájem o tuto věc. Nelze se také divit, jestliže se zde nálada vůči Německu trvale zhoršuje; neboť tisk neustává štvát. Každý den vycházejí nepřívětivé články, a to nejen v opozičním tisku, nýbrž i v provinčních vládních orgánech, a jen oba oficiální listy, vycházející ve Varšavě, se chovají do jisté míry korektně. Ještě horší je však agitace Západního svazu, jenž mimořádně nápadným způsobem štve obyvatelstvo různými plánovitými akcemi proti všemu německému. Přímo ohromná byla vlna demonstrací, jež prošla celou zemí ve třech týdnech loňského srpna a na nichž se protestovalo proti domnělé brutalitě Němců, a to u příležitosti politováníhodného neštěstí polského železničáře, jenž vypadl z vlaku na trati Gdaňsk-Gdyně, přičemž mu byly ujety obě nohy. Vláda strpěla tehdejší štvaní, ačkoli jí bylo známo, že nehoda přičítaná za vinu Němcům byla zaviněna jen příslušným

polským železničním úředníkem, aniž na tom byl nějaký Němec zúčastněn. Byl to nejneuvěřitelnější případ štvaní, jaký se mi kdy přihodil.

Pan Beck se zdál těmito vývody vskutku zaražen a prohlásil ještě jednou, jak velmi lituje událostí před německým velvyslanectvím. Připustil, že policie selhala, a prohlásil, že vinný policejní důstojník bude postaven před soud. V ostatním mínil, že se na věci nesmí hledět tak pesimisticky. Politiku dorozumění nelze vskutku vždy lehce provádět a Beck si nikterak nezakrývá její potíže. Zvláště v roce 1936 musel přestát těžké boje, aby došel uznání pro tuto politiku zahájenou Pilsudským; od té doby se však v politických kruzích setkává s rostoucím pochopením pro ni. Důvody pro zhoršení nálady v minulých měsících spatřuje hlavně v karpatoukrajinské otázce, neboť Německu se klade za vinu, že se neuskutečnila společná polsko-maďarská hranice.

Poukázal jsem na to, že toto tvrzení bylo vyvráceno velmi jasnými prohlášeními z Berchtesgadenu a že je konečně vskutku na čase podniknout něco proti otravování studní.

V žádném případě nedovedeme pochopit, že vláda trpí tiskové štvaní a že se Západnímu svazu poskytuje volnost pro jeho protiněmecké akce.

von Moltke

Č. 34 (203)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským velvyslancem, 21. března 1939

Záznam

Pozval jsem k sobě dnes na 12. hodinu polského velvyslance Lipského. Vylíčil jsem panu Lipskému nejprve vývoj česko-slovenské otázky a prohlásil jsem mu, že mi vzhledem ke kvapícím událostem nebylo možné informovat zdejší cizí zástupce tak, jak bych si byl přál. Informoval jsem však podrobně velvyslance von Moltka, jenž se právě zdržoval v Berlíně, a pověřil jsem ho, aby zpravil zahraničního ministra Becka. Líčil jsem pak v jednotlivostech události, jež přiměly Vůdce k zásahu.

Bylo nám nápadné, že ve zbytku Česko-Slovenska opět oživoval Benešův duch. Všechny Vůdcovy výstrahy panu Chvalkovskému zůstaly neslyšeny. V poslední době se pražská vláda snažila postupovat diktátorsky na Podkarpatské Ukrajině a na Slovensku. Též týrání Němců v jazykových ostrovech opět počalo.

Mám zato, že úprava karpatoukrajinské otázky, k níž mezitím došlo, způsobila v Polsku největší uspokojení. Zřízení Protektorátu Čechy a Morava značí konečné uklidnění tohoto prostoru, jaké odpovídá historickým zásadám a je posléze k dobru všem.

Velvyslanec Lipski se pak vyslovil starostlivě o převzetí ochrany Slovenska Německem. Toto sdělení způsobilo v Polsku silný dojem, neboť muž z ulice může mít zato, že takový krok je namířen v první řadě proti Polsku. Slováci jsou národem jazykově spřízněným. Polské zájmy v tomto kraji jsou podmíněny též historicky a reálně politicky tře-

ba připustit, že prohlášení o ochranném poměru může býti pociťováno jen jako rána proti Polákům.

Poukázal jsem velvyslanci Lipskému na fakt, že o ochranu Německa se dovolávala nezávislá slovenská vláda. Prohlášení ochranného poměru jistě není namířeno proti Polsku. Přitom jsem dal jasně najevo, že se o otázce můžeme jednou společně poradit, kdyby se všeobecný německo-polský poměr vyvíjel uspokojivě; možno přitom pomýšlet na účast Polska při garanci slovenského státu. Bohužel jsem však musel konstatovat, že se v německo-polském poměru projevuje nenadálé zostření. Tento vývoj počal již před několika měsíci. Bylo zde nápadné, jaké podivné stanovisko zaujalo Polsko v menšinové komisi. Gdaňské incidenty provokované polskými studenty dávaly rovněž podnět k přemýšlení. Velvyslanec Lipski co nejrozhodněji popíral, že by takové incidenty byly bývaly vyvolávány polskými studenty. Též moji poznámku, že podle názoru Vůdcova štíty, jež vedly k incidentům, byly umístěny polskými studenty, popíral pan Lipski co nejživěji a tvrdil, že polští studenti na věci neměli vůbec žádnou účast.

Dále jsem upozornil polského velvyslance na ustavičné tiskové útoky, na protiněmecké demonstrace u příležitosti Cianovy návštěvy a na dnes existující otevřený tiskový boj. Tato tisková válka se mi zdá v každém ohledu neoprávněná. Vůdce pracoval vždy na vyrovnání a smíření s Polskem. I nyní ještě sleduje Vůdce tento cíl. Vůdce se však stále více diví polskému chování. Dosud jsem německý tisk vůči Polsku zdržoval, jak může polský velvyslanec sám zjistit pohledem do německého tisku. Nebylo by mi však možno nechávat takové útoky natrvalo nezodpověděny. Z takové oboustranné tiskové války pak může brzy vzniknout stav, kdy by se naše styky dostaly na nulu. Zdá se mi žádoucí, aby byl podniknut nový pokus, aby německo-polská

politika byla uvedena do správných kolejí, a zdá se mi správné a účelné, aby se brzy konala rozmluva mezi německými a polskými státníky.

Bylo by mi potěšením, kdyby zahraniční ministr Beck vykonal vbrzku návštěvu v Berlíně. Jak mi pravil Vůdce, vítal by i on vřele takovou rozmluvu. Zmiňuje se o možném obsahu takového rozhovoru, prohlásil jsem panu Lipskému nejprve, že musí připustit, že Německo není bez účasti na vytvoření a nynější existenci Polska a že Polsko děkuje za své nynější územní rozšíření nejtěžšímu neštěstí Německa, totiž faktu, že Německo prohrálo světovou válku.

Řešení v koridoru se všeobecně pociťuje jako nejtěžší břímě versailleské smlouvy pro Německo. Žádná dřívější vláda nebyla sto zříci se německých revizních nároků, aniž by byla bývala Říšským sněmem smetena do 48 hodin. Vůdce smýšlí o problému koridoru jinak. Uznává oprávnění polského nároku na volný přístup k moři. Je jediným německým státníkem, jenž se může definitivně zříci koridoru. Předpokladem toho však je návrat čistě německého Gdaňsku k Říši, jakož i vytvoření exteritoriálního železničního a automobilového spoje mezi Říší a Východním Pruskem. Jen tak bude pro německý národ odstraněn osten, jenž spočívá v existenci koridoru. Kdyby polští státníci vzali v klidu zřetel na reálná fakta, bylo by možné nalézt řešení na této základně: Návrat Gdaňsku k Říši, exteritoriální železniční a dálnicové spojení mezi Východním Pruskem a Říší a za to garance koridoru. Mohl bych si představit, že v takovém případě by bylo možné nakládat se slovenskou otázkou ve zmíněném smyslu.

Velvyslanec Lipski přislíbil, že bude zahraničního ministra Becka informovat a že pak podá zprávu.

Navrhl jsem, aby velvyslanec Lipski jel do Varšavy podat zprávu ústně. Opakoval jsem ještě jednou, jak užiteč-

ným se mi jeví konečné vyrovnání mezi Německem a Polskem právě v nynějším stadiu. Je to důležité také proto, že se Vůdce podivnému chování Polska v řadě otázek dosud jen diví; záleží na tom, aby nenabyl dojmu, že Polsko prostě nechce.

von Ribbentrop

Č. 35 (204)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Telegram

Varšava, 24. března 1939

Krátkodobé povolávání záložníků, tři až čtyři ročníky, a to 1911 až 1914, dále 1906 a 1907, místně rozdílné, bezpečně potvrzeno. Povoláni záložní důstojníci technických oddílů.

Moltke

Č. 36 (206)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Telegram

Varšava, 24. března 1939

Již oznámené povolávání rezervistů ukazuje, že vojenské kruhy získávají na vedení polské zahraniční politiky vzrůstající vliv. Postavení zahraničního ministra se prozatím zdá ještě dost pevné, jak je vidět ze zatčení vynikajícího

redaktora Mackiewicze, který, ač stoupenec Pilsudského, se stal ostrým Beckovým protivníkem, přece však se třeba obávat, aby se Beck neúčastnil ostřejšího kurzu, kdyby k tomu byl nucen hrozící nacionalistickou vlnou.

O anglických podnětech, pro něž se v posledních dnech konaly opětovné návštěvy britského velvyslance na zdejším ministerstvu zahraničí, se dosud nebylo možné dovědět nic určitého. Proto ještě nelze soudit, zda snad polská mobilizační opatření byla ovlivňována touto anglickou akcí. Mám zato, že v této souvislosti musím oznámit výrok, který zde učinil státní podtajemník Arciszewski k několika diplomatům. Vyslovil se nepříznivě o Anglii a Francii, které vždy bez vlastního rizika chtějí Polsko zneužívat pro cizí účely, a prohlásil, že se Polsko nikdy nebude bít pouze pro zájmy jiných mocí. I jinak možno podle směrnic Beckovy politiky asi mít zato, že by Polsko jen nerado projevilo ochotu vstoupit do nějaké generelní kombinace nebo se dalo zaplést do akcí, jež by je přinutily stanovit předčasně a zjevně svou pozici. Přirozeně to neznamená, že Polsko nevyužije toho, kdyby se při tomto jednání naskytla možnost dostat z anglické strany pevné sliby, jež by zvýšily jeho bezpečnost.

Moltke

Č. 37 (207)

Záznam dirigenta politického oddělení zahraničního úřadu

Berlín, 25. března 1939

Vrchní velitelství vojska mi telefonovalo dnes v 11 hodin a sdělilo mi o polských mobilizačních opatřeních toto:

1. U Gdyně bylo soustředěno asi 4000 mužů polského vojska.
2. Vojsko posádky, jež dosud byla umístěna v jižním koridoru, bylo přeloženo do bezprostřední blízkosti gdaňské hranice.
3. Polsko zmobilizovalo tři ročníky.

Všechna tato opatření se vztahují jen na severní část Polska, v ostatních krajích země nelze rozsah vojenských opatření ještě jasně rozeznat.

Kníže von Bismarck

Č. 38 (208)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským velvyslancem, 26. března 1939

Záznam

Přijal jsem dnes ve 12.30 polského velvyslance Lipského.

Velvyslanec Lipski mi odevzdal memorandum polské vlády připojené v příloze, jež jsem v jeho přítomnosti pročetl.

Když jsem vzal obsah na vědomí, odpověděl jsem velvyslanci Lipskému, že podle mého názoru polské stanovisko nemůže být základnou pro německo-polské řešení. Jediné možné řešení je opětné připojení Gdaňsku k Německé říši a vytvoření exteritoriálního dálnicového a železničního spojení mezi Říší a Východním Pruskem. Pan Lipski odvětil, že má nepříjemnou povinnost poukázat na to, že jakékoli další sledování těchto německých plánů, zvláště pokud jde o návrat Gdaňsku k Říši, značí válku s Polskem.

Upozornil jsem poté velvyslance Lipského na zprávy o soustřeďování polského vojska a varoval jsem ho před

možnými následky. Polské chování se mi zdá podivnou odpovědí na mou nedávnou nabídku konečného uklidnění německo-polského poměru. Budou-li se věci vyvíjet dále tímto směrem, může v krátké době nastat vážná situace. Mohu velvyslanci Lipskému sdělit, že by např. na porušení gdaňského výsostného území polským vojskem Německo pohlíželo stejně jako na porušení říšských hranic.

Velvyslanec Lipski energicky popíral jakékoli vojenské úmysly Polska vzhledem ke Gdańsku. Dislokace vojska podniknutá Polskem je pouze opatřením z opatrnosti.

Pak jsem se velvyslance Lipského otázal, zda polská vláda, jakmile se situace poněkud uklidní, nechce znovu uvážit německý návrh, aby bylo možné dospět k řešení na námi navrhované základně, zahrnující opětné přivtělení Gdańsku a exteritoriální železniční a dálnicové spojení. Velvyslanec Lipski na to odpověděl vyhýbavě a odvolával se znovu na jím odevzdané memorandum.

Odvětil jsem velvyslanci Lipskému, že nejprve podám zprávu Vůdci. Jde mi přitom hlavně o to, aby se předešlo tomu, aby u Vůdce nevznikl dojem, že Polsko prostě nechce.

Velvyslanec Lipski mě prosil, aby i z německé strany byly otázky znova všestranně studovány; táže se sám, zda nemůže být vyhlídka na to, že by se k řešení snad dospělo na podkladě polského myšlenkového postupu. Připojil, že ministr Beck na náš podnět rád vykoná v Berlíně návštěvu, zdá se mu však účelné, aby tyto otázky byly dříve připraveny diplomaticky.

Závěrem naší rozmluvy jsem panu Lipskému neponechal pochybností o tom, že podle mého názoru Vůdce nemůže polské návrhy považovat za uspokojivé. Jen jasné navrácení Gdańsku, exteritoriální spojení s Východním Pruskem a pětadvacetiletý pakt o neútočení se zárukou hra-

nic a spolupráce ve slovenské otázce ve formě společné ochrany území převzaté sousedy by podle německého názoru byly sto vést k definitivnímu řešení.

von Ribbentrop

Č. 39 (209)

Rozmluva říšského ministra zahraničí s polským velvyslancem, 27. března 1939

Záznam vyslance Schmidta

Pan říšský ministr zahraničí intervenoval u polského velvyslance pro výtržnosti v Bydhošti (Bromberg) a poznamenal, že tyto nové výpady působily v Německu katastrofálním dojmem, neboť zde převládá dojem, že se události za jisté shovívavosti polských úřadů. Byl to opět Západní svaz, na který si Německo v Polsku již tak často stěžovalo. Na německé straně je názor, že polská vláda, kdyby měla dobrou vůli, musela by jistě být sto takovým incidentům zabránit. Pan říšský ministr zahraničí vyslovil co nejživější politování s takovým vývojem německo-polského poměru a zdůraznil, že německá vláda musí vládu polskou činit plně odpovědnou za takové události.

Polský velvyslanec prohlásil, že zmíněné události mu nejsou známy, slíbil však, že se ihned informuje. Též on vyslovil politování nad výtržnostmi, vysvětloval je však nervozitou, jež nyní vládne v Polsku. V ostatním slíbil, že sám chce učinit vše, aby se znemožnilo opakování takových událostí.

Když polský velvyslanec tvrdil, že i na německých spolkových shromážděních se vyskytují podobné incidenty namířené proti Polsku, odvětil mu pan říšský ministr

zahraničí ihned, že provokace vycházely dosud vždy jen z polské strany.

Na otázku polského velvyslance, zda by nebylo možné nalézt pár „slov na uklidnění obou národů“, odpověděl pan říšský ministr zahraničí, že něco takového naprosto neodpovídá situaci, neboť, jak řečeno, provokace a tiskové útoky vycházely dosud jen z polské strany. Jestliže – což již nebude možné zadržet – německý tisk bude nyní odpovídat na polské útoky, bude tak činit důkladně.

Závěrem poznamenal pan říšský ministr zahraničí, že není sto polské vládě již rozumět. Na velkorysý návrh, který Německo učinilo Polsku, byla dána zamítavá odpověď.

V žádném případě však pan říšský ministr zahraničí nemůže považovat návrh dodaný včera polským velvyslancem za základnu k úpravě těchto otázek. Vývoj styku obou zemí je tudíž na velmi šikmé ploše.

Při rozloučení slíbil polský velvyslanec, že chce učinit vše, co je v jeho silách, aby potíže byly zvládnuty.

Schmidt

Č. 40

Zahraniční úřad německému velvyslanci ve Varšavě

Výnos

Berlín, 27. března 1939

Podle zprávy německého pasového úřadu v Bydhošti se dne 26. března v poledne konaly v Bydhošti protiněmecké projevy uspořádané pověstným polským Západním svazem, jichž se účastnilo asi 10 000 osob. Na těchto projevech

měly zvláštní účast bydhošťské polovojenské organizace, mj. organizace železničářské a poštovní. Na projevu se ve dvou řečech nejostřejším způsobem štvalo jak proti Německé říši, tak proti polským Němcům. Účastníci provolávali: „Pryč s Hitlerem“, „Chceme Gdaňsk“, „Chceme Královec“. Podle údajů pasového úřadu se polské policii dařilo jen s námahou ochránit německý majetek před přehmaty vzrušeného davu.

K doplnění se poznamenává, že polští Němci jsou v toruňském vojvodství vystaveni stále většímu nepřátelství. V posledních dnech tu nebývalou měrou přibylo bojkotu Němců, který je soustavně připravován Západním svazem a jinými organizacemi. Polské úřady se přitom sice pokoušejí zabránit výtržnostem proti jednotlivcům, avšak k bojkotovým akcím samým se chovají zřejmě shovívavě.

Vzhledem k dřívějším opětovaným stížnostem u polské vlády na chování Západního svazu prosím, aby bylo důrazně protestováno též proti poslednímu bojkotu.

Z příkazu
Bergmann

Č. 41 (210)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Zpráva

Varšava, 28. března 1939

Vzrušená nálada, jež panuje již nějakou dobu v Polsku, ještě podstatně vzrostla. V obyvatelstvu jsou rozšířeny nejdivočejší pověsti, např. že v Bohumíně došlo k bojům mezi německým a polským vojskem, že ministr Beck byl zatčen

a podobné fantastické zprávy. Vážnější význam má vznik válečné nálady, jež je podporována tiskem, veřejnými protiněmeckými projevy – zvláště v provincii –, jež v mnoha případech vedly již k incidentům, a částečně též oficiální, šavlí řinčící propagandou. V širokých kruzích se dnes věří, že se válka stala nevyhnutelnou a že je přede dveřmi.

Praktická opatření vlády přispívají k tomu, aby se existující válečná psychóza zvyšovala. Uplynulý týden byli povoláni záložníci tří ročníků, 1912, 1913 a 1914, zčásti – pro speciální formace – byly povolány též jiné ročníky, mimo to byli rekvírováni koně a nákladní auta. Vláda dále použila nynější situace za podnět, aby vypsala vnitřní státní půjčku k vybudování letecké zbraně a protileteckého dělostřelectva.

Pro způsob oficiální branné propagandy je obzvláště charakteristický hojně přetiskovaný článek vojenského listu „Polska Zbrojna“ s titulem „Jsme připraveni“. Dovozuje se v něm mj, že Poláci na rozdíl od Čechů nemají žádný pocit podřadnosti k mocným národům této země. Počet cizích divizí Poláky nezastrašuje, neboť jejich vlastní armáda, její výstroj a válečný duch polského národa postačují, aby Polsku zajistily vítězství. Četné jiné projevy, jež od té doby denně vycházejí v tisku, jsou psány v témže duchu a stejným způsobem.

V této sebejistotě a přeceňování vlastní vojenské síly, jak je projevuje tisk, spočívá se zřetelem na polský národní charakter nebezpečí. Že se přitom nejedná jen o tiskovou propagandu, ukazuje zaručený výrok, který učinil zástupce ministra války Gluchowski v seriózním rozhovoru, přičemž uvedl, že německá branná moc je velký bluf, neboť Německu chybějí vycvičené rezervy, aby doplňovalo své jednotky. Na otázku, zda věří, že Polsko ve vážném přípa-

dě stojí vojensky nad Německem, odpověděl Gluchowski: „Ale samozřejmě.“

Pro náladu v politických kruzích byla též příznačná protiněmecká demonstrace uspořádaná na poslední plenární schůzi senátu. První čtení polsko-litevské obchodní smlouvy, jemuž byl v diplomatické lóži přítomen též litevský vyslanec Saulnys, poskytlo senátoru Katelbachovi podnět, aby Litvu jménem senátu ujistil, že Polsko co nejsilněji cítilo s těžkými zkušenostmi, jež Litevci museli právě prodělat. „Dlouhotrvajícího bouřlivého“ souhlasu, jejž vyvolalo toto prohlášení, se účastnili též oba ministři, kteří se na schůzi dostavili, a zástupce zahraničního ministra hrabě Szembek.

von Moltke

Č. 42 (211)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Telegram

Varšava, 29. března 1939

Zahraniční ministr Beck mě pozval včera večer k sobě, aby mi sdělil toto: Pan říšský ministr zahraničí prohlásil v rozmluvě s velvyslancem Lipským dne 26. března, že by polský násilný akt vůči Gdaňsku znamenal casus belli. Toto sdělení jej nutí, aby sám prohlásil, že Polsko by spatřovalo casus belli v tom, kdyby Německo snad podniklo pokus změnit jednostranně statut Svobodného města. Totéž platí, kdyby takový pokus podnikl gdaňský senát. Pan Beck dodal, že polská vláda lituje přiostření, jež nastalo.

Odvětil jsem Beckovi, že přiostření nebylo vyvoláno námi, nýbrž pouze polskými mobilizačními opatřeními, jež postrádají jakéhokoli oprávnění a nadto, pokud jde o jejich účinky, jsou nanejvýš povážlivým krokem. Válečnou náladou, jež z toho povstala a jež byla nezodpovědným způsobem vystupňována tiskem a propagandou, vznikla situace, jež v sobě chová vážné nebezpečí. Jasným důkazem toho jsou těžké incidenty v Pomořansku. Poukázal jsem zejména na neslýchané výtržnosti v Bydhošti a Liniewu a vyhradil jsem si vrátit se k této věci po dojití přesnějších informací.

Beck se pokusil odůvodnit mobilizační opatření tím, že požadavek týkající se Gdaňsku a vznesený právě v nynější chvíli byl po událostech v Česko-Slovensku a Memelu pojat z polské strany jako poplašný signál. Starost, že by učiněnými opatřeními mohly vzniknout potíže, je neodůvodněná. O událostech v Liniewu mu není ještě nic známo. Událost v Bydhošti, při níž ostatně policie energicky zakročila, se stala předmětem ministerské porady. Ministerský předseda potom zaslal všem správním úřadům nejpřísnější pokyn, aby se vyhnuly všemu, co by mohlo dát podnět k incidentům, a aby obzvláště zakázaly schůze a průvody.

Beck dodal, že mi nechce zatajovat, že stále více nabývá dojmu, jako bychom byli na rozhodném obratu německo-polských styků. – Proti tomu jsem připomněl rozmluvu v Berchtesgadenu, v níž Vůdce kladl důraz na zachování politiky dorozumění, a dovozoval jsem, že nynější návrhy sledují právě cíl, aby se německo-polské styky dostaly na zdravý a trvalý podklad, přičemž ovšem z polské strany musíme očekávat více rozumu.

Moltke

Č. 43 (354)

Německý generální konzul v Toruni zahraničnímu úřadu

Zpráva

Toruň, 30. března 1939

Nové zhoršení nálady proti Němcům v Pomořansku je vyjádřeno vzrůstajícím bojkotovým hnutím, trvalými štvanicemi a četnými násilnostmi. Hospodářský bojkot je patrný zvláště v městech Graudenzi a Bydhošti a podle údajů tamních Němců vedl již k citelnému poškození německých živnostníků. V Bydhošti vydaly různé polské vojenské svazy provolání vyzývající k úplnému hospodářskému a kulturnímu bojkotu Němců – též proti německému vlivu ve filmu a tisku.

Při demonstracích, jež se konaly v těchto dnech a při nichž policejní úředníci často pochodovali spolu, byly opětovně pronášeny požadavky jako „Vyhoďte Němce“ a „Gdańsk a Flatow musí připadnout Polsku“. Na mnoha místech byly Němcům rozbity okenní tabule, čehož se účastnili i úředníci, např. obecní představení. Na námitky jednoho Němce odpověděl jeden takový obecní představený, že za nic nemůže a že takové demonstrace nepořádá od sebe, nýbrž že to bylo rozkázáno. Na jedné straně prý vyjednávají vysocí páni v Berlíně a Varšavě a na druhé straně dochází na jejich rozkaz k výtržnostem.

V zastoupení
Graf

Č. 44 (355)

Německý generální konzul v Poznani zahraničnímu úřadu

Zpráva

Poznaň, 31. března 1939

Po měsíce pracuje polský tisk v západních krajích na otravování veřejného mínění proti Němcům. Brzy žádá ostrá opatření proti německé národní skupině v Polsku, brzy vyzývá k bojkotu německého zboží a německých obchodů, brzy podniká všeobecné útoky na polské Němce a politiku Říše. Toto dělání protiněmecké nálady, jež ustavičně vzrůstá zvláště od zářijové krize z loňského roku, propuklo nyní otevřeně, zřejmě v souvislosti s vývojem politické situace v Evropě. Tisk vyjadřuje bez překážek své protiněmecké city a uplyne sotva den, v němž by poznaňské listy nepřinesly více či méně útočný článek nebo vyzývavé poznámky proti Němcům. Ačkoli výtržnosti v Poznani trvaly asi jen týden, nemůže býti ani řeči o poklesu protiněmecké nálady.

V městě Poznani nastal zevní klid, přinejmenším celkem ustaly faktické útoky. Předevčírem bylo vytlučeno několik okenních tabulí jedné německé banky, německých knihkupectví a evangelické fary. Generální konzulát je ještě střežen zesílenou policií. V jiných městech a na venkově lze však sledovat výtržnosti dále, v německých obchodech byly vytloukány okenní tabule, německé nápisy byly přemalovávány, domovní zdi znečišťovány a německé schůze rušeny.

V jednotlivých případech byly postaveny bojkotní hlídky. Nepřátelské chování proniklo až do poslední vsi.

Walther

Č. 45 (212)

Záznam státního tajemníka zahraničního úřadu

Berlín, 6. dubna 1939

Polský velvyslanec se dnes zmínil při hovoru, k němuž jsem jej sem pozval, sám od sebe o Beckových rozmluvách v Londýně. Lipski tvrdil, že do podrobností informován není, že však může vůči mně konstatovat jisté zásady.

1. Polsko si přeje setrvat na ujednání z roku 1934.
2. Při polsko-anglických rozmluvách se jedná o dvoustranný a čistě defenzivní akt; o přistoupení Polska k nějakému bloku není řeči.

Poněkud jsem se těmto vývodům Lipského usmál a odvětil jsem mu asi toto: Vývoj polské politiky v nejnovější době již nechápu. Lipski ví právě tak dobře jako já, jak byl náš poměr před uchopením moci zatížen. Nikdo v Německu než právě Vůdce nemohl mít velké koncepce v roce 1934 a nemohl je s Polskem uskutečnit. Od té doby se naše styky potěšitelně a trvale zlepšovaly. V duchu tohoto dobrého sousedství pak Vůdce zahájil s Polskem známé rozhovory a chtěl nejen odstranit poslední rozpory mezi námi, nýbrž chtěl též zajistit Polsku velkorysým způsobem hranici koridoru. Polsko tomuto návrhu patrně nerozumělo.

Místo aby této příležitosti bylo s radostí užito a dílo z r. 1934 dokonáno, zaslechli jsme z Polska náhle podivné harašení šavlí. Nerozčílilo nás to sice, je to však v obzvláštním kontrastu s odpovědí, kterou jsme mohli očekávat z Varšavy. Podle svého pokynu jsem pravil, že Vůdcova nabídka Polsku byla jen jediná a nemůže se opakovat. Jakási odpověď na návrh, kterou nám polská vláda chtěla

dát, byla Lipskému, jak známo, charakterizována panem říšským ministrem zahraničí dne 27. března v tom smyslu, že není podkladem pro úpravu nadhozené otázky. (Později jsem v rozhovoru opakoval, že polská odpověď pro nás není žádným základem k diskusi.) Zda toto chování bylo pro Polsko žádoucí, ukáže budoucnost. Pokračoval jsem, že jsem prohlášení Chamberlaina v dolní sněmovně ohlášené na dnešní odpoledne ještě nečetl. Jestliže však to, co již nyní je v tisku o Beckových rozhovorech, souhlasí, pak nevím, jak by ještě bylo možné sloučit polské chování se smyslem úmluvy z roku 1934.

K poslednímu bodu Lipski poznamenal, že s úmluvou z r. 1934 bylo možné sloučit i smluvní polsko-francouzský poměr. Soustřeďování polského vojska v okolí Gdaňsku vysvětloval Lipski jako pochopitelný zjev paralelní s pohyby vojska v jiných zemích – např. Maďarsku, Rumunsku, ba i Norsku. Především však Lipski prohlásil, že ve dnech německého pochodu na Česko-Slovensko byl ponechán zcela bez kontaktu s námi, z čehož se na rozdíl od září minulého roku vyvinula pochopitelná polská nervozita. Ultimátum zaslané Německem Litvě polské starosti ještě zvýšilo.

Vpadl jsem Lipskému do řeči, když mluvil o „ultimátu" Litvě, zesměšnil jsem jeho vývody o pohybech vojska jinde – jež nikdy nebyly namířeny proti Polsku – a prohlásil jsem mu, že bych chápal, kdyby se nám byl nyní poděkoval za to, že jsme nebyli na překážku vřelému přání Varšavy po společné maďarsko-polské hranici. Krátce řečeno, klidně jsem vývody Lipského vyvracel argumenty jsoucími nasnadě, načež jsme se rozloučili.

Weizsäcker

Odmítnutí německé nabídky Polskem bylo diktováno nejen polskou troufalostí, nýbrž hlavně britským úmyslem uči-

nit z Polska rozhodujícího činitele obkličovací politiky. Souhra mezi Londýnem a Varšavou fungovala bezvadně. Dne 17. března se Chamberlain přiznal v Birminghamu otevřeně k protiněmecké politice (č. 28); dne 20. března mluvil Halifax o již zahájených poradách s mocnostmi, jež byly stanoveny za články obkličovacího řetězu a mezi nimiž byla důležitá úloha přiřčena Polsku (č. 29); dne 24. března hlásil německý velvyslanec ve Varšavě návštěvy anglického velvyslance na polském ministerstvu zahraničí konané několik dní (č. 36); dne 26. března odmítlo Polsko německé návrhy (č. 39). Ve Varšavě počali tyto umírněné německé návrhy, jimiž se Polsko necítilo dosud v nejmenším ohroženo, pro- hlašovat náhle za „ohrožení“ a jali se vést provokativní řeči (č. 41). Dne 31. března však Polsko obdrželo od Chamberlaina svůj blankošek též formálně. Anglický ministerský předseda učinil v dolní sněmovně ono pověstné prohlášení, jímž, jak tehdy napsal Duff Cooper, byl svěřen osud anglické říše, otázka války a míru „hrstce neznámých lidí v Polsku“.

Č. 46 (279)

Prohlášení britského ministerského předsedy Chamberlaina v dolní sněmovně (31. března 1939)

Jak jsem prohlásil dnes ráno, nemá vláda Jeho Veličenstva žádné úřední potvrzení pověstí o nějakém projektovaném útoku na Polsko. Nesmí se tedy mít zato, že vláda pokládá tyto pověsti za pravdivé.

S radostí se chápu této příležitosti, abych znovu vyložil všeobecnou politiku vlády: Vláda Jeho Veličenstva vždy usilovala, aby všechny spory, které by se mezi stranami vyskytly, byly řešeny, a to volným vyjednáváním těchto

stran. Pokládá to za přirozenou a přiměřenou cestu tam, kde spory existují. Podle jejího názoru by nemělo být otázky, kterou by nebylo možné rozřešit pokojnými prostředky, a proto by nedovedla ospravedlnit, kdyby místo metody vyjednávání bylo užito násilí nebo hrozby násilím. Jak je sněmovně známo, konají se nyní jisté porady s jinými vládami. Aby stanovisko vlády Jeho Veličenstva bylo jasně vymezeno v mezidobí, než budou tyto porady ukončeny, pokládám za nutné sdělit sněmovně, že vláda Jeho Veličenstva by se během této doby pro případ, že by byla podniknuta nějaká akce, jež by jasně ohrožovala polskou nezávislost a kterou polská vláda proto považuje za životně tak důležitou, aby jí čelila svými národními vojenskými silami, cítila zavázána přispět polské vládě ihned všemi prostředky, jež má po ruce. Vláda Jeho Veličenstva dala polské vládě příslušné ujištění.

Mohu dodat, že francouzská vláda mě oprávnila, abych konstatoval, že v této otázce zaujímá stejné stanovisko jako vláda Jeho Veličenstva.

Již dne 29. března mluvil Beck s německým velvyslancem o tom, že nabývá stále více dojmu, „jako bychom byli na rozhodném obratu německo-polských styků" (č. 42). Též v Londýně si byli vědomi základní změny anglické politiky a rizika, jež na sebe vzala Anglie výsadami pro Polsko. Dne 3. dubna prohlásil Chamberlain v dolní sněmovně mj:

Č. 47 (283)

Řeč britského ministerského předsedy Chamberlaina v dolní sněmovně, 3. dubna 1939

Výtah

...Jestliže, jak doufám, je výsledkem této rozpravy důkaz, že tato sněmovna schvaluje zásadně a všeobecně, jakož i jednomyslně prohlášení, jež jsem učinil v pátek, a že je jednotná a rozhodnutá učinit všechna opatření, jichž by bylo potřebí k provedení tohoto prohlášení, pak rozprava může být velmi užitečná. Prohlášení, jež jsem učinil v pátek, bylo velmi obratným a proto se rozšířivším výrazem označeno za příslib krytí, jenž byl učiněn předem před vydáním plné pojistky. Sám jsem energicky zdůraznil jeho přechodný nebo dočasný ráz, a jeho označení jako příslib krytí není nikterak špatné, pokud takové přirovnání může být výstižné; věřím však, že toto srovnání je naprosto nedokonalé v následujícím bodě: Kdežto příslib krytí přirozeně znamená, že po něm bude následovat něco jdoucí více do podrobností, je právě úplná pojišťovací poukázka onou nesmírnou odchylkou od všeho, co tato země dosud podnikala.

Vytváří to opravdu nový moment – řekl bych novou epochu – v průběhu naší zahraniční politiky.

...Odchýlit se tak daleko v tomto ohledu od našich tradičních idejí, jak jsem to učinil v pátek z pověření vlády Jeho Veličenstva, značí vskutku tak důležitý mezník v britské politice, že myslím, že mohu říci s jistotou, že tomuto rozhodnutí bude jednou, až se budou psát učebnice dějin, věnována zvláštní kapitola...

Podobně se vyjádřil téhož dne kancléř pokladu sir John Simon:

Č. 48 (284)

Z řeči britského kancléře pokladu sira Johna Simona v dolní sněmovně, 3. dubna 1939

…S jednou nebo dvěma výjimkami, které zdůrazňují jen všeobecnou jednotu, můžeme označit tento den, kdy všechny části sněmovny přijaly a schválily toto nesmírně důležité prohlášení, za mezník v našich dějinách. Nehodlám zmenšovat význam prohlášení. Prohlášení nás zavazuje výslovně v části světa, kde jsme dosud byli prosti zvláštních povinností, a dává předvídat též závazky v jiných částech světa. Píše kapitolu v našich dějinách, jež nás vede dále než řada závazků, které vypočítal můj vážený přítel v klasické řeči v Leamingtonu. Konstatujeme zde, že země, přijímajíc toto stanovisko, je ve svém celku jednotnější než v kterékoli jiné politické otázce přítomnosti. Je to velmi mocným faktem, na nějž budeme mít později příležitost vzpomínat, a považuji za povinnost nás všech tuto změnu nijak nesnižovat, nýbrž ji hodnotit a uznávat v plném rozsahu jejího užití. Prohlášení projevuje definitivní směrnici jednání, bude-li jednání zapotřebí, a od tohoto rozhodnutí nelze hledět nazpět.

Je to závazek co nejvážnější, poněvadž nejen snad hrozí možností války na podnět jistých událostí, nýbrž poněvadž nás v jistých případech zavazuje válku vést…

Závazek vést válku vzala Anglie na sebe úmyslně tam, kde ho bylo potřebí jako záminky ke kontrole východní a střed-

ní Evropy a k rozpoutání preventivní války. V plném rozsahu to bylo potvrzeno na schůzi horní a dolní sněmovny dne 6. dubna. Současně bylo použito Beckovy návštěvy v Londýně k tomu, aby jednostranná záruka Polska Anglií z 31. března byla proměněna ve dvoustrannou. V plném vědomí dosahu věci bylo tím rozhodování o válce a míru vloženo znovu nepodmíněně do polských rukou. Současně se Anglie snažila dále zatáhnout další státy mimo Polsko do obkličovací fronty. Tak došlo dne 13. dubna 1939 k jednostrannému prohlášení anglické záruky ve prospěch Řecka a Rumunska. Za živého souhlasu Edena a Churchilla byly započaty dále v oněch dnech pokusy zavléci do obkličovací fronty Rusko. Rumunsko-polský spolek, jenž dosud byl namířen na východ, měl nyní působit též proti Německu.

Během měsíce dubna se obkličovací politika Anglie a polský ústup od pokojného vyrovnání s Německem projevily tak otevřeně, že říšská vláda byla nyní nucena vyvodit v obou směrech důsledky, jež se touto anglicko-polskou politikou staly nevyhnutelnými. Ve své řeči v Říšském sněmu dne 28. dubna 1939 musel proto Vůdce prohlásit, že jak britská námořní úmluva s Německem, tak německo-polská smlouva z roku 1934 pozbyly jednostranným postupem Anglie a Polska platnosti. Nejdůležitější místa z řeči Vůdcovy vztahující se na Polsko a Anglii nechť jsou zde uvedena doslova:

Č. 49 (214 a 295)

Vůdcova řeč před Říšským sněmem, 28. dubna 1939

Výtah

...O německo-polském poměru možno říci jenom málo. Versailleská mírová smlouva zasadila i zde, a to ovšem

úmyslně, německému národu nejtěžší ránu. Prapodivným zřízením polského koridoru k moři mělo být především pro všechny časy znemožněno také dorozumění mezi Polskem a Německem. Tento problém je – jak již zdůrazněno – pro Německo snad nejbolestnější. Přesto však jsem neochvějně hájil názor, že nemůže být přehlížena nezbytnost svobodného přístupu polského státu k moři a že vůbec zásadně i v tomto případě národy, které jsou již jednou Prozřetelností určeny, nebo pro mne za mne odsouzeny k tomu, aby žily vedle sebe, si nemají uměle a zbytečně ještě více ztrpčovat život.

Zesnulý maršál Pilsudski, jenž byl téhož názoru, byl proto ochoten přezkoumat otázku, jak zbavit německo-polský poměr jeho otrávenosti, a konečně uzavřít úmluvu, kterou se Německo a Polsko rozhodly v úpravě svých vzájemných styků definitivně se zřeknout prostředku války. Tato úmluva měla ovšem jednu výjimku, která byla prakticky přiznána Polsku: Bylo konstatováno, že se to nemá dotýkat paktů o vzájemné pomoci, které uzavřelo Polsko již dříve; byl tím míněn pakt o vzájemné pomoci s Francií. Bylo však samozřejmé, že se to může týkat jenom již existujícího paktu o vzájemné pomoci a nikoli nových paktů, které by byly libovolně uzavřeny. Faktem je, že německo-polská úmluva přispěla k neobyčejnému uklidnění evropské situace.

Přece však mezi Německem a Polskem zůstala nevyřešena jedna otázka, která dříve či později ovšem řešena být musela, otázka německého města Gdaňsk. Gdaňsk je město německé a chce k Německu. Naproti tomu má toto město s Polskem smluvní ujednání, které mu ovšem bylo vnuceno versailleskými mírovými diktátory. Poněvadž pak kromě toho Společnost národů, dříve největší podněcovatel neklidu, je nyní zastoupena vysokým komisařem ovšem neobyčejně taktním, musí být nejpozději s postup-

ným zánikem této neblahé instituce řešen problém Gdaňsku tak nebo onak. Spatřoval jsem v mírumilovném řešení této otázky další příspěvek pro definitivní evropské uklidnění. Neboť se tomuto uklidnění zajisté neposlouží štvanicemi šílených podněcovatelů k válce, nýbrž jedině odstraňováním opravdových nebezpečných momentů.

Dal jsem polské vládě, když již před měsíci byl několikráte projednáván gdaňský problém, předložit konkrétní nabídku. Nyní vám sděluji, moji poslanci, tuto nabídku a budete moci sami posoudit, zda tato nabídka není největší ochotou ve službách evropského míru, jakou si lze vůbec představit. Jak již zdůrazněno, uznával jsem vždy nezbytnost přístupu tohoto státu k moři a bral jsem ji také v potaz. Vždyť nejsem žádný demokratický státník, nýbrž jsem realistický nacionální socialista. Rovněž však jsem považoval za nezbytné objasnit varšavské vládě, že právě tak jako ona si přeje přístup k moři, Německo potřebuje přístup ke své provincii na východě. Jsou to ovšem nesnadné problémy. Za to nenese odpovědnost Německo, nýbrž oni kouzelníci z Versailles, kteří ve své zlomyslnosti nebo ve své bezmyšlenkovitosti rozestavili v Evropě sto sudů se střelným prachem, z nichž každý byl kromě toho ještě opatřen stěží uhasitelnými doutnáky.

Tyto problémy nelze řešit podle nějakých starých schémat, nýbrž považuji za nutné nastoupit zde nové cesty. Neboť cesta Polska k moři koridorem a obráceně německá cesta tímto koridorem nemají vůbec žádného vojenského významu. Jejich význam je výlučně na poli psychologickém a hospodářském. Přičítat takové dopravní tepně význam také vojenský, to by znamenalo oddávat se vojenské naivnosti vzácných rozměrů.

Dal jsem proto předložit polské vládě tento návrh:

1. Gdaňsk se vrátí jako svobodný stát do rámce Německé říše.
2. Německo obdrží k vlastnímu používání silnici a železniční trať koridorem, a to se stejnou exteritoriální povahou pro Německo, jakou má koridor pro Polsko. Za to je Německo ochotno:

1. Uznat všechna hospodářská práva Polska v Gdaňsku.
2. Zabezpečit Polsku svobodný přístav v Gdaňsku, a to v jakékoli velikosti a s úplně svobodným přístupem.
3. Tím definitivně přijmout a akceptovat hranice mezi Německem a Polskem jako skutečné.
4. Uzavřít s Polskem 25letý pakt o neútočení, tedy pakt, který by daleko přesáhl můj vlastní život a
5. společně zabezpečit Německem, Polskem a Maďarskem nezávislost slovenského státu, což prakticky znamená zřeknout se každého jednostranného německého přednostního postavení na tomto území.

Polská vláda zamítla tuto moji nabídku a
1. prohlásila jen, že je ochotna vyjednávat o otázce nahrazení komisaře Společnosti národů a
2. uvažovat o úlevách pro průjezdní dopravu koridorem.

Upřímně jsem litoval tohoto mně nepochopitelného stanoviska polské vlády. To však samo nerozhoduje, nýbrž přitom nejhorší je, že nyní – podobně jako v případě Československa před rokem – také Polsko si myslí, že pod tlakem prolhané světové štvanice musí povolávat vojsko, ačkoliv Německo ze své strany vůbec nepovolalo ani jednoho muže a nepomýšlelo na to, nějakým způsobem postupovat proti Polsku. Jak již řečeno, to všechno samo o sobě zasluhuje velkého politování a pozdější pokolení jednou roz-

hodne, zda opravdu bylo tak správné odmítat tento můj jedinečný návrh. Byl to – jak řečeno – můj pokus rozřešit otázku vnitřně vzrušující celý německý národ kompromisem opravdu jedinečným, a to rozřešit ji ve prospěch obou zemí.

Podle mého přesvědčení nebylo Polsko při tomto řešení vůbec stranou dávající, nýbrž jenom stranou přijímající, neboť že Gdańsk nikdy nebude polský, to zajisté je naprosto nepochybné.

Světovým tiskem Německu prostě přičítaný útočný úmysl vedl pak k tzv. nabídce garance vám již známé a k závazku polské vlády pro vzájemnou pomoc, který by tedy donutil Polsko za jistých okolností, aby v případě konfliktu Německa s některou jinou mocností, jímž by Anglie byla povolána na místo zápasu, zaujalo ze své strany vojenský postoj proti Německu.

Tento závazek odporuje úmluvě, kterou jsem před časem uzavřel s maršálem Pilsudským. Neboť se v této úmluvě mluvilo výlučně o již existujících závazcích, a to o známých nám závazcích Polska vůči Francii.

Tyto závazky dodatečně rozšiřovat je v rozporu s německo-polským prohlášením o neútočení.

Za takových okolností bych tehdy nebyl uzavřel tento pakt. Neboť jaký vůbec mají smysl pakty o neútočení, jestliže si jedna smluvní strana prakticky ponechává celé množství výjimečných případů! Je buď kolektivní bezpečnost, to jest kolektivní nejistota a věčné nebezpečí války, nebo jasné úmluvy, které však zásadně vylučují každé používání zbraní mezi smluvními stranami.

Z tohoto důvodu považuji úmluvu, kterou jsem před časem uzavřel s maršálem Pilsudským, za jednostranně porušenou Polskem a tím za zaniklou!

Sdělil jsem to polské vládě. Mohu však také zde jenom opakovat, že to neznamená nijakou změnu mého zásadního stanoviska k uvedeným problémům. Kdyby polská vláda kladla váhu na to, dospět k nové smluvní úpravě poměru k Německu, jenom bych to uvítal, ovšem s předpokladem, že by taková úprava spočívala na docela jasném a obě strany rovnoměrně poutajícím závazku. Německo je rozhodně ochotné převzít takové závazky a je potom také plnit...

Jak upřímné bylo přání německé říšské vlády po přátelství s Anglií ještě v době, kdy tato Anglie svou zárukou Polsku již otevřeně vyjádřila svou vůli Německo zničit, o tom svědčí místa téže Vůdcovy řeči zabývající se Anglií:

...Za celé své politické činnosti jsem vždy hájil myšlenku uskutečnit blízké německo-anglické přátelství a spolupráci. Ve svém hnutí jsem nalezl nesčetné lidi smýšlející stejně. Snad se ke mně připojili také pro toto mé stanovisko. Toto přání po německo-anglickém přátelství a spolupráci je v souladu nejen s mými city, které vyplývají z původu obou našich národů, nýbrž také s mým přesvědčením o důležitosti existence britské světové říše v zájmu všeho lidstva.

Nikdy jsem neponechával pochybnosti, že v trvání této říše spatřuji neocenitelného činitele pro celou lidskou kulturu a hospodářství. Nechť si Velká Britanie získala svá koloniální území jakkoliv – vím, stalo se to všechno násilím a velmi často brutálností – jsem si přece jenom vědom toho, že žádná jiná říše nevznikla dosud jinou cestou a že konec konců je před světovými dějinami hodnocena méně metoda nežli úspěch, a to nikoli ve smyslu úspěchu metody, nýbrž všeobecného prospěchu, který z takové metody vzniká.

Anglosaský národ rozhodně vykonal na tomto světě nezměrnou kolonizační práci. Této práci platí můj upřímný obdiv. Myšlenka zničit tuto práci jevila by se a jeví se mi z vyššího lidského hlediska jenom jako výron lidského herostratství*. Avšak tento můj upřímný respekt k tomuto výkonu neznamená, že se zříkám zabezpečení života svého vlastního národa.

Považuji za nemožné vytvořit trvalé přátelství mezi německým a anglosaským národem, jestliže se také na druhé straně neuplatní poznání, že jsou na světě nejen britské, nýbrž také německé zájmy a že nejen zachování britské světové říše je životním obsahem a životním účelem pro britské muže, nýbrž také pro muže německé svoboda a zachování Říše německé! Opravdově trvalé přátelství mezi oběma národy je myslitelné jen za předpokladu vzájemného respektování.

Anglický národ ovládá velkou světovou říši. Vytvořil tuto světovou říši v době ochablosti německého národa. Předtím bylo Německo velkou světovou říší. Ovládalo kdysi západ. V krvavých bojích a v náboženských sporech, jakož i z příčin vnitřního státního roztříštění poklesla moc a velikost této říše, která konečně upadla v hluboký spánek. Když se však zdálo, že se již blíží konec této staré říše, tu již rašil zárodek jejího znovuzrození. Z Branibor a z Pruska vzniklo nové Německo, Druhá říše, a z ní se konečně nyní stala Říše německého národa.

Všichni Angličané by měli nyní pochopit, že ani v nejmenším nemáme pocit nějaké inferiority před Brity. K tomu je naše historická minulost příliš mohutná!

Anglie darovala světu mnoho velkých mužů, Německo o nic méně. Těžký boj o zachování života našeho národa

---

* *Herostratismus: porucha jednání charakterizovaná chorobnou potřebou stát se známým, proslavit se za každou cenu*

vyžádal si průběhem tří století jen v obraně Říše od nás krvavé oběti, které daleko přesahují všechno, co národy jiné musely přinést pro svoji existenci. Jestliže Německo jako věčně napadaný stát však přesto nemohlo ubránit svoji državu, nýbrž muselo obětovat četné provincie, stalo se to jedině následkem jeho chybného státního vývoje a z toho vznikající nemohoucnosti! Tento stav je nyní překonán. Proto jako Němci naprosto nemáme pocit, že snad stojíme pod národem britským. Naše vlastní sebeúcta je právě tak velká jako úcta Angličana k Anglii. Dějiny našeho národa mají za svého, nyní téměř již dvoutisíciletého trvání dosti podnětů a činů, aby nás naplňovaly upřímnou hrdostí.

Jestliže Anglie nedovede pochopit toto naše stanovisko, nýbrž se domnívá, že může v Německu spatřovat snad stát vazalský, pak ovšem byla Anglii marně nabízena naše láska a naše přátelství. Nebudeme si proto zoufat, ani poklesneme na mysli, nýbrž nalezneme pak – opřeni o vědomí své vlastní síly a o sílu svých přátel – cesty, které zabezpečí naši nezávislost a nedotknou se naší důstojnosti.

Slyšel jsem prohlášení britského ministerského předsedy, jenž míní, že nemůže důvěřovat německému ubezpečování. Za takových okolností považuji za samozřejmé, že nemůžeme ani jemu ani anglickému národu chtít nadále podkládat situaci, která je myslitelná jenom za vzájemné důvěry.

Když se Německo stalo nacionálně socialistickým a tím zahájilo své obrození, navrhl jsem sám, prováděje svou neochvějnou přátelskou politiku vůči Anglii, dobrovolné omezení německého námořního zbrojení. Toto omezení mělo ovšem jeden předpoklad, tj. vůli a přesvědčení, že nikdy již nebude možná válka mezi Anglií a Německem. Tuto vůli a toto přesvědčení mám dodnes.

Musím však nyní konstatovat, že politika Anglie neponechává neoficiálně a oficiálně pochybností, že Londýn již nesdílí toto přesvědčení, nýbrž naopak, je toho názoru, že při každém konfliktu, nechť je jakýkoli, do něhož by Německo bylo někdy zataženo, Velká Británie by musela vždy zaujmout stanovisko proti Německu. Považuje se tam tedy válka proti Německu za něco samozřejmého. Toho hluboce lituji, neboť jediný požadavek, který jsem kladl a vždy budu klást Anglii, je navrácení našich kolonií. Neponechal jsem však žádné nejasno o tom, že tento požadavek nikdy nebude příčinou válečného konfliktu. Vždy jsem věřil, že Anglie, pro niž tyto kolonie nemají cenu, jednou porozumí německé situaci a bude muset pak německé přátelství oceňovat více nežli objekty, které nepřinášejí Anglii nijakého reálného prospěchu, kdežto pro Německo mají důležitost životní.

Nehledíc však k tomu nikdy jsem nevznesl požadavek, který by se nějakým způsobem dotýkal britských zájmů nebo mohl být nebezpečný britské světové říši a tím mohl znamenat nějaké poškození Anglie. Setrvával jsem vždy v rámci oněch požadavků, které co nejtěsněji souvisí s německým životním prostorem a tím i s věčnou državou německého národa. Jestliže Anglie nyní ve své publicistice a také oficiálně hájí názor, že nutno za všech okolností vystupovat proti Německu a to potvrzuje známou nám politikou obkličování, je tím odstraněn předpoklad pro lodní úmluvu. Proto jsem se rozhodl dnešním dnem to sdělit britské vládě.

Nejde nám při tom o věc materiální – neboť stále ještě doufám, že budeme moci zabránit závodění ve zbrojení s Anglií – nýbrž o akt sebeúcty. Kdyby však britská vláda kladla váhu na to, ještě jednou zahájit vyjednávání s Německem o tomto problému, nikdo by nebyl šťastnější nežli

já, neboť snad přece jen by bylo možno dospět k jasnému a jednoznačnému dorozumění.

Ostatně znám svůj lid – a na to spoléhám. Nechceme nic, co nám kdysi nenáleželo, nikdy neoloupíme žádný stát o jeho vlastnictví, avšak každý, kdo se domnívá, že může napadnout Německo, nalezne moc a odpor, proti němuž moc a odpor z r. 1914 byly bezvýznamné...

Řečí v Říšském sněmu ze dne 28. dubna vyúčtoval Vůdce se šesti lety čestného a trpělivého úsilí o polské přátelství. Přesto Vůdce v tomto okamžiku podával ruku ještě jednou a prohlašoval i nyní ještě ochotu Německa k nové smluvní úpravě. Polsko toho nevyužilo, nýbrž odpovědělo vypínavým Beckovým projevem z 5. května, zvýšením protiněmeckého štvaní a nepřetržitým řetězem štvavých řečí a novinářských projevů. Z příslušné polské strany bylo konečně potvrzeno, že se Beck stal nejen zajatcem polského šovinismu, nýbrž též anglických obkličovacích snah.

Č. 50 (216)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Zpráva

Varšava, 23. května 1939

Měl jsem v těchto dnech příležitost rozmlouvat se státním podtajemníkem Arciszewským; tyto části rozhovoru se mi zdají pozoruhodné:

Panu Arciszewskému záleželo zřejmě na tom, aby vysvětlil, že obrat polské politiky, jak byl vyjádřen anglicko-polským prohlášením garance, nemůže být uváděn v souvislost s osobní iniciativou ministra Becka. Pan Beck se

celé této politiky účastnil s vnitřní nechutí pod tlakem vojenských kruhů a veřejného mínění. Konečně nebyl již sto anglickou nabídku odmítnout. Projednávání těchto věcí na veřejnosti se mu však zdálo se zřetelem na zdejší náladu neoportunní a stále je odkládal, až byl konečně řečí Vůdcovou přinucen k odpovědi. Jeho odpověď před Sejmem, v níž byl nucen zastupovat politiku, jež nebyla politikou jeho, jakož i nadšení, jež jeho řeč vyvolala ve zdejší veřejnosti, naplnily pana Becka jen hořkostí. Pan Arciszewski pak dramaticky líčil, jak pan Beck den po sněmovní řeči v návalu zlosti mrštil do kouta celým svazkem holdovacích telegramů. V základu je pan Beck ještě dnes stoupencem staré politiky. Zvláště se mu však zdá nesmyslné, že by se dvě poměrně tak chudé země jako Německo a Polsko měly bít, což konec konců je jen v zájmu bohatých zemí.

Toto vylíčení je asi trochu zabarvené. Různá pozorování však souhlasí v tom, že pan Beck v posledních měsících měl stále méně stoupenců při sledování politiky, jakou k nám zahájil maršál Pilsudski. Když pak nastala možnost dostat anglickou záruku pro polské západní hranice, byly to zřejmě vojenské kruhy, jež způsobily tento obrat v politice. Pan Beck pak byl přinucen tuto politiku dělat také, a to již proto, že jinak by se nebyl sto udržet.

von Moltke

Návrh na dohodu po dobrém byl Polskem v květnu definitivně odmítnut. Avšak ani na anglické straně se po čtyři měsíce nestalo nic, aby Polsko bylo přinuceno zahájit samo od sebe jednání s Německem. Naopak, polská vypínavost byla Anglií zřejmě podporována. O této situaci rozmlouvali počátkem května francouzský velvyslanec Coulondre a státní tajemník Weizsäcker, přičemž z německé strany byla uvedená věc jasně konstatována. Mezitím však pokračovala vší

silou britská obkličovací politika proti ose. Již dne 12. května mohl Chamberlain vystoupit v dolní sněmovně s prohlášením o předběžném anglicko-tureckém paktu o vzájemné pomoci, zatímco na druhé straně ucházení Anglie a Francie o Sovětský svaz bylo stupňováno až k vlastnímu ponižování. V této době zaslal německý generální konzul v New Yorku zahraničnímu úřadu telegram, z něhož je jasně patrné, že i v amerických kruzích už byli přesvědčeni o tom, že Anglie pomýšlí v každém případě na úder.

Č. 51 (304)

Německý generální konzul v New Yorku zahraničnímu úřadu

Telegram

New York, 25. května 1939

Po návratu z Evropy se jeden vedoucí americký obchodník vyjádřil důvěrně ke svým přátelům, že válečné nebezpečí nyní vychází mnohem spíše od Anglie než Německa. Anglická vláda je dnes definitivně rozhodnuta ukončit trvající mezinárodní napětí s jeho nebezpečím pro bezpečnost impéria, a chopí se první příležitosti, kterou Německo poskytne, aby vynutila rozhodnutí. Předpokladem je pouze úspěšné uzavření paktu se sovětským Ruskem. Toto důvěrné sdělení bylo spojeno s doporučením učinit co nejdříve obchodní dispozice odpovídající této situaci.

Uvedený obchodník prý mluvil o září jako o příznivém termínu pro anglickou akci, kdežto jiné zprávy z Wallstreetu uvádějí poněkud pozdější termín, např. říjen.

Nedávné prohlášení britského kancléře pokladu v dolní sněmovně, jež varuje anglický obchodní svět, aby neukládal kapitál dále v amerických cenných papírech, čímž má být zamezeno ochuzení britského kapitálového trhu, se v kruzích blízkých Wallstreetu pokládá za potvrzení tohoto názoru.

Tytéž kruhy rovněž považují za pozoruhodný článek z Paříže napsaný v „Saturday Evening Post“ žurnalistou Demaree Bessem, podle něhož již minulou zimu jeden britský vysoký námořní důstojník prohlašoval, že úmyslná provokace Německa je pro Anglii jediným východiskem, kterýžto názor podle Bessa získal v Londýně značně půdy po zřízení českého protektorátu.

Borchers

Vedoucí britští politikové se od počátku r. 1939 vskutku oddávali, s metodou v britsko-německých stycích nebývalou, vědomým urážkám a provokacím Německa a jeho Vůdce.

Během června došlo ke konečné dohodě Chamberlaina, příp. britské vlády s opozicí Churchill-Eden, jež byla umožněna jen na základě preventivní války, kterou by Anglie vedla s Německem. Dne 23. června bylo posléze učiněno francouzsko-turecké prohlášení o vzájemné pomoci, které doplňovalo prohlášení anglicko-turecké z 12. května. Koncem června pak pronesl Halifax svou známou řeč v londýnském Chatham House, v níž oficiálně ohlásil válečnou pohotovost Anglie, zatímco se současně konaly porady generálních štábů francouzského a anglického, na nichž se jednalo o společném vrchním velení v příští válce.

Č. 52 (313)

Německý velvyslanec v Londýně zahraničnímu úřadu

Zpráva

Londýn, 29. června 1939

Návštěva generála Gamelina v Londýně počátkem června sloužila nepochybně k tomu, aby se mj. jednalo o otázkách společného vrchního velení. Přitom se hovořilo o jednotlivých pravděpodobných bojištích (západní Evropa, západní Středomoří, Blízký východ, Dálný východ).

Závěrečný výsledek nebyl oznámen. Lze však právem mít zato, že vrchní velitelství na pevnině bude v západní Evropě ve francouzských rukou. Otázka odpovědnosti tohoto vrchního velitele vůči nějakému spojeneckému sboru není zřejmě ještě vyjasněna. Jak ukazují dotazy v parlamentu, klade se na ni z anglické strany velký důraz. Ministerský předseda se dne 14. června odhodlal v parlamentu jen k velmi obezřelé informaci, z níž mohlo být zřejmé, že otázka vrchního velení nebyla v tuto chvíli ještě konečně vyjasněna. Jak je slyšet, ukázali se prý Francouzi při těchto poradách velmi nepoddajnými a náročnými, takže Angličané nejsou nikterak plně uspokojeni.

K jednání s Francií třeba také počítat právě ukončené porady generálních štábů v Singapuru, při nichž se vedle úpravy společného vrchního velení, jež by asi bylo v anglických rukou, jednalo o používání britských námořních a leteckých opěrných bodů Francií. Ani zde není konečný výsledek ještě znám.

Z příkazu
von Selzam

Č. 53 (252)

Německý velvyslanec v Londýně zahraničnímu úřadu

Zpráva

Londýn, 10. července 1939

Štvavá kampaň pro domněle projektovaný německý puč proti Gdaňsku se po několika dnech zhroutila pro svou prolhanost.

Tím by byla skončena tato nová kapitola snah našich nepřátel, aby Německo bylo zapleteno do světové války. Těchto několik dní však odkrylo náladu anglické veřejnosti, která si zaslouží vážné pozornosti.

Řadou různých činitelů: obkličovací akcí vlády nařízenou proti Německu, ozbrojovací propagandou, zavedením všeobecné branné povinnosti, organizací protiletecké obrany, především však záplavou protiněmecké propagandy v tisku, kině, divadle a rozhlasu se dostalo anglické veřejné mínění, jež je přístupno emocionálním reakcím, do duševního stavu, jenž činí pojem „válka“ střediskem myšlení a rozhovorů. Odstíny jsou jen v odpovědi na otázku: Je válka nevyhnutelná či nikoli? Většina průměrných Angličanů na tuto otázku svým citem přisvědčuje; přemýšlivější menšina ji popírá u vědomí, že všechny sporné otázky v rámci německo-anglických styků musí být při dobré vůli řešitelné a že ani vítězná válka by nikomu nepřinesla užitku. Avšak i tyto jinak rozumné kruhy jsou ovlivňovány vědomím o opatřeních učiněných britskou brannou mocí; je to pohotovost válečného loďstva pro konec července a termínování vojenského výcviku a organizačních opatření pro touž lhůtu.

von Dirksen

V polovině července se v Londýně vyskytla poprvé obava, že by Sovětský svaz mohl zmařit obkličovací politiku. Bylo příznačné, že se v Londýně počali obávat, že by tím Polsko mohlo přece jen ještě přikročit k jednání s Německem, čímž by padl tak pečlivě připravovaný plán preventivní války.

Č. 54 (319)

Německý velvyslanec v Londýně zahraničnímu úřadu

Telegram

Londýn, 15. července 1939

Podle sdělení z velmi spolehlivého pramene vzrostla prý ve zdejších směrodatných politických kruzích v poslední době značně obava z německo-ruského vyrovnání. Je zde především strach, že by logickým následkem takového vyrovnání byla snaha Poláků po odpadnutí ruského krytu se sblížit s Německem.

Po stránce vnitropolitické se v Anglii obávají, že německo-ruské vyrovnání a zmírnění německo-polských třenic by mělo nepříznivé účinky, neboť by to bylo podstatně na úkor volebním heslům vlády. Voličstvo by se tázalo, proč vyvolávala vláda tolik měsíců válečnou náladu a pokoušela se vytvořit politickou frontu proti Německu, ačkoli není k takovému postupu důvod vzhledem k nastalé klidné atmosféře ve stycích Německa s Ruskem a Polskem.

Dirksen

Koncem července projevila Anglie, aby zajistila na každý případ sovětoruský spolek, ochotu zahájit vojenské jednání, ještě než bylo ukončeno jednání politické. Byl to postup, který Chamberlain označil v dolní sněmovně za jedinečný.

Č. 55 (323)

Německý velvyslanec v Paříži zahraničnímu úřadu

Telegram

Paříž, 28. července 1939

K moskevským jednáním se dovídám z pramene obvykle dobře informovaného:

I. Jestliže Anglie a Francie jsou nyní nejen ochotny konat vojenské porady ještě před dohodou o smlouvě politické, nýbrž hodlají je vést též s obzvláštní horlivostí, jsou přitom směrodatné tři úvahy:

1. Anglie a Francie si přejí vyhnout se za každou cenu odročení nebo přerušení porad, neboť mají zato, že Německo v Gdaňsku nepodnikne nic potud, pokud je jednání v proudu. Politické jednání dospělo k jistému ukončení a bylo dosaženo dohody o všech bodech až na definici nepřímého útoku a modality pomoci. V posledním bodě rozhoduje tolik vojenských hledisek, že se bez současných vojenských porad nelze dostat dále.

2. Má se zato, že odesláním dvou reprezentativních vojenských misí do Moskvy bude možné příznivě ovlivnit atmosféru též k uzavření politické smlouvy.

3. Politikové také doufají, že eventuální dohodou vojáků budou moci vyvíjet nátlak k překonání posledních potíží, třebaže nikdo nezastírá, že při vojenských poradách bude z ruské strany dotčen mimo problém okrajových států též obtížný problém vojenské pomoci Polsku a Rumunsku.

II. Uzavření anglicko-japonské úmluvy prý hodnotili Angličané v moskevských poradách takto: Anglie vykoupila jednání o Tientsin draze uznáním japonských zájmů v Číně, omezeným na dobu trvání konfliktu. Byla k tomu

donucena, neboť musí mít ruce volné v Evropě, pokud v moskevských poradách nedojde ke smlouvě. Kdyby to ztroskotalo, dostane se Anglie ve východní Asii do obtížné situace a Rusko bude trvale vystaveno stále silnějšímu japonskému tlaku.

III. V souvislosti s moskevskými poradami prý bylo na francouzské a anglické straně též jednáno o existenci německo-ruské smlouvy z roku 1926. Byla prý zkoumána otázka, zda možno na Rusech žádat vypovězení smlouvy nebo prohlášení o její bezvýznamnosti. Otázka však byla, jak se zdá, odsunuta do pozadí, aby se jednání ještě více neztěžovalo.

IV. Francouzská vojenská mise, která se již sestavuje, bude prý vedena generálem Doumencem, náčelníkem 2. okruhu v Lille. Je to dělostřelec a platí za obzvláště schopného důstojníka; za války organizoval motorovou dopravu a před převzetím velení na frontě v Lille, kde nejprve velel 1. divizi, byl zástupcem šéfa generálního štábu pod Weygandem.

Welczeck

Uzavření německo-ruského paktu o neútočení zasadilo britské obkličovací politice smrtelnou ránu. V koncepci, které se mu dostalo od lorda Halifaxe, se britský krok namířený proti Německu nezdařil. Anglie však úmyslně spálila za sebou mosty k smírné úpravě a ponechala nyní osudu volnou cestu. Mezitím bylo Polsko již delší dobu nástrojem anglické válečné politiky a Anglie neučinila nic, aby ještě v poslední hodině brzdila.

TŘETÍ KAPITOLA

Polsko jako nástroj anglického úsilí o válku

A) Účinek britské záruky: Zničující tažení Polska proti německé národnostní skupině a Gdaňsku

Odmítnutím posledních německých návrhů na smírné řešení se Polsko nyní i zevně vrátilo k úloze úhlavního nepřítele Německa, kterou převzalo roku 1919 a které se ani roku 1934 vnitřně nikdy nevzdalo. Polská vláda, kryta britským slibem záruky, nechala padnout poslední zábrany a zahájila brzy proti německé národní skupině zničující tažení, které předčilo vše dosavadní a jehož jasným cílem byla úplná poroba a konečné vyhlazení německého živlu. Ruku v ruce s tím šla politika stále nezaobalenějších provokací jak proti Gdaňsku, jehož připojení k polskému státu se pomalu stalo jedním z bodů oficiální politiky, tak proti Německu samému. Polský zahraniční ministr Beck se stával čím dále tím více zajatcem britské obkličovací politiky a polského šovinismu touto politikou živeného, jimž oběma se podrobil, opustiv svou dosavadní vlastní politickou linii. Polsko optovalo s konečnou platností pro obkličovací politiku proti Německu a začalo přinášet svůj příspěvek k ní v boji proti německé národnostní skupině na svém vlastním státním území v nejširším rozsahu.

Zatímco němečtí diplomatičtí a konzulární zástupci v Polsku museli své vládě hlásit stále nová polská porušení práva a výtržnosti proti německé národnostní skupině, pokusili se zástupci německé národnostní skupiny ještě jednou podáním polskému státnímu prezidentovi dosáhnout zrušení nejhorších nesrovnalostí.

Č. 56 (369)

Podání zástupců německé národnostní skupiny polskému státnímu prezidentovi

12. května 1939

Jménem německé národnostní skupiny v Polsku předkládáme Vám, pane prezidente, jako držiteli jednotné a nedělitelné státní moci prosbu, abyste zjednal platnost a uznání právům, která jsou německé národnostní skupině zaručena ústavou a zákony. K tomuto kroku jsme donuceni tím, že skoro nesčíslné písemné i ústní zákroky, doložené pádnými důkazy, zůstaly u vlády bez výsledku, a pak vzpomínkou na slova, která jste, vysoce vážený pane prezidente, pronesl k podepsaným 5. listopadu 1937 u příležitosti dohody německé a polské vlády o vzájemném nakládání s oběma národnostními skupinami. Tehdy jste jako nejdůležitější předpoklad pro harmonické soužití mezi Poláky a Němci zdůraznil úctu k národnosti druhého.

Situace německé národní skupiny byla vždy těžká. Napětí povstalé ze světových politických událostí se vybíjí již po týdny v nezahalené vášnivé nenávisti a velmi četných násilnostech proti německé národní skupině a jejím jednotlivým příslušníkům. Obdrželi jsme od vlády ústní ujištění, že protiněmecké výtržnosti zavrhuje a že dala příkazy, aby bylo bráněno štvaní a výtržnostem. Účinné ochrany však německá národní skupina nenašla a je ohrožena až ke zničení. Počet německých nezaměstnaných je hrozivě velký a roste stále, zvláště v průmyslových oblastech. Orgány pracovního práva odmítají Němcům ochranu. Němcům je zařazení do pracovního procesu skoro uzavřeno.

Německý nemovitý majetek je pro zemědělskou reformu zabírán nepoměrně více než polský, kdežto příděl ze-

mědělské půdy Němcům je přímo nápadnou výjimkou. Dokonce ani přímým dědictvím nemůže Němec žádat nemovitosti jen tak beze všeho.

Pěstování kulturních, duchovních, hospodářských a osobních vztahů a styk s naším mateřským národem je zamezován. Přiznání k nacionálněsocialistickému světovému názoru je podezíráno jako protistátní. Katolickým Němcům je výkon náboženských povinností v jejich mateřské řeči často ztěžován protiněmeckými živly a dokonce znemožňován, aniž nacházejí ochranu bezpečnostních úřadů. Pokud jde o evangelické církve, hlavně o sjednocenou evangelickou církev v Horním Slezsku a o evangelickou církev augsburského vyznání, byli Němci zbaveni práv, ačkoli tvoří daleko převážnou většinu evangelických církevních příslušníků.

Na veřejných německých školách jsou zaměstnávány polské učitelské síly v takovém rozsahu, že tyto školy ztratily svůj německý charakter. Pro německý učitelský dorost není žádného německého ústavu. Německé soukromé školství naráží na nejrůznější obtíže. Zavření německých soukromých škol, hlavně na Volyni, bere německé národní skupině nejdůležitější výchovné ústavy. Slezský sejm vydal zvláštní nařízení, přesahující státní zákony, podle nichž se ruší povolení ke zřízení nové německé soukromé školy a jimiž se zabraňuje v návštěvě německých soukromých škol. Ve Slezském vojvodství jsou prováděny jazykové zkoušky, kterým chybí právní základna. Němečtí rodiče, kteří nechtějí posílat své děti do polských škol, jsou trestáni vysokými peněžitými pokutami a tresty na svobodě. Otázka učebnic pro německé soukromé školy je přes několikaletou námahu nevyřešena. Povolení k vyučování pro učitelské síly je často odmítáno. Školní dozor je prováděn

výhradně Poláky. Školní dozorčí úřady nemají pro svébytnost německých škol porozumění a nečiní pro ni nic.

Soustředění naší německé mládeže v jediném semknutém svazu k výchově a kulturní činnosti se dodnes pro odpor úřadů nezdařilo. Naše německé děti jsou právě ve věku, v němž jsou pro výchovu nejpřístupnější, ponechány zcela samy sobě.

O těchto otázkách, které tu jsou shrnuty nejhutnější formou, leží u vlády již po několik let podrobně odůvodněná podání a návrhy. Vláda je o prosbách německé národní skupiny v jednotlivostech přesně informována. Od vyhlášení ústavy ze 17. března 1921 se zástupci německé národní skupiny marně snažili u vlády a v zákonodárných sborech o vydání prováděcích zákonů k článku 109.* Vzorná myšlenka článku 109 zůstala čistě deklaratorní. Nynější poměry jsou způsobeny nedostatkem jasného právního řádu pro německou národní skupinu.

Německá národní skupina je nejhlouběji proniknuta přesvědčením, že zacházení s ní je v rozporu s ústavou a ve velmi mnohých případech s úmysly zákonodárce.

Pro odpovědnost, kterou dlužíme jak Polské republice, tak své národní skupině, domníváme se, že máme právo a povinnost, Vás, vysoce vážený pane prezidente, přímo informovat a prosit Vás o zabezpečení práv německé národ-

* *Článek 109 polské ústavy zněl:*

Každý občan má právo zachovat si svou národnost a pěstovat svou řeč a národní svéráz.

Zvláštní státní zákony zaručují menšinám v polském státě za pomoci samosprávných menšinových svazů veřejně právní povahy v rozsahu svazů všeobecné samosprávy plný a svobodný vývoj jejich národního svérázu.

Stát bude mít, pokud jde o jejich činnost, právo kontroly a doplnění jejich peněžitých prostředků v případě potřeby.

ní skupiny zaručených ústavou, jakož o zajištění nestranného použití zákonů určeného jen právem.

V hluboké úctě
jménem německé národní skupiny

Senátor Erwin Hasbach Dipl.-Ing. Rudolf Wiesner

Č. 57 (370)

Německý konzul v Lodži zahraničnímu úřadu

Zpráva

Lodž, 15. května 1939

Velmi vážné výtržnosti, které lze označit za protiněmecký pogrom, se udály minulou sobotu 13. a v neděli 14. května v městě Tomaszów Mazowiecki (asi 42 000 obyvatel, z toho asi 3 000 Němců), při nichž byly úplně zničeny četné německé existence. Němci Schmiegelovi byla rozpoltěna lebka a jedna žena, jejíž jméno jsem dosud nemohl zjistit, byla při útěku zabita na poli. Schmiegelův syn, který byl svržen z okna druhého patra domu, leží těžce raněn.

Výtržnosti začaly v sobotu 13. května. Několik dní předtím ohlásil „Svaz polských odborových organizací“ blízký vládní straně velikými letáky „Demonstraci proti Němcům“ na sobotu 13. května. Tato začala projevy z balkonu budovy, v níž mají své místnosti jmenovaný svaz, vládní strana OZON a její organizace mládeže „Mloda Polska“ (Mladé Polsko). V projevech před velkým množstvím lidu bylo nejpustším způsobem štváno proti Německu a tvrzeno, že s Poláky v Říši je zacházeno velmi špatně, že jim jsou lámány ruce a nohy, ničeny jejich školy a kostely a více

podobného. Když byla lůza dostatečně rozvášněna, odevzdali pořadatelé demonstrace formuláře různým podezřelým živlům, které v průvodu davů měly žádat na továrních správách okamžité propuštění všech Němců a podepsání prohlášení o tom natištěné na formulářích. To se také stalo. Pod tlakem ulice musely firmy prohlásit svůj souhlas a němečtí dělníci byli nato vyhnáni z továren. Když toho bylo dosaženo, začal dav soustavně ničit všechny německé obchody a soukromé byty. V divokém řádění zničil dav skoro veškerý německý soukromý majetek. Němci byli štváni jako zvěř, prchli na venkov a vraceli se teprve se svítáním. Mnozí byli vážně raněni bodnými ranami a ranami holí.

Během neděle byl pak napřed klid. Večer však výtržnosti propukly znovu a dav zničil všechen německý soukromý majetek, který zůstal ještě z předchozího dne neporušen. Zvláště třeba zdůraznit, že policie pochodovala s demonstranty a neučinila nic, aby chránila život a majetek Němců. Lze bez nadsázky říci, že se výtržnosti děly za strpění vlády, ne-li dokonce na její příkaz. Nyní, po skončených výtržnostech, procházejí k zachování zdání policejní hlídky s nasazenými bodáky ulicemi města.

V Lodži byla v sobotu večer vytlučena výkladní skříň Ruppertova knihkupectví v Petříkovské ulici, které prodává německé knihy a časopisy a kromě toho okna místnosti Odborové organizace německých zaměstnanců (zcela nepolitické). Dále bylo včera v neděli demonstrováno v biografu „Stylowy“ při promítání německého filmu „Země lásky“, přičemž teroristé donutili obecenstvo, aby opustilo biograf, a napadali prchající návštěvníky před biografem laťkami se zatlučenými hřeby.

Protože zatím není důvod k domněnce, že by výtržnosti ustaly, je situace zdejšími Němci považována za velmi váž-

nou. Rostoucí měrou se rozhodují k vystěhování a prodeji pozemků, protože pokládají svou existenci v Polsku za ohroženou. Bojí se Poláků, kteří, padnou-li u nich poslední zábrany, se nezaleknou žádné surovosti a které zdejší německé obyvatelstvo považuje za daleko horší, než byli nejhorší teroristé dřívějších ruských dob.

von Berchem

Č. 58 (385)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Zpráva

Varšava, 19. června 1939

Situace německé národní skupiny se v průběhu posledních týdnů zcela podstatně zhoršila a štvaní nabylo rozměrů, jaké jsem během své dlouholeté zdejší působnosti dosud nemohl pozorovat.

V úterý 13. t.m. byl senátor Hasbach u ministerského předsedy, aby se ještě jednou pokusil o nápravu poměrů touto cestou. Hned vzápětí následovala dosud nejtěžší rána proti Němcům vyvlastněním Německého domu v Bydhošti (Bromberg), zavřením a zabavením Německého domu v Lodži, evangelického spolkového domu v Poznani (Posen) a Německého domu v Tarnovicích (Tarnowitz). O rozsáhlém zavírání organizací na Volyni je šetření ještě v proudu.

Uvedu samozřejmě také tato mimořádně závažná úřední opatření v zahraničním ministerstvu, pochybuji však po zkušenostech poslední doby o tom, bude-li tam možné nalézt ochotu ke změně stanoviska k německé národní sku-

pině. Již při své poslední rozmluvě s hrabětem Szembekem, o níž jsem podal zprávu 15. června, jsem se s důrazem zmínil o hrozivém přiostření celkové situace a o nesmírně obtížné situaci menšiny a vyslovil svůj podiv nad tím, že se při protiněmecké náladě obyvatelstva, která již tak jako tak existuje a vede ke stálým výtržnostem, na potlačování menšiny nyní účastní i úřady přísnými správními opatřeními.

Hrabě Szembek poukázal na zabavení Polského domu v Ratiboři (Ratibor), načež jsem mu odpověděl, že přece ví přesně, že tu jde jen o represálii za zabavení Německých domů v Karviné (Karwin) a v Bohumíně (Oderberg), a že bychom byli ochotni zabavení v Ratiboři ihned zrušit, kdyby z polské strany bylo odvoláno zavření domů v Karviné a v Bohumíně. Pravil jsem, že se nacházíme na šikmé ploše, a pokud jde o další vývoj, že lze mít jen vážné obavy. Na mou otázku, zda by nepovažoval za vhodné učinit nebezpečné politice vnitřních úřadů přítrž, odpověděl hrabě Szembek jen rezignovaným pokrčením ramen. Poukázal sice s výrazem politování na rychlé zhoršení situace, neprojevil však žádnou iniciativu, aby podle mého popudu uskutečnil zmenšení bojovných opatření.

Je to znamení, jehož třeba litovat, jestliže sám hrabě Szembek, u něhož jsme mohli vždy počítat s ochotným porozuměním pro odstranění potíží, jež se naskytly, nyní zřejmě nevidí možnosti, aby se působilo proti nebezpečnému vývoji. Jde-li přitom o to, že zahraniční ministerstvo nechce zasáhnout, nebo nemůže-li se prosadit proti nacionalistickým proudům vojáků, je těžko rozhodnout. Poukazoval jsem v minulých zprávách opětovně na to, jak obtížnou se v posledních měsících stala situace zahraničního ministra Becka a jak vojenské kruhy získaly stále větší

vliv na polskou zahraniční politiku. Nemám dojem, že se na této situaci něco změnilo.

von Moltke

Č. 59 (400)

Německý konzul ve Lvově zahraničnímu úřadu

Zpráva

Lvov, 15. července 1939

V průběhu června provedly polské úřady ostrá opatření proti německým organizacím na Volyni. Hospodářsky byli Němci postiženi zavřením četných německých družstev. Zvláště brutální je postup polské policie proti německým organizacím, které jsou potírány týmiž prostředky jako politické a hospodářské organizace Ukrajinců. Postup polské policie je nejčastěji takový, že vedoucí místní organizace jsou tak dlouho týráni, až se písemně zaváží, že organizaci rozpustí. Zvláště hrozně byl týrán vedoucí místní organizace v Haraždže u Lucku. Podobné případy mi byly hlášeny z těchto německých osad na Volyni: Wincentówka, Stanislawka, Stary Zapust, Podhajce a Ochocin.

Seelos

Č. 60 (407)

Německý konzul ve Lvově zahraničnímu úřadu

Zpráva

Lvov, 9. srpna 1939

Života schopné Německo, které už 150 let je usídleno v Haliči a čítá asi 55 000 duší, překonalo v posledních desetiletích již mnohou krizi. Avšak nynější krize zasahuje hlouběji, poněvadž není jen hospodářského rázu, nýbrž ohrožuje samé základy národního žití. Už asi tři měsíce je ztěžováno a dokonce znemožňováno Němcům uplatnění jejich národnosti.

Několik německých škol bylo zavřeno již v červnu 1939, jako například soukromé katolické obecní školy v Angelówce a Pöchersdorfu a evangelické školy v Kaltwasseru a Rosenbergu. Další školy asi čeká tento osud při počátku příštího školního roku v září.

Němečtí zaměstnanci a dělníci jsou již několik měsíců ze státních a soukromých polských podniků soustavně propouštěni. Také v jedné německé papírně již polský starosta úředně vytýkal, že je tam zaměstnáno příliš mnoho Němců. Podle toho je možnost práce i v německých podnicích omezena. Pro druhé a třetí selské syny mizí pomalu jakákoli vyhlídka na činnost v povolání.

Ve smíšených obcích jsou Němci pod stálým tlakem nepřátelského chování Poláků. Musí počítat při zhoršení německo-polského napětí s nejhorším, dokonce i s paličstvím a ohrožením bezpečnosti i života. Skoro celá obec Schönthal padla před několika týdny za oběť založenému požáru. V jiném místě byl učiněn pokus zapálit úrodu.

Německá mládež v Haliči nevidí již nyní žádných možností pro budoucnost, protože je potlačována bezohledným zatýkáním, ústrky, ranami apod. Proto nastalo asi před dvěma měsíci hromadné stěhování, které v několika německých osadách, jako například v Josefsbergu, odvedlo skoro všechny mladé muže.

Seelos

Č. 61 (410)

Záznam úředníka politického oddělení zahraničního úřadu

Berlín, 16. srpna 1939

Vicekonzul Schüller z německého generálního konzulátu v Katovicích (Kattowitz) oznamuje právě telefonicky z Bytomi (Beuthen) toto:

Obavy generálního konzulátu z nastávajících zatčení Němců se potvrdily. V pondělí a úterý byly u Němců provedeny četné domovní prohlídky; nato bylo velmi mnoho Němců zatčeno – podle odhadu několik set –, mezi nimi četní vedoucí německých národních organizací, pokud neuprchli.

Schliep

Č. 62 (412)

Německý generální konzul v Katovicích zahraničnímu úřadu

Telegram

Katovice, 16. srpna 1939

Ohlášená akce polských úřadů provedena od 14. srpna. Četné domovní prohlídky a zatčení hlavně v kruzích Mladoněmecké strany, Lidového svazu a odborových organizací; počet zatčených podle odhadu 200. Zavření německých listů, odborových organizací apod. Skoro úplná závěra hranic. Akce proti uprchlíkům ještě v proudu. Zvýšená strážní služba a ozbrojení v pohraničním pásmu.

Nöldeke

Č. 63 (415)

Záznam úředníka politického oddělení zahraničního úřadu

Berlín, 20. srpna 1939

Zahraničnímu úřadu došly v posledních měsících četné zprávy německých konzulátů o hrozných utrpeních, kterým jsou Němci v Polsku vystaveni Poláky stále více štvanými a ve svém fanatismu zcela bezohlednými. V příloze je shrnuto 38 zvláště těžkých případů, u nichž je pozoruhodná shoda, s níž jsou útoky na Němce inscenovány. Se zřetelem na to je oprávněna otázka, do jaké míry jsou tyto útoky úřady trpěny nebo podporovány. Přes ujištění, kterých se velvyslanectví ve Varšavě od směrodatných kruhů stále a stále dostávalo a podle nichž se polská vláda zasazuje celou svou autoritou o znemožnění pronásledování Němců,

nelze se zbavit dojmu, že polská úřední místa výtržnosti proti Němcům podle možnosti podporují, aby i tímto způsobem udržely v polském národě válečnou náladu.

Bergmann

Příloha

1. Dne 2. dubna bylo na dvoře Němce Pankratze přepadeno Poláky osm členů německého sportovního klubu v Klein-Komorsk, okres Schwetz, kteří se na Němce vrhli s obušky a cepy. Jeden z přepadených byl svržen do hnojůvky. Pankratz byl zřízen tak, že jej lékař prohlásil na šest neděl za práce neschopného. Den nato byl Pankratz policií zatčen.

2. Dne 17. dubna 1939 byl Němec Fritz Pawlik z obce Ciszowieco tak ztýrán skupinou Poláků vedených Polákem Malcharkem, že ho policie musela v bezvědomí dopravit do bytu jeho rodičů. Ačkoli ještě druhý den byl v bezvědomí, odmítly ho polské úřady přijmout do nemocnice.

3. Dne 19. dubna 1939 byli Němci Peter Kordys a Richard Mateja v Katovicích přepadeni asi 40 Povstalci. Oba Němci byli tak ztlučeni, že Kordys zalit krví prchl, kdežto Mateja zůstal ležet těžce raněn. Byl odvezen policií a dodán do soudního vězení, aniž byl ukázán lékaři.

4. Dne 23. dubna 1939 byl přepaden v Chorzowě Povstalci roznašeč listu „Kattowitzer Zeitung“, invalida Cofalka, který je již velmi stár a nedoslýchá, a byl ztlučen do krve. Jako následek přepadení ztratil Cofalka úplně na jedné straně sluch.

5. Dne 27. dubna 1939 byli ve svém bytě přepadeni Hermann a Emil Mathies z Liebenwalde, okres Schwetz, a tak ztýráni, že jednomu z nich bylo vyraženo několik zubů a roztříštěna dolní čelist, kdežto druhý zůstal ležet v bezvědomí.

6. Dne 28. dubna 1939 byl přepaden členy Svazu záložníků Němec Fritz Köppke ze Zbiczna, okres Strasburg, a tak těžce ztýrán, že mu byla přeražena dvě žebra. Několik týdnů musel ležet v posteli a byl práce neschopný.

7. Dne 30. dubna bylo přepadeno několik mladých Němců v Piaski v okrese Schwetz. Němec Eckert byl při tom tak zřízen, že zůstal ležet v bezvědomí. Němci Oswaldu Freyovi ze Schönreichu bylo vyraženo několik zubů.

8. Dne 3. května byl Němec Franz Hybiorz z Bijasowic přepaden asi dvaceti Poláky v uniformě záložníků a tak ztlučen gumovými obušky, že zůstal ležet na ulici v bezvědomí.

9. Dne 4. května byl na nádraží v Bismarckhütte přepaden Němec Ehrenfried Heiber a udeřen zezadu tupým předmětem tak, že zůstal ležet v bezvědomí. Utržil při tom ránu 10 cm dlouhou a 1 cm širokou. Policie se zdráhala přijmout o tomto přepadu udání.

10. Dne 5. května byl přepaden student Rauhut z německého gymnázia v Bydhošti skupinou Poláků, kteří ho tloukli do hlavy lahví tak, že se láhev rozbila a Rauhut se zhroutil s těžkými řeznými ranami na hlavě. Když se opět vzchopil, byl chodci, kteří surový čin provázeli pochvalou, znovu sražen.

11. Dne 9. května byli přepadeni Němci Richard Fandrey z Neukirchen, okres Schubin, a sedlák Damrau asi třiceti

Poláky a holemi a kamením tak ztýráni, že jejich obličeje byly rozbity k nepoznání.

12. Dne 12. května vnikl Povstalec Valentin Jendrzejak do bytu Němce Roberta Robotty v Katovicích, uchopil židli a vrhl se s ní na Robottu, který utrpěl ránu do levé ruky, jež mu rozbila zápěstní kloub. Bezbranného pak Polák zpracoval kopanci do spodní části těla a do boku. Robottova dcera chtěla z koloniálního obchodu Poloczek zavolat policii, ale majetník obchodu to nedovolil s tím, že policie je tu jen pro Poláky.

13. Dne 14. a 15. května bylo v Tomaszowě, Konstantynowě a jiných obcích lodžského vojvodství přepadeno několik set Němců a jejich byty vypleněny a zničeny. Jeden Němec byl při tomto pogromu zabit, deset jiných raněno tak těžce, že se o jejich uzdravení pochybuje, a mnoho Němců bylo raněno lehčeji.

14. Dne 16. května 1939 přepadl Povstalec Leo Krawczyk německou paní Adelheit Cichy v Katovicích. Kopl ji botou do tříselné krajiny a snažil se ji shodit ze schodů domu. Paní Cichy utrpěla četná zranění na hlavě, bérci, v krajině tříselné a na ruce.

15. Dne 18. května byl v Lucku zatčen bez udání důvodů Němec Paul Enders. Při výslechu o své příslušnosti k Mladoněmecké straně byl častován ranami pěstí do obličeje a kopanci do břicha. 20. května byl v poutech převezen do Rovna a tam 25. května propuštěn.

16. Dne 24. května byl Němec Erhard Ossadnik z Katovic přepaden čtyřmi Poláky v uniformách, protože mluvil se svým známým na ulici německy. Byly mu způsobeny četné rány v levé polovině obličeje a vyraženy čtyři řezáky.

17. Dne 27. května byl Němec Josef Mazur z Kobioru přepaden větší skupinou Poláků. Byl ztlučen gumovými obušky, takže ztratil vědomí. Lékařské ohledání zjistilo četné krevní výrony a řezné rány na hlavě, v obličeji a na uších a četné podlitiny, zbarvené modročerveně a pokryté sraženou krví na prsou, na zádech a na hýždích.

18. Dne 29. května byl zemědělský dělník Albert Kränk z Krzywky přepaden na poli dvěma Poláky, jejichž obličeje byly maskovány. Byl raněn ranami nožem a údery na pohlavním údu a levém varleti tak těžce, že musel být převezen do ošetření do nemocnice v Lessenu.

19. Dne 29. května byl Němec Stühmer z Neudorfu v okresu Briesen zatčen a zabit Poláky v okamžiku, když chtěl přejít hranice. Členové rodiny poznali mrtvolu, která byla strašně znetvořena, v nemocnici v Graudenzi.

20. Dne 1. června 1939 byl přepaden Němec, hornický invalida Johann Burdzik z obce Giszowiec-Myslowice, polským Povstalcem. Byl napřed rdoušen, pak svržen do silničního příkopu a těžce raněn ranami holí. Když se Povstalec pokusil Burdzikovi vymáčknout oči, byl stržen chodci zpět, takže Burdzik vyšel s krevními podlitinami na oku, četnými údery a zhmožděninami v obličeji a po těle a dvěma vyraženými zuby.

21. Dne 2. června byl přepaden Němec Theodor Stehr z Konstantynowa jedním Polákem a když se počal bránit, vrhli se na něj čtyři Poláci, kteří přispěchali, a ztloukli jej tak, že se zhroutil a musel být dopraven do nemocnice se zlomením žeber a jinými ranami.

22. Dne 5. června byl Němec Wilhelm Kübel, který roznáší list „Kattowitzer Zeitung“, v Kostuchně oloupen o ba-

lík novin. Když se pokoušel dostat noviny zpět, byl sražen jinými Poláky k zemi a vleže ztýrán kopanci. Policie přitom nezakročila.

23. Dne 6. června byli Němci Georg Kindler z Bykowiny a Bernhard Harmada přepadeni v Nowé Wsi Poláky. Kindler byl tlučen lahví do žeber, až se láhev rozbila. Harmada, který je těžce raněn ze světové války a je ochromen na nohu, byl tlučen lahvemi od piva, gumovými obušky a holí tak, že utrpěl po celém těle rány a pohmožděniny.

24. V noci z 11. na 12. června 1939 byl německý hostinský Anton Podszwa z Třince na cestě domů zastřelen neznámými pachateli.

25. Dne 15. června byl říšský Němec Alois Sornik zezadu napaden polským lesním dělníkem Onufrakem v Zieloné a zraněn tak těžce ranou do hlavy, že několik dní nato skonal.

26. Dne 17. června byl Němec Fritz Reinke z Tonowa, okres Žnin, sražen zezadu dvěma polskými pacholky laťkami z plotu. Poláci tloukli ležícího dále tak, že utrpěl na hlavě, v obličeji, na ramenou, pažích a rukou četné hluboké rány a krevní výrony a je nyní neschopný práce.

27. Dne 17. června byl Němec Hans Zierott z obce Oberausmaß, okres Kulm, přepaden třemi muži a vyzván, aby řekl: „Hitler je prase!" Když se zdráhal, byl k tomu donucen otevřeným nožem. Zierott je mrzák a nemohl se bránit.

28. Dne 20. června 1939 byli členové výboru místní skupiny Mladoněmecké strany v Haraždže v okrese Luck, Němci Völpel, Dilk a Sawadski, pozváni k policejnímu veliteli. Volpel byl týrán ranami pěstí, takže mu byl prora-

žen spodní ret. Nato ho policista několikrát kopl do spodní části těla a trhal mu vlasy, až Volpel podepsal prohlášení, že vystupuje z Mladoněmecké strany, a den nato se svými přáteli navrhl, aby se celá místní skupina sama rozešla. Krátce nato hlásil polský tisk, že se místní skupiny Mladoněmecké strany na Volyni rozcházejí dobrovolně z důvodů světového názoru.

29. Dne 22. června byla Němka Lucie Imiolczyková z Chorzowa přepadena na chodbě domu dvěma sousedkami, Polkami Maciejkowiakovou a Wietrzniakovou, a ačkoli chovala své čtrnáctiměsíční dítě, byla těžce zbita. Nakonec byla sražena k zemi a byly jí trhány vlasy. Když případ ohlásila policii, byla zatčena pro urážku Polky Maciejkowiakové.

30. Dne 2. července byla Němkyně Luise Sprenzelová, která jela na kole do Žytné v rybnickém okrese, přepadena dvěma Povstalci a udeřena do spánku tak, že spadla z kola a zůstala v bezvědomí ležet na silnici.

31. Dne 7. července 1939 byl Němec, těžký válečný jednoruký invalida Julius Saeftel z obce Szopienice, okres Myslowice, po pohřbu jednoho Němce rušeném Poláky pronásledován pěti Poláky a zraněn ranami pěstí do obličeje.

32. Dne 8. července 1939 vnikl Polák Kaczmarek do bytu Němkyně Margarety Plichtové z obce Tarnowskie tím, že rozbil násilně kladivem dveře. Pak se s kladivem vrhl na ženu a vyrazil jí z ruky zbraň, kterou v sebeobraně uchopila, takže byla na ruce těžce zraněna. Pak ženu rdousil a hrozil jí, že ji zabije. Teprve při volání o pomoc od své oběti upustil.

33. Dne 23. července vnikli tři polští vojáci do bytu Němce Ewalda Baneka v obci Sipiory, okres Schubin, a žádali jídlo a pití. Když obojí zadarmo dostali, počali spílat přítomným členům rodiny a vrhli se na ně. Banek byl povážlivě zraněn ranami bodlem do levého ramene a pravé paže. Současně si vynutili polští vojáci vstup do bytu Němce Arthura Pahlke a pokusili se znásilnit jeho paní. Když se Pahlke pokusil svou ženu bránit, byl nejsurověji ztýrán.

34. Dne 6. srpna vyrazila skupina mladých Poláků bránu k usedlosti 72letého Němce Augusta Mundta v obci Białężynek, zranila Mundta na oku a spodní čelisti, napadla jeho syna Vilhelma obušky a kamením tak, že se v bezvědomí zhroutil, a ztýrala také zemědělského dělníka Karla Jessera, který byl u Mundta zaměstnán.

35. Dne 9. srpna vnikla policie do křesťanského hospice v Katovicích, kde se právě konala schůze členů německého Lidového svazu. Ozbrojená policie napadla přítomných osmnáct Němců gumovými obušky a pažbami a odvlekla je na strážnici. Během noci byli za těžkého týrání vyslýcháni o průběhu schůze, takže při svém propuštění druhého rána byli pokryti modrými a červenými skvrnami a podlitinami. Jednomu z Němců byla vymknuta ruka, jiný ztratil ranami do hlavy na nějaký čas sluch.

36. Dne 14. srpna byl Němec Thomalla z Karviné na základě bezpodstatných udání zatčen. Během dvoudenní vyšetřovací vazby nedostal ani jíst ani pít. Při výsleších byl krvavě tlučen pěstmi i obušky, takže při svém propuštění 16. srpna zešílel.

37. V polovici srpna bylo v Horním Slezsku zatčeno mnoho Němců pod záminkou, že se dopustili velezrady. Zatčený Němec, krajský vedoucí Mladoněmecké strany Rudolf

Wilsch z Laurahütte, byl během výslechu strašně zbit. Pod pohrůžkou, že bude rozčtvrcen a jinak mučen, bylo na těžce ztýraném vynuceno svolení, že souhlasí se žalobou, která proti němu byla neprávem vznesena.

38. Říšský příslušník Jäger, polský Němec Grant, slečna Kiesewalterová a slečna Neudamová jakož i jiní říšští příslušníci a Němci z Polska byli v polských žalářích těžce ztýráni, aby z nich bylo vynuceno doznání. Byly jim např. vstřikovány hořící tekutiny do pohlavních orgánů, přeražena žebra, byli týráni elektrickým proudem a po dlouhých pobytech v horkých místnostech jim jako nápoj byla podávána slaná voda. Němec Schienemann, který je ještě vězněn v Sieradzi, je tělesně úplně zničen a ztratil při této inkvizici skoro všechny zuby.

Č. 64 (416)

Záznam úředníka politického oddělení zahraničního úřadu

Berlín, 23. srpna 1939

Podle oznámení říšského ministerstva vnitra bylo až do 21. srpna tohoto roku umístěno v táborech pro uprchlíky asi 70 000 německých uprchlíků z Polska. Z toho přišlo asi 45 000 z polského Horního Slezska a z Těšínska. V tom nejsou počítáni uprchlíci, kteří prchli na gdaňské území, ani ti uprchlíci, kteří do táborů vůbec nepřišli a mohli nalézt přístřeší v Německu u známých nebo u příbuzných.

Bergmann

Č. 65 (417)

Německý generální konzul v Toruni (Thorn)
zahraničnímu úřadu

Zpráva

Toruň, 28. srpna 1939

Od důvěrníka, který je znám jako spolehlivý, dostávám dnes z Uzdová (Usdau) tuto zprávu:

> „V Uzdovu se měla před týdnem konat polská manifestace pod heslem „Dožínky s obnaženou“, jejíž účast však pro zdrženlivost německého obyvatelstva byla krajně žalostná.
>
> Minulou neděli považovali Poláci hodinu za vhodnou, aby se mohli německému obyvatelstvu pomstít. V rámci evakuačních opatření byla největší část Němců sehnána dohromady jako stádo, a protože vozidla k transportu nebyla k dispozici, byl nastoupen pochod do vnitra země. Kdo pro rychlé pochodové tempo zůstal pozadu, byl poháněn ranami pažbou.
>
> Jedna těhotná žena, která prostě nemohla pochodovat dál, byla provázejícím mužstvem tak těžce ztlučena, že předčasně slehla a při tom zemřela. Jiná žena musela s sebou vést svou teprve 4 roky starou dcerku. Při několika úderech pažbou, jimiž byly paní i dítě častovány, utrpělo dítě těžkou ránu na hlavě a nemohlo již vůbec dál jít. Matka se nyní pokusila dítě nést, což jí však tak vadilo v pochodu, že nemohla stačit s krajně ostrým tempem. Vedoucí jí proto krátce vytrhl dítě s nadávkami, které nelze vůbec reprodukovat, a zabil je. Svým kumpánům ospravedlnil svoje

> jednání slovy: „Ten spratek by přece jinak později opět přivedl nová německá prasata na svět.““

Němci byli asi dohnáni do jednoho z četných koncentračních táborů.

von Küchler

Č. 66 (444)

Německý velvyslanec ve Varšavě zahraničnímu úřadu

Zpráva

Varšava, 1. srpna 1939

Obyvatelstvo Polska vydrželo stav částečné mobilizace a politické nejistoty trvající nyní již čtyři měsíce, aniž dosud došlo ke zhroucení nebo i jen podstatnému poklesu nálady. Stará nenávist proti všemu německému a přesvědčení, že je údělem Polska, aby s Německem zkřížilo zbraně, sedí příliš hluboko, aby vášně, jednou podnícené, mohly tak brzy opět zaniknout.

Chceme-li jít této jednotnosti nálady polského obyvatelstva na kořen, je důležité zpřítomnit si zvláštní strukturu polského obyvatelstva.

Polská inteligence pochází z největší části z vrstev obyvatelstva, které před světovou válkou a za války vedly revoluční boj proti takzvaným dělicím mocnostem. Tato polská inteligence dnes spravuje stát, její jedinou existenční základnou je státní zaměstnání. Cítí se být hlavní nositelkou národní myšlenky a polské státní ideje a je také následkem své národně revoluční tradice plna národního fanatismu, jímž nelze propagandou protivníka tak snadno otřást. Vel-

kostatkáři a velkoměšťanstvo, početně sami o sobě příliš málo významní, aby byli hodnoceni jako zvláštní činitel, zůstávají již pro svou silnou spojitost s francouzskou kulturou ve svém odklonu proti Německu za ostatními kruhy inteligence jen málo pozadu.

Velká masa polského venkovského obyvatelstva je tupá a nevědomá, z velké části negramotná a lehce ovladatelná každou vládou, která se na ni obrátí s jasnými národními hesly. Farář a učitel jsou nástroje, s jejichž pomocí je politicky beztvárná masa vesnického obyvatelstva řízena a ovlivňována. Také pokročilejší vrstva selského obyvatelstva stojí v protiněmeckém táboře.

Polské dělnictvo, žijící ve velmi stísněných sociálních poměrech, je orientováno převážně marxisticky a stojí již proto proti nacionálněsocialistickému Německu nepřátelsky. Jeho politická organizace má nadto staré tradice z národního osvobozovacího boje, které jí usnadňovaly součinnost s měšťanskými nacionalisty v boji proti Německu.

Vlastního národního maloměšťanstva v Polsku skoro není. Jeho místo zaujímá silná židovská střední vrstva, které chybí národní uvědomění a na níž proto lpí všechny nectnosti maloměšťanstva, jako sklon k úzkostlivosti a šíření pověstí v mnohonásobném rozsahu. Židovská střední vrstva Polska je, pokud jde o boj proti Německu, přirozeným a fanatickým spojencem polského šovinismu.

Zvláštní pozornosti zasluhuje činnost polského kléru, jehož vliv je při silné nábožnosti, rozšířené ještě mezi všemi vrstvami lidu, nesmírně velký. Dává se naprosto k dispozici pro osobní ovlivňování obyvatelstva ve smyslu polské protiněmecké propagandy tím ochotněji, že jeho vlastní cíle se plně kryjí s cíli státu. Hlásá lidu, že Polsko stojí před svatou válkou proti německému novopohanství, a pokud jde o šovinismus, dá se sotva překonat. Tak se hlásí,

že jednotliví duchovní konají již na venkově bohoslužby za polské vítězství a že prohlásili, že se nemohou modlit za mír, protože jsou pro válku. Prosebná bohoslužba za mír nařízená kardinálem byla duchovními mnohde změněna tak, že se lidé modlili za polské vítězství.

Zvláštnost struktury polského obyvatelstva a na ni obratně zaměřená propaganda způsobily, že v Polsku zůstává vůle k odporu zřejmě nezlomena i v mase obyvatelstva. Heslům vládní propagandy se slepě věří; nejširší kruhy jsou skutečně přesvědčeny o tom, že se Polsko nachází na straně budoucích vítězů, že v Německu obyvatelstvo hladoví, že denně přebíhají skupiny hladovějících německých vojáků a mužů Pracovní služby do Polska, že německý válečný materiál má velmi pochybnou cenu a že německá zahraniční politika jde z porážky do porážky. Právě tak se polským propagačním místům podařilo přesvědčit obšírně veřejné mínění o tom, že boj o Gdaňsk znamená boj o nezávislost Polska. I ve vrstvách inteligence, které mají jistou zahraniční zkušenost a jsou proto sto správně ocenit skutečný poměr sil mezi Německem a Polskem, panuje duch odporu ještě nezmenšeně. Dokonce pro případ, že by Polsko v průběhu války bylo úplně obsazeno německým vojskem, panuje přesvědčení, že Polsko konec konců dík vítězství koalice musí povstat větší a mocnější než kdy jindy. Jistý sklon ke hře vabank, který tkví v polské povaze, svádí nyní mnohé dokonce k pojetí, že Polsko, aby čelilo zničujícímu vlivu dlouhotrvající krize, musí začít spíše dříve než později. Tento celý optimistický postoj má ovšem za předpoklad, že důvěra ve spojence, zvláště v Anglii, zůstane neotřesena. Jestliže v tomto směru neúspěch polsko-anglických jednání o půjčku beze sporu vyvolal jistou nervozitu, učinila na druhé straně polská propaganda své, aby

ránu odrazila. Bude tedy dobře, jestliže tyto příhody a jejich zpětný účinek nebudou přeceňovány.

Čtyři měsíce polského napětí a polské částečné mobilizace neměly, jak vychází najevo z předcházejících vývodů, dosud žádný vliv na morální a materiální sílu odporu Poláků. Při důvěře Poláků v jejich spojence, která je pečlivě propagačně živena hlavně z anglické strany, nebude možné také v nejbližší budoucnosti počítat se změnou v základním postoji Poláků.

von Moltke

Stejnou měrou, jakou se polské zničující tažení proti německé národní skupině vyvíjelo k svému vyvrcholení, rostl počet i rozsah polských provokací proti Gdaňsku. Když Polsko prohlásilo jakoukoli změnu gdaňského statutu za casus belli a našlo pro to anglické krytí, musel se Gdaňsk po udělení britské neomezené plné moci Polsku připravit na všechno. Polská letadla a polské vojsko se dopustila již v květnu 1939 porušení hranic. Polské obsazení Westerplatte bylo za porušení platných smluv zesíleno, kolem gdaňských hranic bylo soustředěno vojsko. 20. května byl v Kalthofu zabit výstřely z automobilu polského diplomatického zastoupení v Německu gdaňský státní příslušník; tato vražda pak byla Poláky ještě učiněna předmětem vyzývavé výměny nót. Současně zvyšovalo Polsko soustavně počet polských celních inspektorů, což donutilo gdaňský senát k protestním krokům. Polsko odpovědělo hrozbami. Polský celní personál byl dále zesilován.

V červenci zostřilo Polsko prostředky svého hospodářského tlaku proti Gdaňsku; zcela zvláště byl znemožňován dovoz potravin z Polska a vývoz výrobků německého potravinářského průmyslu do Polska. Gdaňsk měl být hospodářsky blokován. Zcela otevřeně prohlásil zástupce polské menšiny

v gdaňském sněmu při shromáždění ve Gdyni dne 29. června, „že polské obyvatelstvo Gdaňsku dosáhne opětného sloučení Gdaňsku s mateřskou zemí polskou s pomocí polské armády". Napětí dosáhlo vrcholu polským ultimátem v noci ze 4. na 5. srpna. Záminkou k tomuto ultimátu bylo nikdy nevydané nařízení gdaňského senátu.

Č. 67 (432)

Diplomatický zástupce republiky Polské v Gdaňsku prezidentovi senátu Svobodného města Gdaňsk

Gdaňsk, 4. srpna 1939

Panu prezidentovi senátu Svobodného města Gdaňsk,
Arthuru Greiserovi, Gdaňsk.

Dozvěděl jsem se, že se místní gdaňské celní úřady na pohraničních místech mezi Svobodným městem Gdaňsk a Východním Pruskem obrátily na polské celní inspektory s prohlášením, které je ve svém způsobu bezpříkladné, že gdaňské výkonné orgány zamýšlejí postavit se na odpor od 6. srpna od 7. hodiny proti výkonu kontrolních funkcí jistou částí polských inspektorů, kteréžto funkce vycházejí z práv polské vlády na celních hranicích. Jsem přesvědčen, že tento postup místních orgánů se zakládá buď na nedorozumění nebo na mylném výkladu instrukce senátu Svobodného města Gdaňsk.

Nepochybuji, že Vy, pane prezidente senátu, nemáte pochyb o tom, že takovéto dotčení základních práv Polska pod jakoukoli záminkou nebude polskou vládou trpěno.

Očekávám Vaše ujištění, že jste vydal nařízení, které zruší postup Vašich podřízených, nejpozději do 5. srpna v 18 hodin.

Se zřetelem na skutečnost, že uvedený postup se udál v řadě pohraničních míst, jsem nucen, Vás, pane prezidente senátu, varovat, že všichni polští celní inspektoři dostali rozkaz, aby konali svou službu v uniformě a se zbraní 6. srpna t.r. a v následující dny na všech pohraničních bodech, které pro tuto kontrolu považují za nutné. Všechny pokusy o znemožnění jejich služby, všechna přepadení nebo intervence policejních úřadů bude polská vláda považovat za násilný čin proti úředním zaměstnancům polského státu při výkonu jejich služby. Kdyby nahoře jmenovaných přehmatů mělo být použito, uplatní polská vláda bezodkladně odplatu (retorsi) proti Svobodnému městu, za niž odpovědnost padá výhradně na senát Svobodného města.

Doufám, že až do uvedené doby obdržím uspokojivé vysvětlení.

Chodacki

Č. 68 (433)

Diplomatický zástupce republiky Polské v Gdańsku prezidentu senátu Svobodného města Gdańsk

Gdańsk, 4. srpna

Pane prezidente senátu!

Polská vláda dává výraz svému podivu, že senát má při odpovědi na tak jednoduchou záležitost technické potíže. V zájmu vystříhání hrozících následků beru zatím na vědomí, že proti našim celním inspektorům se neudají žádné násilné akty a že budou moci vykonávat své funkce

normálně. Potvrzuji však, že varování obsažená v mé notě ze 4. 8. – 23.40 hodin – zůstávají v platnosti.

Přijměte, atd. Chodacki

Č. 69 (434)

Prezident senátu Svobodného města Gdaňsk diplomatickému zástupci Polské republiky v Gdaňsku

Gdaňsk, 7. srpna 1939

Pane ministře,

k Vašim oběma dopisům datovaným ze 4. t.m, z nichž druhý byl doručen 5. srpna, Vám musím projevit svůj podiv nad tím, že používáte zcela nekontrolované pověsti jako příčiny k tomu, abyste gdaňské vládě poslal krátkodobé ultimátum polské vlády a tím v této politicky pohnuté době vyvolával bezdůvodně nebezpečí, jejichž účinek může způsobit nedohledné škody. Náhlé nařízení polské vlády, že všichni polští celníci mají konat svou službu v uniformě a se zbraní, je proti smluvnímu ujednání a lze je pojímat jen jako úmyslnou provokaci k vyvolání rušivých příhod a násilností nejpovážlivější povahy.

Podle zjištění, která jsem mezitím učinil a o nichž jsem Vás telefonicky zpravil ihned v sobotu 5. t.m. dopoledne, nebylo žádným úřadem, zvláště pak žádnou služebnou zemského celního úřadu Svobodného města Gdaňsk vydáno nařízení toho obsahu, že gdaňské výkonné orgány se mají od 6. srpna 7 hodin ráno postavit na odpor výkonu kontrolních funkcí jistou částí polských celních inspektorů. Odkazuji kromě toho na svůj dopis z 3. června t.r, ve kterém jsem již poměr gdaňského celního úřednictva

k polským celním inspektorům na hranicích přesně prejudikoval.

Gdaňská vláda protestuje se vší rozhodností proti retorsím, kterými bylo hroženo polskou vládou a jež považuje za naprosto nepřípustnou hrozbu, jejíž následky padají jedině na polskou vládu zpět.

Přijměte, atd. Greiser

Č. 70 (436)

Záznam úředníka politického oddělení zahraničního úřadu

Berlín, 24. srpna 1939

Kromě ostřelování letadla Lufthansy D-APUP před Helem hlášeného již včera došly Německé Lufthanse ještě dvě další zprávy o ostřelování letadel:

1. Letadlo D-APUP, typ Savoia, pilot Böhner, bylo při letu z Gdaňsku do Berlína v 13.15 hodin ostřelováno protileteckými děly z Helu a také z polského křižníku, ležícího 40 km od pobřeží. Vzdálenost letadla od poloostrova Helu činila 15 až 20 km, výška letu 1500 m. Ve větší vzdálenosti od stroje byly pozorovány výbušné obláčky osmi výstřelů.

2. Letadlo D-AMYO, typ Ju 86, pilot Neumann, bylo při letu z Gdaňsku do Berlína ostřelováno v 16 hodin z poloostrova Helu. Vzdálenost od pobřeží 5 až 6 námořních mil, výška letu 1200 m. Výstřely ležely příliš krátce a příliš hluboko.

Schultz-Sponholz

Č. 71 (437)

Německý generální konzul v Gdaňsku zahraničnímu úřadu

Telefonická zpráva z 31. srpna 1939 v 0.40 hodin

Dne 30. srpna 1939 asi kolem 22.30 hodin bylo na gdaňských hranicích u Steinfließu na sever od Sopot (Zoppot) směrem z polské strany vypáleno několik výstřelů proti gdaňskému území.

Zda tyto výstřely způsobily škodu osobám nebo na věcech, nemohlo být dosud zjištěno. Bližší zpráva bude podána dnes dopoledne.

Říšská vláda se cítila povinna vyslovit polské vládě v zájmu německo-polských vztahů své obavy z vývoje polského chování ke Gdaňsku. Domýšlivá odpověď z Varšavy ukazuje, jak málo bylo Polsko, stále pod ochranou britské neomezené plné moci, v těchto dnech nakloněno upustit od své politiky provokací.

Č. 72 (445)

Sdělení státního tajemníka zahraničního úřadu polskému chargé ďaffaires, 9. srpna 1939

Říšská vláda se s velkým překvapením dozvěděla o nótě polské vlády senátu Svobodného města Gdaňsk, ve které bylo ultimativní formou žádáno odvolání domnělého – na nepravdivých pověstech spočívajícího – nařízení senátu o zabránění výkonu služby polských celních inspektorů, které ve skutečnosti senátem Svobodného města vůbec ne-

bylo vydáno. Pro případ zdráhání bylo hroženo odvetnými opatřeními proti Svobodnému městu Gdaňsk.

Říšská vláda se cítí být povinna poukázat polskou vládu na to, že opakování takových ultimativních požadavků proti Svobodnému městu Gdaňsk a hrozba odvetnými opatřeními by způsobily přiostření v německo-polských vztazích, za jehož následky by odpovědnost padla výhradně na polskou vládu a za něž říšská vláda již nyní musí odmítnout veškerou odpovědnost.

Říšská vláda obrací dále pozornost polské vlády na skutečnost, že opatření učiněná polskou vládou k zabránění dovozu jistého zboží ze Svobodného města Gdaňsk do Polska jsou sto způsobit gdaňskému obyvatelstvu těžké hospodářské škody.

Kdyby polská vláda setrvala při udržování takových opatření, nezbyla by podle názoru říšské vlády za dané situace Svobodnému městu Gdaňsk jiná volba, než aby se poohlédlo po jiných vývozních a tím i dovozních možnostech.

Č. 73 (446)

Sdělení státního podtajemníka v polském zahraničním ministerstvu německému chargé daffaires ve Varšavě, 10. srpna 1939

Vláda Polské republiky vzala s nejživějším překvapením na vědomí sdělení, které učinil státní tajemník v německém zahraničním úřadě polskému chargé ďaffaires a. i. v Berlíně dne 9. srpna 1939 o vztazích mezi Polskem a Svobodným městem Gdaňsk. Polská vláda nemůže skutečně zjistit žádnou právní základnu, která by mohla ospravedlnit vměšování Německa do prve jmenovaných vztahů.

Jestliže mezi polskou vládou a říšskou vládou existovala výměna názorů o gdaňské otázce, bylo to odůvodněno jedině dobrou vůlí polské vlády a nevzniklo na žádný způsob z nějakého závazku.

V odpovědi na prve jmenované sdělení říšské vlády je polská vláda nucena poukázat německou vládu na to, že jako dosud i v budoucnosti bude zakročovat proti jakémukoli pokusu úřadů Svobodného města uvádět v pochybnost práva a zájmy, které Polsku na základě jeho smluv v Gdaňsku patří, a to prostředky a opatřeními, jež považuje sama za vhodné, a že bude případná vměšování říšské vlády ke škodě těchto práv a zájmů považovat za útočné jednání.

Oznámení vrchního velitelství branné moci zahraničnímu úřadu z 3. listopadu 1939, tedy po skončení vojenských operací v Gdaňsku, podává vysvětlení o rozměrech, kterých dosáhlo protismluvní vojenské vybudování polských opěrných bodů v Gdaňsku:

Č. 74 (437 Příloha)

Vrchní velitelství branné moci zahraničnímu úřadu

Berlín, 3. listopadu 1939

Vyšetřování o vojenském stavu Westerplatte a dřívějších polských budov v Gdaňsku, zavedené po skončení vojenských operací v Gdaňsku, mělo tento výsledek:

1. Polské obsazení Westerplatte činilo okrouhle 240 mužů.*

Z opevnění** se na Westerplatte nacházelo kromě starého německého otevřeného zákopu z roku 1911, v němž byly nalezeny 3 nebo 4 kulomety nejméně s 10 000 kusy nábojů, pět betonových kulometných pevnůstek, které byly zřejmě Poláky připraveny dlouho předtím a zřízeny podle

dobře promyšleného systému vzájemné bočné palby. Kromě toho byly nové kasárny zařízeny pro obranu ze všech stran a jejich přízemí právě tak jako sklep takzvaného poddůstojnického domu byly vybudovány z betonu a zařízeny k obraně. Konečně bylo mimo jiné nalezeno: jedno 7,5 cm dělo a dvě protipancéřová děla jakož i řada polních kulometných hnízd, palisády a střelecké jámy v polním provedení.

2. Z polských opěrných bodů se uvnitř Gdańsku nacházely:

1. Polská pošta, Heveliusplatz,
2. Hlavní nádraží a polská nádražní pošta,
3. Polské ředitelství drah,
4. Polské diplomatické zastupitelství, Neugarten,
5. Polská celní inspekce, Opitzstraße,
6. Polský skautský domov, Jahnstraße,
7. Polský obytný blok, Neufahrwasser, Hindoriusstraße,
8. Polský studentský domov, Langfuhr,
9. Polské gymnázium.

Při obsazení budov bylo mimo jiné zjištěno a zajištěno:

1. v polské poště: 3 lehké kulomety, 44 plných a 13 prázdných rámů pro lehký kulomet, 30 armádních pistolí, 1 bubínkový revolver, 1 pytel nábojů do pušek a pistolí, 150 vejčitých ručních granátů, 2 pekelné stroje, ruční zbraně 38 zajatců,

---

* *Podle usnesení Rady Společnosti národů z 9. prosince 1925 příslušelo Polsku právo udržovat na Westerplatte vojenský hlídkový oddíl o 2 důstojnících, 20 poddůstojnících a 66 vojínech.*

** *Usnesením Rady Společnosti národů ze 14. března 1924, na něž se bere zřetel v § (2) Prozatímní dohody mezi Gdańskem a Polskem o Westerplatte ze 4. srpna 1928, byla Westerplatte dána polské vládě k dispozici výhradně jako skladiště pro válečný materiál. Jinak zůstala suverenita Gdańsku nad územím nedotčena, což také bylo polskou vládou uznáno (srovnej právní dobrozdání právníků sira Cecila Hursta a Pilottiho, předložené Radě Společnosti národů 8. prosince 1927 zpravodajem Rady SN; Société des Nations, Journal Officiel 1928 p. 161/162).*

2. na hlavním nádraží: 1 lehký kulomet a drobné zbraně,
3. v nádražní poště: 1 kulomet, 18 pistolí, 4 pušky s náboji, 2 bedny ručních granátů,
4. v polském ředitelství drah: 45 pistolí, 2660 kusů nábojů,
5. v polském diplomatickém zastupitelství, Neugarten: 1 lehký kulomet, 5 pušek, 4 pistole a náboje,
6. v polské celní inspekci v Opitzstraße: 15 pušek a 1000 kusů nábojů,
7. v polském skautském domově: 1 kulomet s náboji a 20 gumových obušků.

Ve všech ostatních opěrných bodech byly nalezeny částečně pušky, částečně pistole jakož i náboje.

Náčelník vrchního velitelství branné moci

Z příkazu: Bürkner

B) Poslední fáze německo-polské krize

Tak jako Německo opakovalo svoje upřímné přání po trvalém přátelství s Anglií a Francií i ještě v době, když tyto mocnosti již zaujaly své rozhodující frontové postavení proti Německu, tak neopomnělo ani potom poukázat těmto mocnostem na nebezpečí a následky neomezené plné moci udělené Polsku, když polské chování nechávalo poznat, že Polsko se cítí zmocněno zahájit válku, připravenou Anglií proti Německu. O rozhovorech státního tajemníka svobodného pána von Weizsäckera s francouzským a nato s anglickým velvyslancem z 15. srpna a později podávají poučení záznamy státního tajemníka:

Č. 75 (449)

Záznam státního tajemníka zahraničního úřadu

Berlín, 15. srpna 1939

Francouzský velvyslanec se u mne dnes hlásil po návratu ze své dovolené. Velvyslanec se k situaci vyjádřil asi takto a přednesl to klidně a určitě: Francie zaujala své postavení. Její poměr k Polsku a Anglii je znám. Konflikt mezi Německem a Polskem pojme s sebou automaticky Francii. To je skutečnost a žádné přání Francie. Francie si spíše nepřeje nic naléhavěji než německo-polské vyrovnání, hlavně pokud jde o Gdaňsk. Doufá, že po úpravě této zvláštní otátzky by následovalo všeobecné uvolnění napětí mezi Německem a Polskem. Takový je stručně jeho dojem z jeho posledních hovorů s Daladierem a Bonnetem. Jeho čerstvý dojem v Berlíně však je dojem jistého přiostření situace. Zvláště ho zaměstnávalo, že v posledních německých výrocích se opětovaně vyskytuje otázka cti; to přece znamená zřejmě vážné přiostření.

Nato jsem Coulondrovi potvrdil, že situace je jiná než před nastoupením jeho dovolené v červenci. Pak jsem zašel dosti do široka a uvedl nutné důvody, abych označil bezuzdnou sebevražednou politiku Polska. Vyprávěl jsem Coulondrovi o ultimativní nótě Polska Gdaňsku ze soboty před týdnem, o agresivitě ve výměně názorů z minulého týdne mezi Berlínem a Varšavou, o provokativních výrocích usměrněného polského tisku, o stálých opatřeních nižších polských instancí k potlačování, útisku, vykazování a podobnému (ukázal jsem Coulondrovi k tomu seznam, který mi o tom právě došel) a prohlásil jsem toto vše za faktický výsledek slibů Francie a Anglie Polsku. Tak tedy vzešlo sémě, které západní mocnosti v Polsku zasely.

Coulondre pak udělal malý výlet do minulosti a označil udělení anglicko-francouzské záruky Polsku jako nevyhnutelný výsledek německého zřízení Protektorátu v českých zemích. Jinak velvyslanec tvrdil, že podle francouzských zpráv z Varšavy ve Varšavě nevládne zpupnost, ale naopak polská vláda prý zachovává chladnou krev.

Mluvil jsem nyní podle obdrženého příkazu velmi vážně a varovně a potíral Coulondrovy výklady co nejrozhodněji. Pravil jsem, že polská vláda přece kromě toho vůbec nevládne. V Paříži se patrně neví, co to je „polské hospodářství". Polská vláda také není na žádný způsob při rozumu, jinak by nemohli polští diplomaté vyslovovat ultimativní hrozby, jako nedávno v Gdańsku. Takovéto výstřelky dokazují jen polskou víru v oba velké bratry na západě, kteří již pomohou. My si nemůžeme dát a nedáme si pokračování takového polského chování dále líbit. Polsko stahuje jako člověk stižený amokem svůj osud nad sebou.

Pokračoval jsem pak, že jako každá hloupost má i polská hloupost jistou zásluhu:

1. přátelé Polska z toho vidí, co sami způsobili, a
2. Polsko zprošťuje tím své přátele jejich povinnosti k pomoci,

neboť si přece nelze představit, že by snad Francie nebo Anglie chtěly dát v sázku svou existenci ve prospěch svého zdivočilého přítele. Proto že také nerozumím tomu, jak mohl Coulondre na počátku našeho rozhovoru označit francouzskou pomoc Polsku za samozřejmou a automatickou.

Coulondre pak mluvil ještě chvíli o tom, že francouzsko-polská spojenecká smlouva byla letošní zárukou ještě posílena, ale že právní závazek k Polsku není rozhodující. Francie potřebuje ke své jistotě rovnováhu Evropy. Kdyby tato byla porušena ve prospěch Německa, to znamená,

kdyby Polsko bylo nyní námi zničeno, tedy by v dohledné době přišla na řadu Francie, anebo musí klesnout asi na úroveň Belgie nebo Holandska. Francie by se tím prakticky stala vazalem Německa a to právě nechce.

Doporučil jsem velvyslanci naléhavě, aby se informoval o skutečném chování Polska a nechal se vyléčit ze svého naprostého omylu o chování svých přátel, pak že bude moci dospět také ke správným závěrům.

Když se mne Coulondre na tyto závěry tázal, řekl jsem mu, že Polsko musí vyhovět oprávněným nárokům Německa a že musí své celkové chování k Německu naprosto změnit.

Závěrem velvyslanec mínil, že k nějakému tlaku na Varšavu jako loňského roku na Prahu se jeho vláda nepropůjčí. Situace prý je jiná než tehdy.

Odvětil jsem Coulondrovi suše, že nehodlám jemu, po případě jeho vládě udílet rady. Vláda nechť se podívá na skutečnosti a nechá je mluvit.

Nakonec mě velvyslanec ujistil svou ochotou k jakékoli součinnosti k zachování míru. Evropská válka by prý skončila porážkou všech, i dnešního Ruska. Vítězem by prý nebyl Stalin, nýbrž Trockij.

Weizsäcker

Č. 76 (450)

Záznam státního tajemníka zahraničního úřadu

Berlín, 15. srpna 1939

Britský velvyslanec přišel dnes po delší době ke mně k rozhovoru. Ptal se mne celkem bezprostředně po výsledku Cianovy návštěvy v Salcburku.

Na Ciana a hovory s ním jsem ve své odpovědi nešel. Líčil jsem mu však zhoršení situace mezi Berlínem a Varšavou a držel se přibližně úvah, jež jsem sledoval podle příkazu dnes ráno v hovoru s francouzským velvyslancem. Způsob svého vyjadřování o polské politice jsem k Hendersonovi volil snad ještě o maličko ostřeji než ke Coulondrovi.

Henderson připojil na otázku celních inspektorů tvrzení o německém pašování zbraní a rozsáhlé militarizace Gdaňsku, čímž prý jsou dotčena polská práva a zájmy, aniž Polsko remonstrovalo*. Vyvracel jsem co nejenergičtěji, že by vojenská opatření v Gdaňsku byla neoprávněná. Gdaňsk nedělá nic jiného, než že se brání proti svému ochránci. To snad je ještě dovoleno. Mimo to jsem opět uvedl, jak britská politika dala polské vládě volnost maškary, které nyní Poláci bezuzdně využívají. Anglie musí nyní poznat, kam vedla takzvaná obkličovací politika, a bude přece asi stěží nakloněna a zavázána k tomu, aby se nechala svými zdivočelými polskými přáteli uvést v neštěstí.

Také při hovoru s Hendersonem dnes odpoledne se projevil opět základní rozdíl v pojetí chování Poláků. Henderson, popřípadě jeho vláda tvrdí, že Polsko je rozumné a klidné, a popírá, že by Polsko bylo sto dopustit se útočného činu proti Německu. Ve všech jiných případech německo-polské srážky však prý je britská vláda zavázána k ozbrojené pomoci a je k ní také pevně rozhodnuta. Mimo to prý Polsko neučiní žádných kroků velkého dosahu, aniž se ujistí o londýnském souhlasu.

Tázal jsem se nato velvyslance, existuje-li snad souhlas Londýna s vyhrůžnou nótou Gdaňsku nebo s polským prohlášením k nám z poloviny minulého týdne nebo se vše-

---

* *Historický právnický výraz pro protest, námitku.*

mi oněmi vyzývavými řečmi a články a se stálým útlakem německé menšiny. Míra naší trpělivosti je naplněna až po okraj. Politika země, jako je Polsko, se skládá z tisíce provokací. Zdali Anglie snad počítá s tím, že může Polsko zadržet před každou novou nerozvážností? Je to přece všechno čirá teorie, jestliže Anglie věří, že má Polsko dotud v rukou, dokud se Varšava cítí kryta Londýnem. Je to obráceně.

Pak jsem musel velvyslanci vyvrátit ještě tvrzení, že prostřednictvím našeho generálního konzula v Gdaňsku došly do Gdaňsku zostřující instrukce. Označil jsem toto tvrzení donesené velvyslanci za holou lež.

Velvyslanec pak přešel k otázce, nebylo-li by možné odsunout gdaňskou otázku tak dlouho, až by ji bylo možné řešit v klidnější atmosféře. Slibuje prý si pak i pro nás lepší úspěch. Henderson mínil, že mu asi na tuto otázku nebudu moci odpovědět. Odpověděl jsem mu však tím, že jeho otázka je čistě teoretická, protože by odložení nebylo v Polsku využito k ničemu jinému, než aby bylo ještě zvětšeno zlo způsobené již nyní, takže by o zlepšení atmosféry nebylo vůbec řeči.

Henderson pak mínil, nebylo-li by tedy možné vést německo-polská jednání, k nimž bychom mohli dát popud. Nato jsem Hendersonovi připomněl, že si Beck ve své poslední parlamentní řeči sedl jako paša na divan s prohlášením, že je ochoten, jestliže se Německo přizpůsobí polským zásadám, v tomto rámci milostivě přijmout návrhy. Kromě toho přece právě minulého týdne polská vláda prohlásila, že každá německá iniciativa na úkor polských nároků má být považována za útočný čin. Nevidím tedy žádnou možnost pro německou iniciativu.

Henderson pak ještě poukázal na případné pozdější obsáhlé německo-anglické hovory o velkých otázkách, jako kolonie, suroviny atd, pravil však současně, že situace je

přece mnohem obtížnější a vážnější než loni, neboť Chamberlain nemůže ještě jednou k nám přilétnout.

Prohlásil jsem, že sám nejsem sto dávat jiné rady, než že se Polsko musí v akutní otázce Gdaňsku a ve svém celém chování k nám co nejrychleji umoudřit.

Henderson mě opustil s pocitem o vážnosti a naléhavosti situace.

Weizsäcker

Ani Anglie ani Francie neprojevily ochotu přimět Polsko v jeho chování ke Gdaňsku a k Říši k rozumu. Anglie se nedala pohnout ani historickým varováním, které bylo obsaženo v ohlášení smlouvy o neútočení mezi Německem a Sovětským svazem, aby na Polsko působila ve smírném smyslu. Chamberlain odpověděl na toto varování veřejně a v dopise Vůdci opětovným opakováním, že Polsku bude ponechána neomezená plná moc, a nezahalenou hrozbou britské vlády o válce pro případ německo-polského konfliktu.

Č. 77 (454)

Britský ministerský předseda Chamberlain Vůdci, 22. srpna 1939

Londýn, 22. srpna 1939

Vaše Excelence!

Vaše Excelence se již asi dozvěděla o jistých opatřeních, která učinila vláda Jeho Veličenstva a jež byla oznámena dnes večer rozhlasem i tiskem.

Tato opatření se podle názoru vlády Jeho Veličenstva stala nutná pohyby vojsk, jež byly z Německa hlášeny, a skutečností, že, jak se zdá, je oznámení německo-sovětské do-

hody jistými kruhy v Berlíně pojímáno jako příznak toho, že intervence ze strany Velké Británie ve prospěch Polska již nepředstavuje možnost, s níž je nutno počítat. Nebylo by možné dopustit se větší chyby. Ať bude německo-sovětská dohoda jakékoli povahy, nemůže změnit závazek Velké Británie k Polsku, jak vláda Jeho Veličenstva několikrát veřejně a jasně opakovala a je rozhodnuta tento závazek splnit.

Bylo tvrzeno, že nemuselo dojít k oné velké katastrofě, kdyby vláda Jeho Veličenstva byla roku 1914 jasněji vyložila své stanovisko. Nezávisle na tom, má-li tomuto tvrzení být přikládán význam či nikoli, je vláda Jeho Veličenstva rozhodnuta postarat se o to, aby v nynějším případě takové tragické nedorozumění nenastalo.

V případě nutnosti je vláda Jeho Veličenstva rozhodnuta a připravena neprodleně zasadit všechny síly, které má k dispozici, a není možno dohlédnout konce jednou započatého nepřátelství. Bylo by nebezpečným omylem domnívat se, že jednou započatá válka by brzy skončila, i kdyby bylo dosaženo úspěchu na některé z front, na nichž bude vedena.

Když bylo takto naše stanovisko naprosto jasně vyloženo, chtěl bych Vaší Excelenci opětně vyslovit svoje přesvědčení, že by válka mezi oběma našimi národy byla největší katastrofou, jež by vůbec mohla nastat. Jsem přesvědčen, že ani náš ani Váš národ si nepřejí válku, a nemohu pochopit, že otázky existující mezi Německem a Polskem obsahují něco, co by nemohlo a nemělo být vyřešeno bez násilí, jen kdyby bylo možné obnovit stav důvěry, který by umožnil vést jednání v lepší atmosféře, nez jako je nynější.

Byli jsme a budeme vždy ochotni přispět k vytvoření podmínek, za nichž by se taková jednání mohla konat a za nichž by bylo možno hovořit současně o oněch větších

otázkách, dotýkajících se budoucích mezinárodních vztahů, včetně záležitostí, zajímajících nás i Vaši Excelenci.

Za dnešního stavu napětí však přibývá obtíží, které stojí v cestě smírným jednáním, a čím déle toto napětí bude udržováno, tím obtížněji se bude moci rozum prosadit.

Tyto obtíže by však mohly být zmírněny, ne-li odstraněny, kdyby na obou stranách – a vůbec na všech stranách – po nějakou počáteční dobu mohla být dodržena přestávka, v níž by bylo třeba zastavit tiskovou polemiku a jakékoli jitření.

Kdyby taková přestávka mohla být uskutečněna, pak by mohl být důvod k naději, že by po uplynutí této doby, v níž by mohly být podniknuty kroky, aby byly zkoumány a bylo započato se zpracováním stížností o nakládání s menšinami vznesených z obou stran, mohly být uskutečněny vhodné podmínky pro započetí přímých jednání mezi Německem a Polskem o otázkách, které mezi nimi existují (za spolupráce neutrálního prostředníka, kdyby to obě strany považovaly za účelné).

Cítím se však povinen říci, že by byla jen nepatrná naděje na to, aby taková jednání byla přivedena k úspěšnému konci, kdyby od začátku nebylo jisto, že by smlouva, jíž by bylo třeba dosáhnout, byla při svém uzavření zaručena jinými mocnostmi. Vláda Jeho Veličenstva by byla ochotna, kdyby bylo v tom směru vysloveno přání, přispět podle své možnosti k účinnému provedení takových záruk.

V tomto okamžiku přiznávám, že nevidím jiné cesty k zamezení katastrofy, která uvede Evropu do války.

Se zřetelem na těžké následky, které lidstvu mohou nastat z jednání jeho vládců, spoléhám na to, že Vaše Excelence uváží hlediska, která jsem Vám vyložil, s nejhlubší rozvahou.

Neville Chamberlain

Z tohoto dopisu a z vysvětlení, které k němu podal britský velvyslanec 23. srpna v rozmluvě s Vůdcem v Berchtesgadenu, vychází najevo, že Anglie nebyla ochotna, kromě nezávazných slov vytvořit ve Varšavě ony předpoklady, které byly pro opětné zahájení přímých jednání s Německem nezbytné. Nechalo se přejít skoro pět měsíců, Polsko bylo ve své nemírnosti posilováno a nyní byla Německu ještě přistrkována úloha, aby polské zpupnosti stavělo zlaté mosty. O celé odpovědnosti Anglie za přiostření poměrů v Polsku nenechal Vůdce ve svém rozhovoru žádných pochyb. Vůdce poukázal na to, že Anglie vždy odmítla ruku Německa a „nechala by raději dojít k válce než k tomu, aby se stalo něco ve prospěch Německa".

Č. 78 (455)

Vůdcův rozhovor s britským velvyslancem, Berchtesgaden, 23. srpna 1939

Záznam tlumočníka von Loesche

Britský velvyslanec podotkl úvodem, že přináší z příkazu britské vlády dopis. Nejdříve tak měl učinit někdo důstojnější. Sled událostí však naléhal na rychlé jednání, zvláště když britská vláda byla velmi překvapena zprávou o německo-sovětském paktu.

Vůdce pravil, že již má překlad dopisu. Hodlá vypracovat písemnou odpověď, přesto však chce zatím učinit velvyslanci několik sdělení v témže smyslu ústně.

Henderson odpověděl, že se snad pro obtížnou situaci bude moci najít řešení; v Anglii se porozumělo tomu, že pro blaho Evropy je zapotřebí německo-anglické spolupráce.

Na to Vůdce odpověděl, to že se mělo vědět dříve. Na velvyslancovu námitku, že britská vláda dala své záruky

a nyní je také musí splnit, odpověděl Vůdce, že v odpovědi objasnil, že Německo nenese odpovědnost za záruky dané Anglií, zato však Anglie odpovědnost za následky z těchto záruk nastalé. Je věcí Anglie, aby si o tom udělala jasno. Vůdce oznámil polské vládě, že každé další pronásledování Němců v Polsku bude mít vzápětí ihned zákrok ze strany Říše. Jak se jinak dozvídá, učinil prý Chamberlain v Anglii zesílená vojenská opatření. Německé přípravy jsou omezeny čistě na obranná opatření. „Kdybych se dozvěděl o dalších opatřeních toho druhu“, pravil Vůdce, „která budou z anglické strany provedena dnes nebo zítra, nařídím v Německu okamžitou všeobecnou mobilizaci.“

Po poznámce velvyslance, že by válka pak byla nevyhnutelná, opakoval Vůdce svoje prohlášení o mobilizaci.

Řekl pak, že se v Anglii stále mluví o „otrávené atmosféře“. Fakt je, že „atmosféra“ byla „otrávena“ Anglií. Kdyby nebylo Anglie, byl by dosáhl minulého roku s Československem smírné dohody a k té by bylo došlo s jistotou i tohoto roku s Polskem v otázce Gdaňsku. Anglie jediná je odpovědna a celé Německo je o tom pevně přesvědčeno. Statisíce Němců je dnes v Polsku týráno, odvlékáno do koncentračních táborů a vyháněno. O tom má Vůdce obsáhlý materiál, jehož zveřejnění se dosud zříkal. Na to vše vystavila Anglie nevyplněný šek, nyní zaň musí zaplatit. Od doby, kdy Anglie záruku vyhlásila, musel on, Vůdce, zaujmout v této otázce pevné stanovisko. Nemůže připustit, aby pro rozmar Anglie byly vražděny desetitisíce příslušníků německého národa.

Připomněl, že Německo dříve žilo s Polskem v dobrém poměru a že učinil Polsku slušnou a fair nabídku. Tato nabídka byla západními mocnostmi sabotována, a to dalekosáhle, jako již v případě Československa, zprávami vojen-

ských přidělenců, kteří rozšířili nesprávné pověsti o německé mobilizaci.

Zde velvyslanec namítl, že polská vláda odmítla německou nabídku dříve, než Anglie vyslovila záruky.

Vůdce pokračoval tím, že řekl, že Chamberlain nemohl nalézt lepší plán, aby postavil všechny Němce semknuté za Vůdce, než že se postavil za Polsko a za řešení gdaňské otázky vyhovující Polsku. Nevidí v cestě jednání žádné možnosti, protože je přesvědčen, že britské vládě vůbec na takovém řešení nezáleží. Může jen ještě jednou opakovat, že v Německu bude vyhlášena všeobecná mobilizace, jestliže v Anglii budou učiněna další vojenská opatření. Totéž platí o Francii.

Když Vůdce zdůraznil, že toto vše bude ještě zachyceno písemně, prohlásil, že učinil vše, co je v lidských možnostech. Anglie si učinila nepřítelem muže, který se chtěl stát jejím největším přítelem. Nyní pozná Anglie jiné Německo, než jak si je tolik let představovala.

Henderson odvětil, že se v Anglii ví, že Německo je silné, neboť to v poslední době často dokázalo.

Vůdce pravil, že učinil Polsku velkorysou nabídku, že se však Anglie do toho vložila.

Vůdce pak vylíčil, jak na témž místě před několika měsíci mluvil o témž řešení s plukovníkem Beckem, který je tehdy označil za příliš náhlé, ale přece v něm viděl možnost.

V březnu svoje návrhy opakoval. Tehdy, zdůraznil Vůdce, by se Polsko bylo jistě prohlásilo ochotným, kdyby se do toho nebyla vložila Anglie. Anglický tisk tehdy psal, že nyní je ohrožena svoboda Polska a také Rumunska.

Vůdce pak prohlásil, že při nejmenším polském pokusu postupovat ještě dále proti Němcům nebo proti Gdaňsku

ihned zakročí a dále, že na mobilisaci na západě by bylo odpovězeno německou mobilizací.

Velvyslanec Henderson: „Je to výhrůžka?“ – Vůdce: „Nikoli, obranné opatření!“ –

Vůdce pak konstatoval, že britská vláda dala přednost všemu ostatnímu před spoluprací s Německem. Dokonce se obrátila ve své vůli ke zničení na Francii, na Turecko, na Moskvu.

Velvyslanec proti tomu ujišťoval, že Anglie nechce Německo zničit.

Vůdce odvětil, že je přesto o tom pevně přesvědčen; proto postavil za 9 miliard západní val, aby chránil Německo před útokem ze západu.

Henderson poukázal na to, že obrat v anglickém pojetí nastal od 15. března, načež Vůdce odpověděl, že se Polsko nad Karpatskou Ukrajinou rozčilovalo z vlastního zájmu. Kromě toho se vnitřní poměry v Česko-Slovensku staly pro Německo nesnesitelnými. Konečně byly Čechy a Morava kultivovány Němci a nikoli Angličany. Je přesvědčen, že české řešení je řešením nejlepším. Prezident Hácha byl šťasten, že vidí východiště z krize, Angličanům je přirozeně lhostejné, zda se v srdci střední Evropy střílí.

Konečně ujistil Vůdce velvyslance, že mu nečiní výčitek a že si vždy dovedl vážit jeho osobního úsilí o německo-anglické přátelství.

Velvyslanec poukázal na velkou tragédii, která se nyní bude odehrávat, načež Vůdce konstatoval, že, jestliže dojde k válce, bude to válka na život a na smrt, vycházející z anglických úmyslů v tomto směru. Anglie přitom může ztratit víc.

Henderson podotkl, že podle Clausewitze válka přináší vždy překvapení a že jen ví, že každý učiní svou povinnost.

Vůdce pravil, že Německo nepodniklo nikdy nic ke škodě Anglie, a přesto se Anglie staví proti Německu. Odkázal ještě jednou na otázku Gdaňsku a Polska, v níž Anglie zaujala stanovisko „raději válku než něco ve prospěch Německa“.

Henderson konstatoval, že učinil, co mohl. Napsal prý nedávno jednomu říšskému ministrovi, že Vůdce, který potřeboval deset let, aby získal Německo, musí ponechat Anglii také delší čas.

Vůdce pravil, že fakt, že se Anglie v otázce Gdaňsku postavila proti Německu, německým národem hluboce otřásl.

Henderson namítl, že se Anglie postavila jen proti zásadě násilí, načež mu Vůdce předestřel, zda snad Anglie někdy našla pro některé z versailleských idiotství řešení cestou jednání.

K tomu velvyslanec neměl, co by odpověděl, a Vůdce pravil, že podle německého přísloví k lásce patří vždy dva.

Henderson pak zdůraznil, že sám osobně nikdy nevěřil v anglo-francouzsko-ruský pakt. Jeho názor je, že se Rusko chtělo průtahem jen zhostit Chamberlaina a samo pak získat válkou. Jemu osobně je milejší, jestliže Německo má pakt s Ruskem, než aby to učinila Anglie.

Vůdce odpověděl: „Neklamte se. Bude to dlouhá smlouva.“

Prohlášením Vůdcovým, že odpoledne bude velvyslanci odevzdána písemná odpověď, rozhovor skončil.

von Loesch

Č. 79 (456)

Vůdce britskému ministerskému předsedovi Chamberlainovi, 23. srpna 1939

23. srpna 1939

Vaše Excelence!

Královský britský velvyslanec mi právě odevzdal dopis, ve kterém Vaše Excelence jménem britské vlády poukazuje na řadu bodů, které podle Vašeho pojetí mají největší důležitost.

Váš dopis smím zodpovědět takto:

1. Německo nikdy nehledalo konfliktů s Anglií a nevměšovalo se nikdy do anglických zájmů. Namáhalo se naopak – i když bohužel marně – celá léta, aby si získalo anglického přátelství. Z tohoto důvodu provedlo dobrovolná omezení svých vlastních zájmů ve velkém území Evropy, jež by jinak byla národně politicky jen velmi těžko snesitelná.
2. Německá říše však má – jako každý jiný stát – určité zájmy, kterých se zříci není možno. Neleží mimo rámec nutností, daných dřívější německou historií a podmíněných hospodářskými životními předpoklady. Některé z těchto otázek měly a mají přitom pro každou německou vládu národně politicky a psychologicky naléhavý význam.

K nim náleží německé město Gdaňsk a otázka koridoru stojící s ním ve spojitosti. Četní státníci, dějepisci a spisovatelé, dokonce i v Anglii, si toho byli alespoň ještě před nemnoha lety vědomi. Chtěl bych ještě připojit, že všechna tato území, ležící v prve zmíněné sféře německých zájmů a hlavně země, které se v 18

měsících vrátily k Říši, dostaly svůj kulturní vývoj nikoli od Angličanů, ale výhradně od Němců, a to zčásti v době a od doby, ležící přes tisíc let nazpět.

3. Německo bylo ochotno vyřešit otázku Gdaňsku a koridoru skutečně jedinečně velkorysým návrhem cestou vyjednávání. Anglií rozšířená tvrzení o německé mobilizaci proti Polsku, tvrzení o útočných snahách proti Rumunsku, Maďarsku atd. jakož i později vydaná takzvaná záruční prohlášení odstranila ochotu Polska k jednáním na takové základně, kterou by uneslo i Německo.
4. Generální ujištění dané Polsku Anglií, že mu pomůže za všech okolností, přičemž je lhostejno, z jakých důvodů by konflikt nastal, mohlo v této zemi být pojímáno jen jako pobídka, aby nyní – s krytím takovouto plnou mocí – byla zahájena vlna strašného teroru proti německému obyvatelstvu v Polsku čítajícímu 1½ milionu duší. Hrůzy, které se tam od té doby dějí, jsou pro postižené strašné, pro Německou říši, která přitom má přihlížet, jako pro velmoc nesnesitelné. Proti Svobodnému městu Gdaňsk se Polsko dopustilo četných porušení práva, poslalo mu požadavky ultimativní povahy a započalo s jeho hospodářským rdoušením.
5. Německá říšská vláda nyní dala polské vládě před nedávnem oznámit, že nehodlá tento vývoj mlčky přijmout, že nebude trpět, aby Gdaňsku byly posílány další ultimativní nóty, že nebude trpět, aby bylo pokračováno v pronásledování německého živlu, že právě tak nebude trpět, aby Svobodné město Gdaňsk bylo zničeno hospodářskými opatřeními, to znamená, aby jakousi celní blokádou byly zničeny životní předpoklady gdaňského obyvatelstva, a že také

nebude trpět, aby docházelo k jiným dalším provokativním činům proti Říši. Nezávisle na tom musí najít a najdou otázky Gdaňsku a koridoru své řešení.

6. Oznamujete mi, Excelence, jménem britské vlády, že v každém takovém případě německého zákroku budete nucen poskytnout Polsku pomoc. Beru toto Vaše prohlášení na vědomí a ujišťuji Vás, že nemůže vnést žádnou změnu do odhodlání říšské vlády hájit zájmů Říše ve smyslu oznámeném v bodě 5. Vaše ujištění, že v takovém případě věříte na dlouhou válku, sdílím rovněž. Německo je – bude-li Anglií napadeno – na to připraveno a také k tomu odhodláno. Prohlásil jsem již více než jednou před německým národem a před světem, že nemůže být pochyb o vůli nového Německa vzít na sebe raději jakoukoli bídu a jakékoli neštěstí a na jakoukoli dobu, než zříci se svých národních zájmů nebo dokonce své cti.
7. Německá říšská vláda dostala zprávu, že britská vláda zamýšlí provést mobilizační opatření, jejichž jednoznačný charakter jen proti Německu je podle Vašich vlastních výroků v dopise adresovaném mně, pane ministerský předsedo, jistý. To má platit i o Francii. Protože Německo nikdy nemělo úmysl činit vojenská opatření kromě opatření obranné povahy ani proti Anglii ani proti Francii, a – jak již zdůrazněno – nikdy nezamýšlelo a ani pro budoucnost nezamýšlí Anglii nebo Francii napadnout, může v tomto oznámení, jak mi je, pane ministerský předsedo, ve svém dopisu potvrzujete, jít jen o zamýšlený akt ohrožení Říše. Oznamuji proto Vaší Excelenci, že v případě, že tato vojenská oznámení dojdou, nařídím okamžitou mobilizaci německé branné moci.

8. Otázka jednání o evropských problémech ve smírném smyslu nemůže být rozhodnuta Německem, ale na prvém místě těmi, kteří se od zločinu versailleského diktátu stavěli vytrvale a důsledně proti jakékoli mírové revizi. Teprve po změně smýšlení mocností, které jsou za to odpovědny, může nastat také změna poměru mezi Anglií a Německem v kladném smyslu. Bojoval jsem po celý svůj život pro německo-anglické přátelství, byl jsem však chováním britské diplomacie – přinejmenším až dosud – přesvědčen o bezúčelnosti takovéhoto pokusu. Kdyby se toto v budoucnosti změnilo, nemohl by nikdo být šťastnější než já.

Adolf Hitler

Ačkoli dopis britského ministerského předsedy z 22. srpna a řeči proslovené britskými státníky následujícího dne postrádaly jakékoli porozumění pro německé stanovisko, učinil Vůdce 25. srpna ve 13.30 hodin nový pokus, aby se s Velkou Británií dorozuměl. Chtěl, jak prohlásil britskému velvyslanci, „dnes učinit k Anglii krok, který je právě tak rozhodující jako krok k Rusku, který vedl k nedávné dohodě". Po odmítnutí plánů o nadvládě nad světem, které byly Německu podkládány, rozvinul polský problém v jeho celém nebezpečí a naléhavosti. Německo je rozhodnuto odstranit makedonské poměry na svých východních hranicích. Nebude války na dvou frontách, smlouva s Ruskem je bezpodmínečná a je obratem na nejdelší časy. Je ochoten, po vyřízení německo-polského problému učinit Anglii ještě jednou obsáhlou nabídku. Uznává britské impérium a je ochoten nasadit sílu Německé říše pro jeho existenci, pokud budou splněny její omezené koloniální požadavky, které mohou být vyjednány mírovou cestou, a pokud nebudou dotčeny její závazky k Itálii

a Sovětskému Rusku. Je dále ochoten přijmout rozumné omezení zbrojení. Na západě je jakákoli oprava hranic mimo diskusi. Ihned po vyřízení německo-polské otázky přijde k britské vládě s nabídkou. Byla to nabídka evropského, ba světového dosahu. Její odmítnutí Anglií se jeví ve světle pozdějších událostí války a břemen, která nyní spočívají na neutrálním světě, tím neodpovědnější.

Č. 80

Vůdcovo prohlášení k britskému velvyslanci, 25. srpna 1939, 13.30 hodin

Vůdce prohlásil úvodem, že britský velvyslanec dal na konci posledního rozhovoru výraz naději, že mezi Německem a Anglií bude dorozumění přece ještě možné. Vůdce si nato nechal věci projít ještě jednou hlavou a chce dnes učinit k Anglii krok, který je právě tak rozhodující jako krok k Rusku, který vedl k nedávné dohodě.

Také včerejší schůze dolní sněmovny, popřípadě řeči Chamberlainova a lorda Halifaxe přiměly Vůdce, aby s britským velvyslancem promluvil ještě jednou. Tvrzení, že Německo chce dobýt svět, je směšné. Britské impérium objímá 40 milionů čtverečných km, Rusko 19 milionů čtverečných km, Amerika 9½ milionu čtverečných km, kdežto Německo nedosahuje ještě 600 000 čtverečných km. Je tedy jasno, kdo chce dobýt svět.

Vůdce oznamuje britskému velvyslanci toto:

1. Polské akty provokací se staly nesnesitelnými, přičemž je lhostejno, kdo je odpověden. Jestliže polská vláda odpovědnost popírá, tedy to jen dokazuje, že již sama nemá vliv na své podřízené vojenské orgá-

ny. Za poslední noc se událo opět 21 nových pohraničních příhod, na německé straně byla zachována největší disciplína. Všechny příhody byly vyvolány z polské strany. Kromě toho byla ostřelována dopravní letadla. Jestliže polská vláda prohlašuje, že za to není odpovědna, tedy to dokazuje, že jí již není možno držet své vlastní lidi v mezích.

2. Německo je za všech okolností rozhodnuto tyto makedonské poměry na svých východních hranicích odstranit, a to nejen v zájmu klidu a pořádku, ale i v zájmu evropského míru.
3. Otázka Gdaňsku a koridoru musí být vyřešena. Britský ministerský předseda měl řeč, která není v nejmenším způsobilá, aby přivodila změnu v německém stanovisku. Z této řeči může vzejít nejvýš krvavá a nedozírná válka mezi Německem a Anglií. Taková válka by byla krvavější než válka od roku 1914 do 1918. Na rozdíl od poslední války Německo nebude muset vést válku na dvou frontách. Smlouva s Ruskem je bezpodmínečná a znamená obrat v zahraniční politice Říše na nejdelší časy. Rusko a Německo se již proti sobě nechopí za žádných okolností zbraní. Nehledíc k tomu zajistí dohoda učiněná s Ruskem Německo také hospodářsky na nejdelší válečnou periodu.

Vůdci vždy záleželo na německo-anglickém dorozumění. Válka mezi Anglií a Německem může v nejpříznivějším případě vynést zisk Německu, Anglii však vůbec ne.

Vůdce prohlašuje, že německo-polský problém musí být vyřešen a bude vyřešen. Je však ochoten a rozhodnut přijít k Anglii po vyřešení tohoto problému ještě jednou s velkou obsáhlou nabídkou. Je mužem velkých rozhodnutí a bude i v tomto případě schopen velkého činu. Uznává britské

impérium a je ochoten za jeho existenci osobně se zaručit a zasadit za ni sílu Německé říše, jestliže

1. její koloniální požadavky, které jsou omezené a mohou být vyjednány mírovou cestou, budou splněny, přičemž Vůdce je zde ochoten k nejširšímu stanovení termínu,
2. její závazky k Itálii nebudou dotčeny, to znamená jinými slovy: Vůdce nežádá na Anglii, aby se zřekla svých francouzských závazků, a nemohl by se ze své strany odloučit také od závazků italských.
3. Vůdce si přeje právě tak zdůraznit nezměnitelné přání Německa nevstoupit již nikdy s Ruskem do konfliktu.

   Vůdce je pak ochoten učinit s Anglií ujednání, která, jak již zdůrazněno, by nejen z německé strany zaručila existenci britské světové říše za všech okolností, ale která by, kdyby toho bylo třeba, zaručila britské říši německou pomoc, přičemž je lhostejno, kde by taková pomoc byla žádoucí. Vůdce by pak byl také ochoten přijmout rozumné omezení zbrojení, které by odpovídalo nové politické situaci a bylo hospodářsky snesitelné. Konečně ujišťuje Vůdce opětně, že na západních problémech není interesován a že korektura hranic na západě je mimo jakoukoli diskusi; západní val, zřízený miliardovým nákladem, je konečně platnou hranicí Říše na západě.

Kdyby britská vláda tyto myšlenky uvážila, mohlo by z toho vzejít požehnání pro Německo a také pro britskou světovou říši. Jestliže tyto myšlenky odmítne, bude válka. Na žádný způsob nevyjde Velká Britanie z této války silnější; dokázala to již poslední válka.

Vůdce opakuje, že je mužem velkých a jej samého zavazujících rozhodnutí a že toto je jeho poslední návrh. Ihned po vyřízení německo-polské otázky přistoupí k britské vládě s nabídkou.

Mezitím však byla téhož 25. srpna podepsána v Londýně britským zahraničním ministrem a polským velvyslancem britsko-polská smlouva o vzájemné pomoci, jíž Anglie spojila svůj osud s osudem Polska s konečnou platností.

Jak ukazuje její text, překračovala tato smlouva daleko povinnosti a práva, obvyklá v obranných smlouvách, tím, že kryla mimo jiné také takové případy jako preventivní válku aj. v. V diplomatických dějinách Anglie je tato smlouva na každý způsob ojedinělá.

Č. 81 (459)

Britsko-polská smlouva o vzájemné pomoci.
25. srpna 1939

Vláda Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a polská vláda se rozhodly v přání, aby spolupráce mezi jejich zeměmi, která je výsledkem ujištění o vzájemné pomoci obranné povahy, vyměněných již dříve, byla postavena na trvalý základ, uzavřít za tímto účelem smlouvu a jmenovaly za své zplnomocněnce:

vláda Spojeného království Velké Británie a Severního Irska:

velmi ctihodného viscounta Halifaxe, K. G, G. C. S. J, G. C. J. E, prvního státního tajemníka zahraničních věcí;

polská vláda:

Jeho Excelenci hraběte Eduarda Raczyńského, mimořádného a zplnomocněného velvyslance Polské republiky v Londýně;

kteří po výměně svých za dobré a správné nalezených plných mocí se dohodli o těchto ustanoveních:

Článek 1

Jestliže by jedna ze smluvních stran byla zapletena do nepřátelství s některou evropskou mocností, a to následkem útoku této poslední mocnosti na onu smluvní stranu, udělí druhá smluvní strana straně zapletené do nepřátelství ihned všechnu podporu a pomoc, které jsou v její moci.*

Článek 2

(1) Ustanovení článku 1 lze použít i tehdy, kdyby jakékoli jednání některé evropské mocnosti ohrožovalo zřejmě přímo nebo nepřímo nezávislost jedné ze smluvních stran a bylo takové povahy, že by dotyčná strana považovala za životně důležité, aby mu kladla odpor svou ozbrojenou mocí.

(2) Kdyby jedna ze smluvních stran byla zapletena do nepřátelství s některou evropskou mocností pro jednání této mocnosti, které by ohrozilo nezávislost nebo neutralitu jiného evropského státu tak, že by v tom bylo zřejmé ohrožení bezpečnosti zmíněné smluvní strany, lze ustanovení

---

* *Na dotaz člena dolní sněmovny Harveye, mají-li závazky o poskytnutí pomoci z britsko-polské smlouvy z 25. srpna 1939 krýt také případ útoku neněmeckých mocností včetně Ruska, dal britský státní podtajemník zahraničních věcí Butler 19. října 1939 písemnou odpověď: „Nikoli. Během jednání, jež vedla k podepsání smlouvy, bylo mezi polskou vládou a vládou Jeho Veličenstva dohodnuto, ze smlouva má krýt jen případ útoku Německa; polská vláda potvrzuje, že to souhlasí.“*

článku 1 použít, avšak nikoli na úkor práv onoho druhého zúčastněného evropského státu.

Článek 3

Kdyby se některá evropská mocnost pokusila podlomit nezávislost jedné ze smluvních stran postupem hospodářského pronikání nebo nějakým jiným způsobem, budou si smluvní strany při odporu proti takovým pokusům vzájemně pomáhat. Kdyby dotyčná evropská mocnost nato zahájila proti jedné ze smluvních stran nepřátelství, lze použít ustanovení článku 1.

Článek 4

Metody provedení vzájemných závazků k pomoci obsažených v této smlouvě budou sjednány mezi příslušnými námořními, vojenskými a leteckými úřady smluvních stran.

Článek 5

Bez újmy na hořejších závazcích smluvních stran poskytnout si navzájem při vypuknutí nepřátelství bezodkladně podporu a pomoc, zahájí smluvní strany úplnou a rychlou výměnu zpráv o všech událostech, které by mohly ohrozit jejich nezávislost, a zvláště o všech událostech, jež hrozí, že povedou k tomu, že zmíněné závazky dojdou k účinku.

Článek 6

(1) Smluvní strany si navzájem oznámí podmínky všech závazků k pomoci proti útokům, které již na sebe se zřetelem na jiné státy vzaly nebo by v budoucnosti uzavřely.

(2) Kdyby některá ze smluvních stran měla v úmyslu potom, kdy tato smlouva vstoupí v platnost, vzít na sebe takový závazek, třeba o tom druhé smluvní straně podat zprávu, aby byl zaručen řádný chod smlouvy.

(3) Žádné nové závazky, které by smluvní strany snad na sebe v budoucnosti vzaly, nesmějí ani omezit jejich povinnosti z této smlouvy, ani nepřímo vytvořit nové povinnosti mezi smluvní stranou, jež se na těchto závazcích nepodílí, a třetím státem.

Článek 7

Kdyby smluvní strany byly následkem provádění této smlouvy zapleteny do nepřátelství, neuzavřou ani příměří ani mírovou smlouvu, leda ve vzájemné dohodě.

Článek 8

(1) Tato smlouva má zůstat v platnosti po dobu pěti let.

(2) Nebude-li vypovězena šest měsíců před uplynutím této lhůty, má zůstat dále v platnosti; každá smluvní strana má po této době právo vypovědět ji kdykoli se šestiměsíční lhůtou.

(3) Tato smlouva má vstoupit v platnost podepsáním.

Na důkaz toho tuto smlouvu plnomocníci úvodem jmenovaní podepsali a opatřili svými pečetěmi.

Učiněno ve dvojím vyhotovení v anglickém jazyce v Londýně dne 25. srpna 1939. Polský text má být smluvními stranami sjednán dodatečně a oba texty pak budou rozhodující.

(L. S.) Halifax

(L. S.) Eduard Raczyński

Zatímco se britská vláda ještě radila o Vůdcově oznámení z 25. srpna, byla provedena výměna dopisů mezi francouzským ministerským předsedou Daladierem a Vůdcem. Vůdce odůvodnil ve své odpovědi opět obšírně německé stanovisko v německo-polské otázce a opětoval ještě jednou své pevné rozhodnutí uznat nynější německo-francouzské hranice za konečně platné.

Č. 82 (460)

Francouzský ministerský předseda Daladier Vůdci, 26. srpna 1939

Paříž, 26. srpna 1939

Velevážený pane říšský kancléři!

Francouzský velvyslanec v Berlíně mi oznámil Vaše osobní sdělení.

V okamžiku, kdy mluvíte o nejtěžší odpovědnosti, kterou dva šéfové vlády podle okolností mohou převzít, to znamená prolít krev dvou velkých národů, které touží jen po míru a práci, jsem Vám osobně a oběma našim národům povinen říci, že osud míru je ještě ve Vašich rukou.

Nemůžete pochybovat ani o mých pocitech k Německu ani o mírových pocitech Francie k Vašemu národu. Žádný Francouz neudělal více než já sám, abych posílil mezi oběma našimi národy nejen mír, nýbrž i upřímnou spolupráci v jejich vlastním zájmu i v zájmu Evropy a světa.

Jestliže nepřiznáváte francouzskému národu méně hluboký pojem cti, než jaký já sám přiznávám německému národu, nemůžete pochybovat o tom, že Francie své závazky k jiným mocnostem plní věrně, mocnostem, jako

například Polsko, jež – o čemž jsem přesvědčen – chtějí s Německem žít v míru.

Tato obě přesvědčení jsou naprosto slučitelná.

Do dneška neexistuje nic, co by mohlo zabránit smírnému řešení mezinárodní krize ve cti a důstojnosti pro všechny národy, existuje-li na všech stranách táž vůle k míru.

S dobrou vůlí Francie projevuji dobrou vůli všech jejích spojenců. Přebírám sám záruku za tuto ochotu, kterou Polsko vždy projevovalo pro vzájemné použití postupu svobodného vyrovnání, jak si jej lze představit mezi vládami dvou suverénních národů. S nejlepším svědomím Vám mohu dát ujištění, že mezi diferencemi, nastalými mezi Německem a Polskem se zřetelem na otázku Gdaňsku, není žádná, která by nemohla být podrobena takovému postupu za účelem smírného a spravedlivého řešení.

Na svou čest mohu také prohlásit, že v jasné a upřímné solidaritě Francie s Polskem a jejími spojenci není nic, co by mohlo být nějak na újmu mírovému smýšlení mé vlasti. Tato solidarita nám nikdy nebránila a nebrání nám ani dnes, abychom Polsko v tomto mírovém smýšlení udrželi.

V okamžiku tak těžkém věřím upřímně, že žádný ušlechtilý člověk by nemohl porozumět tomu, že se podnikne zničující válka, aniž je proveden poslední pokus smírného řešení mezi Německem a Polskem. Vaše vůle k míru by se o to mohla se vší určitostí zasadit, aniž by přitom německá čest nějak utrpěla. Já jako šéf francouzské vlády, který si přeji dobrý soulad mezi francouzským a německým národem a který na druhé straně jsem spojen s Polskem svazky přátelství a daným slovem, jsem ochoten vynaložit všechno úsilí, které upřímný člověk může podniknout, aby tento pokus byl doveden k dobrému konci.

Vy jste byl jako já sám v poslední válce bojovníkem na frontě. Vy víte jako já, jaký odpor a odsouzení zanechaly

válečné spousty ve svědomí národů bez ohledu na to, jak se válka skončí. Představa, kterou si dovedu učinit o Vaší vynikající úloze jako Vůdce německého národa na cestě míru, vstříc naplnění jeho úkolu ve společném díle civilizace, vede mě k tomu, abych prosil o odpověď na tento návrh.

Bude-li francouzská a německá krev téci opětně jako před 25 lety, ve válce ještě delší a vražednější, pak bude každý z obou národů bojovat v důvěře ve své vlastní vítězství.

Nejbezpečněji zvítězí zničení a barbarství.

Daladier

Č. 83 (461)

Vůdce francouzskému ministerskému předsedovi Daladierovi, 27. srpna 1939

Berlín, dne 27. srpna 1939

Velevážený pane ministerský předsedo!

Chápu pochybnosti, jež vyslovujete. Ani já jsem nikdy nepřehlížel veliký závazek, který je uložen těm, kdož řídí osudy národů. Jako starý frontový voják znám hrůzy války jako Vy. Vycházeje z tohoto smýšlení a poznání, snažil jsem se také poctivě odstranit všechny důvody sporů mezi oběma našimi národy. Zcela otevřeně jsem francouzský národ ujistil o jednom, že návrat sárského území bude toho předpokladem. Po tomto navrácení jsem okamžitě slavnostně stvrdil, že se zříkám jakýchkoli dalších nároků, jež by se mohly dotknout Francie. Německý národ schválil toto mé stanovisko. Jak Vy sám jste se mohl za svého

posledního pobytu zde přesvědčit, nepociťoval a nepociťuje německý národ proti někdejšímu udatnému nepříteli u vědomí svého vlastního postoje žádného hněvu ani nenávisti. Naopak. Uklidnění na naší západní hranici vedlo ke vzrůstající sympatii, alespoň pokud jde o německý národ. Tato sympatie se projevovala při mnoha příležitostech přímo demonstrativně. Stavba velikých opevnění na západě, jež pohltila a pohltí ještě četné miliardy, znamená pro Německo současně doklad přijetí a ustálení konečné říšské hranice. Německý národ se tím zřekl dvou provincií, které kdysi patřily ke staré Německé říši, kterých v pozdější době bylo dobyto za cenu množství prolité krve a které konečně ještě větší obětí krve byly hájeny. Toto zřeknutí neznamená, jak Vy sám, Excelence, mi musíte přiznat, žádné taktické, navenek projevované chování, nýbrž rozhodnutí, kterému se ve všech našich opatřeních dostalo důsledného potvrzení. Nebudete mi moci jmenovat ani jediný případ, pane ministerský předsedo, v němž by se jedinou řádkou nebo řečí postupovalo proti tomuto konečnému upevnění německé říšské hranice na západě. Věřil jsem, že jsem tímto zřeknutím a tímto chováním odstranil každou myslitelnou příčinu konfliktu mezi oběma našimi národy, jež by mohla vést k opakování tragedie z let 1914–1918. Toto dobrovolné omezení německých životních nároků na západě nemůže však být pokládáno za přijetí versailleského diktátu také ve všech ostatních oborech. Pokoušel jsem se pak skutečně rok od roku o dosažení revize cestou dohody, alespoň v nejnemožnějších a nejméně snesitelných bodech tohoto diktátu; bylo to však nemožné. Že k této revizi muselo dojít, toho si byli četní rozumní mužové všech národů jasně vědomi. Ať již proti mé metodě lze uvádět cokoliv, ať jí kdokoli chce cokoliv vytýkat, nesmí se přece přehlížet nebo popírat, že tato metoda ne-

jen umožnila dosáhnout v mnoha případech bez krveprolití řešení pro Německo uspokojivé, nýbrž tímto způsobem byli státníci jiných národů zproštěni závazku pro ně často nemožného, muset totiž odpovídat před svými vlastními národy za tuto revizi; neboť jedno, Excelence, mi přece budete muset přiznat: Revize přijít musela. Versailleský diktát byl nesnesitelný. Žádný čestný Francouz by nebyl v podobné situaci jednal jinak než já, Vy také ne, pane Daladiere. V tomto smyslu jsem se také pokoušel odstranit nejnerozumnější opatření versailleského diktátu. Učinil jsem polské vládě nabídku, které se německý národ lekl. Nikdo jiný než já nemohl se vůbec odvážit předstoupit na veřejnost s takovou nabídkou. Mohlo tomu být proto také jen jedenkrát. Jsem co nejpevněji přesvědčen, že kdyby zvláště Anglie v tehdejší době, místo aby zahájila divokou tiskovou kampaň proti Německu a šířila pověsti o německé mobilizaci, raději byla Polsku nějak domluvila, aby bylo rozumné, mohla by Evropa nyní a po dalších 25 let žít v nejhlubším míru. Tak však bylo polské veřejné mínění nejprve vzrušeno lží o německé útočnosti, polské vládě byla ztížena vlastní nutná jasná rozhodnutí a především pak tím, že byl dán slib záruky, byly zakaleny zraky pro meze reálných možností. Polská vláda návrhy odmítla. Polské veřejné mínění začalo v pevném přesvědčení, že Anglie a Francie budou nyní bojovat za Polsko, vznášet požadavky, jež by se třeba daly nazvat směšnou ztřeštěností, kdyby ovšem nebyly tak nekonečně nebezpečné. Tehdy začal v územích od Říše odtržených nesnesitelný teror, fyzické a hospodářské ničení Němců, kterých bylo přec jen přes 1½ milionu. Nechci tu mluvit o všech těch nechutnostech, k nimž došlo. Avšak také Gdaňsk byl stálými přehmaty polských úřadů uvědomen, že je snad již bez záchrany vydán libovůli moci, cizí národní povaze města a obyvatelstva.

Dovoluji si otázat se Vás, pane Daladiere, jak Vy jako Francouz byste jednal, kdyby následkem nějakého nešťastného konce statečného boje jedna z Vašich provincií byla odloučena koridorem obsazeným cizí mocností, kdyby nějakému velkému městu, řekněme Marseille, bylo bráněno přiznat se k Francii a kdyby Francouzi, žijící na tomto území, byli pronásledováni, biti, týráni, ba dokonce bestiálně vražděni? Jste Francouz, pane Daladiere, a proto vím, jak byste jednal. Já jsem Němec. Pane Daladiere, nepochybujte o mém citu pro čest a o mém vědomí povinnosti jednat právě tak. Kdyby Vás potkalo toto neštěstí, které potkalo nás, rozuměl byste pak tomu, pane Daladiere, kdyby se Německo bez jakéhokoliv podnětu zasadilo o to, aby koridor přes Francii zůstal, aby uloupená území nesměla být vrácena, aby návrat Marseille k Francii byl zakázán? Já si v žádném případě nedovedu představit, pane Daladiere, že by Německo z tohoto důvodu proti Vám bojovalo, neboť já a všichni jsme se zřekli Alsaska-Lotrinska, aby bylo zabráněno dalšímu krveprolití. Tím méně bychom prolévali krev za účelem dalšího zachování bezpráví, které by bylo pro Vás právě tak nesnesitelné jak pro nás bezvýznamné. Vše, co ve svém dopise píšete, pane Daladiere, pociťuji právě tak jako Vy. Snad se můžeme právě my, staří frontoví vojáci, v mnoha věcech nejsnáze dorozumět, prosím Vás však, pochopte i to, že pro národ se ctí není možné, aby se zřekl téměř 2 milionů lidí a aby viděl, jak se na jeho vlastních hranicích s těmito lidmi hanebně zachází. Položil jsem proto jasný požadavek: Gdańsk a koridor musí zpět k Německu. Makedonské poměry na naší východní hranici musí být odstraněny. Já sám nevidím žádnou možnost, jak pohnout Polsko, jež se nyní v ochraně svých záruk cítí nedotknutelné, k nějakému pokojnému řešení. Zoufal bych však nad čestnou budoucností svého národa, kdybychom

za těchto okolností nebyli rozhodnuti rozřešit otázku tak či onak. Kdyby pak osud naše oba národy proto zase donutil k boji, byl by přece v motivech rozdíl. Já, pane Daladiere, budu pak se svým národem bojovat za odstranění bezpráví nám učiněného a ostatní za jeho zachování, což je tím tragičtější, že mnozí nejvýznačnější mužové i Vašeho vlastního národa poznali právě tak nesmyslnost řešení z roku 1919 jako nemožnost jejího stálého trvání. Jsem si jasně vědom těžkých následků, jež takový konflikt bude mít. Myslím však, že nejtěžší bude muset nést Polsko, neboť jakkoli by válka o tuto otázku skončila, nynější polský stát by byl tak jako tak ztracen.

Že by proto oba naše národy měly vstoupit do nové krvavé, zničující války, je nejen pro Vás, ale i pro mne, pane Daladiere, velmi bolestné. Nevidím však, jak jsem již poznamenal, z naší strany žádnou možnost, jak zapůsobit na Polsko v rozumném smyslu, aby byla provedena korektura situace, která pro německý národ a pro Německou říši je nesnesitelná.

Adolf Hitler

Britské stanovisko k návrhům Vůdce ze dne 25. srpna bylo obsaženo v memorandu, které bylo Vůdci odevzdáno britským velvyslancem teprve 28. srpna, po ztrátě tří vzácných dnů, večer ve 22.30 hodin. Britská vláda tu odmítá odloučit německo-anglickou budoucnost a uklidnění Evropy od polské nesmlouvavosti. Je si však vědoma všech nebezpečí, jež přináší nynější stav na východní hranici, a souhlasí s Německem co do nutnosti rychlého řešení. Navrhuje proto jako nejbližší krok přímé vyjednávání mezi Německem a Polskem a dodává, že obdržela od polské vlády určitá ujištění, že vstoupí s říšskou vládou do přímého vyjednávání o německo-polských otázkách, jehož výsledky musí pak být zaručeny od

jiných mocností. Víme dnes, že se britská vláda tehdy neostýchala říšskou vládu vědomě uvést v omyl. Z korespondence mezi britským ministrem zahraničních věcí a britským velvyslancem ve Varšavě, jež byla zatím uveřejněna, je totiž zřejmé, že tvrzení obsažené v britské odpovědi ze dne 28. srpna, že britská vláda má v rukou definitivní ujištění o polské pohotovosti k přímému vyjednávání, neodpovídá skutečnosti.

Č. 84 (463)

Memorandum britské vlády odevzdané Vůdci britským velvyslancem dne 28. srpna 1939 ve 22.30 hodin

Vláda Jeho Veličenstva obdržela poselství od pana německého říšského kancléře dodané jí britským velvyslancem a prozkoumala je s náležitou péčí.

1. Vláda Jeho Veličenstva vzala na vědomí přání vyslovené panem říšským kancléřem, aby podklad poměru mezi Německem a britským impériem tvořilo přátelství, a sdílí toto přání úplně. I ona věří jako pan říšský kancléř, že kdyby bylo možno vytvořit úplné a trvalé dorozumění mezi těmito oběma národy, přineslo by to oběma národům nesmírné požehnání.

2. Poselství pana říšského kancléře jedná o dvou skupinách otázek, o těch, které jsou právě nyní předmětem nedorozumění mezi Německem a Polskem, a o těch, které se týkají konečných vztahů mezi Německem a Velkou Británií. V souvislosti s těmito naposledy jmenovanými otázkami je vládě Jeho Veličenstva zřejmé, že pan říšský kancléř naznačil určité návrhy, jež by byl hotov předložit britské vládě s jednou podmínkou, aby bylo dosaženo všeobecného dorozumění. Tyto návrhy jsou přirozeně velmi povšechné

a vyžadovaly by přesnějšího určení, ale vláda Jeho Veličenstva je zcela pohotová k tomu, aby je s několika dodatky přijala za předmět vyjednávání, a byla by pohotová, kdyby se spory mezi Německem a Polskem odstranily mírumilovnou cestou, započít co nejdříve příslušná jednání s upřímným přáním, aby bylo dosaženo dorozumění.

3. Podmínka, kterou pan říšský kancléř klade, je, že musí předcházet rozřešení diferencí mezi Německem a Polskem.

V tomto ohledu je vláda Jeho Veličenstva zcela téhož mínění. Všechno však je závislé na způsobu tohoto řešení a na metodě, které se k jeho dosažení užije. K těmto bodům, jejichž důležitost bude panu říšskému kancléři povědomá, není v jeho poselství řečeno nic a vláda Jeho Veličenstva cítí nutnost upozornit na to, že dorozumění o těchto dvou bodech je nezbytné k docílení dalšího pokroku. Německá vláda si bude vědoma toho, že vláda Jeho Veličenstva má vůči Polsku závazky, které ji poutají a které hodlá dodržet. Nemohla by pro nějakou výhodu nabídnutou Velké Británii dát souhlas k řešení, jež by uvedlo v nebezpečí nezávislost státu, jemuž dala svou záruku.

4. Podle názoru vlády Jeho Veličenstva mohlo a mělo by se docílit rozumného řešení sporných otázek mezi Německem a Polskem cestou dohody mezi oběma národy na podkladě, který by obsahoval zajištění podstatných polských zájmů, a vláda Jeho Veličenstva se pamatuje, že pan říšský kancléř ve své řeči ze dne 28. dubna uznal důležitost těchto zájmů pro Polsko.

Jak však britský ministerský předseda uvedl ve svém dopise panu říšskému kancléřovi ze dne 22. srpna, je podle názoru vlády Jeho Veličenstva nezbytné pro úspěch vyjednávání, která by předcházela úmluvu, aby bylo předem určeno, že dohoda, jíž se má dosáhnout, bude garantována od jiných mocností. Vláda Jeho Veličenstva byla by ochot-

na přispět k účelnému provedení takové záruky, kdyby takové přání bylo vysloveno.

Podle mínění vlády Jeho Veličenstva z toho plyne, že by jako příští krok měla být zahájena přímá vyjednávání mezi německou a polskou vládou na podkladě, jenž by obsahoval nahoře uvedené zásady, totiž zajištění nepostradatelných zájmů Polska a zajištění smlouvy mezinárodní zárukou. Vláda Jeho Veličenstva obdržela již definitivní ujištění od polské vlády, že tato je hotova dát se do vyjednávání na tomto podkladě, a vláda Jeho Veličenstva doufá, že německá vláda bude ze své strany též ochotna dát souhlas k takovému postupu.

Kdyby, jak vláda Jeho Veličenstva doufá, taková jednání vedla k úmluvě, byla by otevřena cesta k vyjednávání o onom širším a rozsáhlejším dorozumění mezi Velkou Británií a Německem, jehož si oba národy přejí.

5. Vláda Jeho Veličenstva souhlasí s panem říšským kancléřem v tom, že jedno z nejhlavnějších nebezpečí v situaci, jaká je mezi Německem a Polskem, pochází ze zpráv o zacházení s menšinami. Nynější napjatý stav spolu s incidenty na hranicích, jež jej provázejí, se zprávami o týrání a s podněcující propagandou je stálým nebezpečím pro mír. Je zřejmě krajně naléhavou otázkou, aby všechny incidenty tohoto druhu byly neprodleně a pevnou rukou potlačeny a aby bylo zamezeno šíření nepotvrzených pověstí, aby tak byla získána doba, v níž by bez provokací na obou stranách bylo možné podrobně zkoumat možnosti řešení. Vláda Jeho Veličenstva je přesvědčena, že obě zúčastněné vlády jsou si této úvahy plně vědomy.

6. Vláda Jeho Veličenstva vyjádřila dopodrobna své vlastní stanovisko k zvláštním sporným otázkám mezi Německem a Polskem. Spoléhá, že pan říšský kancléř nebude věřit, že vláda Jeho Veličenstva proto, že pojímá doslova své

závazky k Polsku, se z tohoto důvodu nesnaží nasadit všechen svůj vliv, aby bylo dosaženo řešení, jež by uspokojovalo jak Německo, tak Polsko.

Že by takového řešení mělo být docíleno, zdá se vládě Jeho Veličenstva nezbytně nutné nejen z důvodů, které vznikají v bezprostřední souvislosti s řešením samým, nýbrž také pro ony rozsáhlejší úvahy, o nichž pan říšský kancléř mluvil s takovým přesvědčením.

7. Je zbytečné zdůrazňovat v této odpovědi výhody smírného řešení proti rozhodnutí rozřešit zbraní otázky přicházející v úvahu. Následky rozhodnutí užít násilí byly jasně vylíčeny v dopise pana ministerského předsedy panu říšskému kancléřovi ze dne 22. srpna a vláda Jeho Veličenstva nepochybuje o tom, že tyto následky poznává pan říšský kancléř právě tak jasně jako vláda Jeho Veličenstva sama.

Naproti tomu věří vláda Jeho Veličenstva, berouc se zájmem na vědomí poukaz na omezení zbrojení, obsažený v poselství pana říšského kancléře, že kdyby se mohlo dosáhnout smírného řešení, dala by se zajisté předpokládat podpora světa pro praktická opatření, umožňující jistý a třenicemi nezkalený přechod od přípravy k válce k normální činnosti pokojného obchodu.

8. Spravedlivé řešení těchto otázek mezi Německem a Polskem může otevřít cestu ke světovému míru. Kdyby se toto řešení neuskutečnilo, byla by naděje na lepší dorozumění mezi Německem a Velkou Británií zmařena, oba národy by se dostaly v konflikt a celý svět by mohl být lehce uvržen do války. Takovýto výsledek by byl katastrofou bez příkladu v dějinách.

Ve své odpovědi, jež byla doručena britskému velvyslanci dne 29. srpna v 18.45 hodin, přijímá Vůdce britský návrh.

Upozorňuje však Anglii, že poměry na východě jsou pro velmoc nesnesitelné a že bylo dosaženo stavu, který znemožňuje, aby byl dále strpěn nebo aby se mu snad jen přiblížilo. Vůdce poukazuje dále na to, že snad jsou k dispozici již jen pouhé hodiny k odstranění napětí. Německo se dlouho pokoušelo pokročit k cíli smírným vyjednáváním, aniž bylo polskou vládou podporováno. Přesto, že skepticky posuzuje navržené přímé jednání, přijímá říšská vláda britský návrh a vyslovuje svůj souhlas, aby prostřednictvím anglické vlády přišla do Berlína polská osobnost, opatřená veškerou plnou mocí, s jejímž příchodem počítá říšská vláda ve středu dne 30. srpna. Vypracuje okamžitě návrhy na řešení pro ni přijatelné a dá je, bude-li to možné, až do příchodu polského vyjednavatele i britské vládě k dispozici.

Č. 85 (464)

Vůdcova odpověď britské vládě odevzdaná britskému velvyslanci dne 29. srpna 1939 v 18.45 hodin

Královský britský velvyslanec v Berlíně doručil královské britské vládě návrhy, o nichž jsem věřil, že je musím učinit, abych

1. vyjádřil ještě jednou vůli říšské vlády k upřímnému německo-anglickému dorozumění, ke spolupráci a přátelství,
2. nedal vzniknout pochybám o tom, že by takové dorozumění nemohlo být vykoupeno zřeknutím se německých životních zájmů nebo dokonce upuštěním od požadavků, jež mají své odůvodnění jak ve všeobecném lidském právu, tak v národní důstojnosti a cti našeho národa.

S uspokojením seznala německá vláda z písemných odpovědí královské britské vlády a z ústních výkladů královského britského velvyslance, že královská britská vláda je též ze své strany ochotna zlepšit německo-anglický poměr, vyvinout a prohloubit jej ve smyslu německých návrhů.

Královská britská vláda je přitom též přesvědčena, že rozřešení německo-polského napětí, jež se stalo nesnesitelným, je předpokladem pro uskutečnění této naděje.

Od podzimu minulého roku a naposledy v březnu 1939 byly polské vládě ústně i písemně předkládány návrhy, které s ohledem na přátelství trvající tehdy mezi Německem a Polskem mohly umožnit řešení sporných otázek, jež by pro obě strany bylo přijatelné. Královské britské vládě je známo, že polská vláda byla toho mínění, že musí tyto návrhy v březnu tohoto roku definitivně odmítnout. Vzala toto odmítnutí současně za záminku nebo podnět k tomu, aby učinila vojenská opatření, jež byla od té doby stále stupňována. Již v polovině minulého měsíce provedl polský stát ve skutečnosti mobilizaci. V souvislosti s tím došlo k četným přehmatům ve Svobodném městě Gdaňsk, vyvolaným polskými úřady; tomuto městu byly kladeny více méně hrozivě ultimativní požadavky. Bylo provedeno uzavření hranic, nejprve v celní politice a nyní rozšířeno též v ohledu vojenském a dopravně technickém za účelem politického rozvrácení a hospodářského zničení této německé obce.

K tomu přistupuje do nebe volající barbarské týrání a jiné pronásledování velké německé národní skupiny v Polsku, které vedlo až k usmrcení mnoha tam žijících Němců nebo k jejich zavlečení za nejukrutnějších okolností. Tyto poměry jsou pro velmoc nesnesitelné. Donutily Německo po několikaměsíčním přihlížení, aby nyní též učinilo nutné kroky k zachování oprávněných německých

zájmů. A německá říšská vláda může britskou vládu jen co nejvážněji ujistit, že nyní bylo dosaženo stavu, jenž vylučuje, aby byl dále trpěn nebo aby mu bylo byť jen přihlíženo.

Požadavek německé říšské vlády odpovídá revizi versailleského diktátu, jež byla na tomto území od počátku uznávána za nutnou; návrat Gdaňsku a koridoru k Německu, zajištění života německé národní skupiny ve zbytku území, jež Polsku zůstanou.

Německá říšská vláda s uspokojením bere na vědomí, že i královská britská vláda je v podstatě přesvědčena, že vzniklý stav musí být rozřešen. Věří dále, že se může domnívat, že ani královská britská vláda se neoddává žádným pochybám o tom, že se zde jedná o poměry, k jejichž odstranění nejsou již k dispozici dny nebo dokonce týdny, nýbrž možná jen hodiny. Neboť vzhledem k dezorganizovaným poměrům v Polsku musí se každým okamžikem počítat s možností, že nastanou akce, jež by snad Německo nemohlo strpět.

Myslí-li královská britská vláda stále ještě, že se tyto závažné diference dají odstranit cestou přímého vyjednávání, nemůže německá říšská vláda již bohužel toto mínění předem sdílet. Neboť zkusila dát se cestou takovýchto smírných jednání, nebyla v tom však polskou vládou podporována, nýbrž odmítnuta příkrými opatřeními vojenského rázu ve smyslu vývoje již naznačeného.

Královská britská vláda pokládá za důležité dva body:

1. aby bylo přímým vyjednáváním co nejdříve odstraněno trvající nebezpečí hrozícího vybití a aby

2. existence polského státu, jenž by ostatně trval dále, byla náležitě zajištěna hospodářsky i politicky mezinárodními zárukami.

Německá říšská vláda k tomu prohlašuje:

Přes svůj skeptický názor na vyhlídky pro taková přímá jednání chce anglický návrh přece přijmout a jednání zahájit. Činí tak jedině, jak již zdůrazněno, pod dojmem jí došlé písemné zprávy královské britské vlády, že i ona si přeje přátelské smlouvy na základě pokynů daných velvyslanci Hendersonovi. Německá říšská vláda chce tím podat královské britské vládě a anglickému národu důkaz upřímnosti německého úmyslu dospět k stálému přátelství s Velkou Británií.

Říšská vláda však musí britskou vládu dle povinnosti upozornit na to, že by jí v případě nové úpravy teritoriálních poměrů v Polsku bez porady se Sovětským svazem nebylo možno zavázat se k zárukám nebo se záruk zúčastnit.

Německá říšská vláda neměla ostatně při svých návrzích nikdy v úmyslu útočit na životní zájmy Polska nebo ohrozit existenci nezávislého polského státu. Německá říšská vláda je tudíž za těch okolností srozuměna s tím přijmout nabídnuté prostřednictví královské britské vlády k vyslání polské osobnosti, opatřené veškerou plnou mocí, do Berlína. Počítá s příchodem této osobnosti ve středu dne 30. srpna 1939.

Říšská vláda okamžitě vypracuje návrhy na řešení pro ni přijatelné a dá je, bude-li to možné, do příchodu polského vyjednavatele k dispozici i britské vládě.

Polskou odpovědí bylo nařízení všeobecné mobilizace.

Č. 86 (465)

Německý chargé ďaffaires ve Varšavě zahraničnímu úřadu
Telefonická zpráva ze 17.30 hodin dne 30. srpna 1939

Před hodinou byla v Polsku nařízena vyhláškami všeobecná mobilizace. První den mobilizace je 31. srpen; hlásit se musí všechny osoby, jež mají bílý povolávací lístek.

Britská vláda si se svou odpovědí na německý návrh k vyslání zplnomocněné polské osobnosti opět dala na čas a teprve o půlnoci 30. srpna, tedy po uplynutí dne, kdy německá říšská vláda myslela, že může očekávat příchod polského plnomocníka, odevzdal Henderson odpověď v memorandu britské vlády a prohlásil současně, že britské vládě se nenaskýtá možnost, aby doporučila polské vládě vyslat zástupce. Navrhuje naproti tomu, aby se Německo obrátilo na Polsko normální diplomatickou cestou. Britská vláda ve svém memorandu potvrzuje, že Německo její návrh přijalo. Přesto, že je si vědoma nebezpečí, že dvě mobilizované armády stojí proti sobě v těsné blízkosti, přece nemá za vhodné již dnes (30. 8.) zahájit styky.

Anglie tedy nechala uplynout více než 24 hodin, aniž zahájila přímé styky, které sama navrhla a které Německo přijalo.

Říšskému ministru zahraničních věcí za těchto okolností nezbývalo než konstatovat, že polskou odpovědí byla všeobecná mobilizace a že se na příchod polského zástupce čekalo marně. Aby ukázal, co Německo chtělo navrhnout polskému zmocněnci, přečetl říšský ministr zahraničních věcí mezitím vypracované německé návrhy, jež, shrnuty v 16 bodech, představují nejslušnější rozřešení sporných otázek a jež byly od německé vlády zamýšleny jako podklad vyjednávání:

Č. 87 (466)

Rozmluva říšského ministra zahraničních věcí s britským velvyslancem, 30. srpna 1939 o půlnoci

Záznam vyslance Schmidta

Henderson odevzdal memorandum britské vlády připojené v příloze*. Dodal k tomu, že má příkaz promluvit o dvou dalších bodech ústně.

Od polské vlády se prý může očekávat úplná zdrženlivost jen tehdy, jestliže německá vláda na své straně hranic zaujme tentýž postoj a jestliže se nebudou dít žádné provokace německé menšiny v Polsku. Kolují prý zprávy, podle nichž Němci v Polsku konají sabotážní činy, jež by polskou vládu mohly oprávnit k nejostřejším odvetným opatřením. Říšský ministr zahraničních věcí tuto poznámku co nejostřeji odmítl. Německo zná jedině polské provokace, ale zdá se, že se polská propaganda neminula u britské vlády s účinkem. Poláci se dopouštějí nejneslýchanějších sabotážních činů. Říšský ministr zahraničních věcí nehodlá s britskou vládou o tomto předmětu vůbec mluvit.

Další pokyn Hendersonův se týkal odpovědi německé říšské vlády z předešlého dne, v níž německá říšská vláda vyslovuje svou ochotu vejít v přímý styk s Polskem, vyšle-li polská vláda okamžitě zplnomocněného zástupce. Britská vláda prý nemá možnost doporučit polské vládě, aby přivolila k tomuto způsobu vyjednávání. Navrhuje německé vládě, aby normální diplomatickou cestou, tj. odevzdáním svých návrhů polskému velvyslanci, přivedla věci do proudu, aby polskému vyslanci byla dána možnost učinit se souhlasem své vlády přípravy pro přímá německo-polská

* *Viz přílohu I.*

vyjednávání. Kdyby německá vláda doručila tyto návrhy i britské vládě a kdyby britská vláda byla toho názoru, že tyto návrhy tvoří rozumný podklad pro řešení problémů, o nichž se má jednat, uplatnila by svůj vliv ve Varšavě ve smyslu nějakého řešení.

Henderson se otázal s poukazem na poslední odstavec německé odpovědi z předešlého dne, jsou-li německé návrhy již vypracovány a mohou-li mu býti odevzdány.

Říšský ministr zahraničních věcí odpověděl, že 1. britské zprostředkování doposud mělo jen jeden jasný výsledek, totiž polskou všeobecnou mobilizaci. 2. Na německé straně se dnes počítalo s příchodem polského zástupce. Nebylo to, jak se britský velvyslanec mylně domníval, ultimátum, nýbrž byl to, jak Vůdce již předešlého dne vysvětlil, praktický návrh diktovaný poměry doby. Do půlnoci se na německé straně o Polácích nic neslyšelo. Otázka případného návrhu není tedy již aktuální. Aby však ukázal, co Německo mělo v úmyslu navrhnout, kdyby polský zástupce byl přišel, přečetl říšský ministr zahraničních věcí německé návrhy připojené v příloze** a dopodrobna je vyložil.

Henderson odvětil, že prohlášení říšského ministra zahraničí – podle něhož původně zamýšlené německé návrhy nejsou již aktuální vzhledem k tomu, že se polský zástupce do středy do půlnoci nedostavil – se zdá potvrzovat jeho výklad, že návrh je ultimátem.

Říšský ministr zahraničních věcí se znovu energicky postavil proti tomuto názoru a poukázal na Vůdcovo vysvětlení z předešlého dne, že spěch je odůvodněn faktem, že dvě mobilizované armády stojí na dostřel proti sobě a že by každou chvíli mohl nějaký incident vyvolat vážné konflikty.

** *Viz přílohu II.*

Nakonec Henderson navrhl, aby říšský ministr zahraničních věcí přivolal polského velvyslance a odevzdal mu německé návrhy.

Říšský ministr zahraničních věcí tento postup pro svou osobu odmítl a zakončil rozmluvu tím, že vyhradil Vůdci veškerá rozhodnutí.

Schmidt

K čís. 87

Příloha I

Memorandum britské vlády, odevzdané britským velvyslancem říšskému ministru zahraničních věcí dne 30. srpna 1939 ve 24 hodin

1. Vláda Jeho Veličenstva dovede ocenit okolnost, že německá vláda v prohlášení obsaženém v její odpovědi laskavě poukázala na své přání německo-anglického dorozumění, a dovede rovněž ocenit poukaz na to, že tato úvaha ovlivňovala její politiku.

2. Vláda Jeho Veličenstva opětně konstatuje, že naprosto sdílí přání německé vlády po zlepšení styků; musí se však přitom ohlížet na to, že pro toto zlepšení nemůže vydat všanc zájmy svých přátel. Má plné porozumění pro to, že německá vláda nemůže obětovat životní zájmy Německa, polská vláda je však v téže situaci a vláda Jeho Veličenstva má zato, že životní zájmy obou zemí nejsou neslučitelné.

3. Vláda Jeho Veličenstva bere na vědomí, že německá vláda britský návrh přijímá a je ochotna zahájit s polskou vládou bezprostřední výměnu názorů.

4. Vláda Jeho Veličenstva věří, že se může domnívat, že německá vláda zásadně přijímá podmínku, že každé

řešení by mělo být učiněno předmětem mezinárodní záruky. O otázce, kdo by se měl takové záruky zúčastnit, bude se muset uvažovat později a vláda Jeho Veličenstva doufá, že německá vláda, aby se zabránilo ztrátě času, okamžitě podnikne kroky, aby dosáhla souhlasu Svazu socialistických sovětských republik, jehož účast na záruce vláda Jeho Veličenstva vždy předpokládala.

5. Vláda Jeho Veličenstva bere rovněž na vědomí, že německá vláda uznává stanovisko britské vlády k životním zájmům a nezávislosti Polska.

6. Pokud jde o zvláštní požadavky, které německá vláda ohlašuje v dřívějším odstavci své odpovědi, musí vláda Jeho Veličenstva učinit výslovnou výhradu. Má zato, že německá vláda toho času vypracovává návrhy na řešení. Bezpochyby budou tyto návrhy během výměny názorů zkoumány co nejpečlivěji. Může pak být rozhodnuto, jak dalece se dají sloučit s podstatnými podmínkami, jež vláda Jeho Veličenstva oznámila a jež přijmout byla německá vláda, jak oznámila, pohotova.

7. Vláda Jeho Veličenstva zpraví polskou vládu okamžitě o odpovědi německé vlády. Způsob zahájení styků a přípravy pro výměnu názorů musí samozřejmě být mezi německou a polskou vládou spěšně smluveny. Vláda Jeho Veličenstva však míní, že by nebylo dobře toto zahájení styků uskutečnit již dnes.

8. Vláda Jeho Veličenstva plně uznává, že při zahájení vyjednávání je zapotřebí spěchu, a sdílí obavy pana říšského kancléře, které pocházejí z okolnosti, že dvě mobilizované armády stojí v nejbližší blízkosti proti sobě. Chtěla by proto co nejdůtklivěji radit, aby se obě strany zavázaly, že za doby vyjednávání nebudou podnikány žádné útočné vojenské pohyby. Vláda Jeho Veličenstva spoléhá, že by od

polské vlády obdržela takové ujištění, kdyby německá vláda podala současné ujištění.

9. Vláda Jeho Veličenstva by dále ještě navrhla, aby byl prozatím utvořen pro Gdaňsk modus vivendi, aby bylo zabráněno incidentům, jež by mohly německo-polské styky ještě ztížit.

V Berlíně dne 30. srpna 1939.

K čís. 87

Příloha II

Návrh na řešení problému Gdaňsku a koridoru a německo-polské menšinové otázky

Poměr mezi Německou říší a Polskem je toho času takový, že každý další incident může vést k vybití vojenských sil postavených na obou stranách. Každé pokojné řešení musí být takové, aby se při nejbližší příležitosti nemohly opakovat události působící tento stav a aby tím nemohly být uvedeny do stejného napětí nejen východ Evropy, ale i území jiná.

Příčiny tohoto vývoje spočívají

1. v nemožném určení hranic, jak bylo provedeno versailleským diktátem,
2. v nemožném zacházení s menšinou v oddělených územích.

Německá říšská vláda vychází tudíž při těchto návrzích z myšlenky nalézt trvalé řešení, které by odstranilo nemožné vedení hranic, jež by zajistilo oběma stranám jejich životně důležité spojovací cesty, odstranilo – pokud možno – menšinový problém a pokud by to nebylo možné,

učinilo by osud menšin snesitelným bezpečnou zárukou jejich práv.

Německá říšská vláda je přesvědčena, že je přitom bezpodmínečně zapotřebí odkrýt hospodářské i fyzické škody způsobené od roku 1918 a napravit je v plném rozměru. Samozřejmě pokládá tuto povinnost za závaznou pro obě strany.

Z těchto úvah plynou tyto praktické návrhy:

1. Svobodné město Gdaňsk se navrátí pro svou čistě německou povahu a pro jednomyslnou vůli svého obyvatelstva neprodleně k Německé říši.
2. Území takzvaného koridoru, které sahá od Baltického moře až k linii Marienwerder-Graudenz-Kulm-Bromberg (Bydhošť) – tato města v to počítajíc – a pak na západ přibližně k Schönlanke, rozhodne o své příslušnosti k Německu nebo Polsku samo.
3. Za tímto účelem provede toto území hlasování lidu. Oprávněni k hlasování jsou všichni Němci, kteří v tomto území bydleli 1. ledna 1918 nebo se tam do toho dne narodili. Totéž platí pro všechny Poláky, Kašuby atd, kteří tohoto dne v tomto území bydleli nebo do tohoto dne se tam narodili. Němci z tohoto území vypuzení se vrátí, aby mohli hlasovat. Aby bylo zabezpečeno objektivní hlasování a aby byly zajištěny rozsáhlé přípravné práce k tomu potřebné, bude jmenované území podobně jako v Sársku podřízeno mezinárodní komisi, která se musí neprodleně utvořit. Utvořena bude čtyřmi velmocemi, Itálií, Sovětským svazem, Francií a Anglií. Tato komise bude vykonávat v tomto území všechna výsostná práva. Za tímto účelem musí polské vojsko, polská policie a polské úřady vyklidit toto území ve lhůtě co možná nejkratší, jež musí být smluvena.

4. Z tohoto území je vyňat polský přístav Gdyně, který je zásadně svrchovaným územím polským, pokud se omezuje teritoriálně na polskou osadu. Bližší hranice tohoto polského přístavního města musely by se určit dohodou mezi Německem a Polskem, a kdyby toho bylo zapotřebí, musely by být určeny mezinárodním rozhodčím soudem.
5. Aby byl zabezpečen nutný čas pro nevyhnutelné rozsáhlé práce k provedení spravedlivého hlasování, nebude se toto hlasování konat před uplynutím 12 měsíců.
6. Aby za této doby bylo Německu zaručeno neomezeně jeho spojení s Východním Pruskem a Polsku jeho spojení s mořem, budou ustanoveny silnice a železniční dráhy umožňující volnou tranzitní dopravu. Přitom smějí být vybírány jen ty poplatky, kterých je zapotřebí k udržování dopravních cest, popřípadě k provedení transportů.
7. O příslušnosti území rozhodne prostá většina odevzdaných hlasů.
8. Aby po uskutečněném odhlasování – bez ohledu na to, jaký bude mít výsledek – byla zaručena Německu jistota volného styku s jeho provincií Gdaňskem-Východním Pruskem a Polsku jeho spojení s mořem, bude, kdyby hlasovací území připadlo Polsku, dáno Německu exteritoriální dopravní pásmo přibližně ve směru z Bytová (Bütow) na Gdaňsk, popřípadě Tčev (Dirschau) k zbudování říšské dálnice a čtyřkolejné železniční trati. Stavba silnice a železniční trati bude provedena tak, že polské komunikační cesty nebudou jí dotčeny, to znamená, že je budou křižovat pouze nadjezdy nebo podjezdy. Šířka tohoto pásma bude stanovena na jeden

kilometr a bude německým výsostným územím. Dopadne-li hlasování ve prospěch Německa, obdrží Polsko k volné a neomezené dopravě ke svému přístavu Gdyni stejná práva na rovněž exteritoriální silniční, po případě železniční spojení, jaká by náležela Německu.

9. Pro případ návratu koridoru k Německé říši vyslovuje Říše ochotu provést s Polskem výměnu obyvatelstva v takovém měřítku, jaké by bylo příhodné pro koridor.
10. Zvláštní práva, jichž by si snad Polsko v gdaňském přístavu přálo, by byla vyjednána na základě parity se stejnými právy pro Německo v gdyňském přístavu.
11. Aby byl v tomto území odstraněn každý pocit ohrožení na obou stranách, obdržely by Gdaňsk a Gdyně povahu měst čistě obchodních, tedy bez vojenských základen a vojenských opevnění.
12. Poloostrov Hel, který by podle výsledku hlasování připadl buď Polsku nebo Německu, musel by být v každém případě též demilitarizován.
13. Poněvadž německá říšská vláda má nejvážnější stížnosti na polské jednání s menšinami, polská vláda pak se domnívá, že musí přednášet stížnosti na Německo, vysloví obě strany souhlas, aby tyto stížnosti byly předneseny mezinárodně sestavené vyšetřovací komisi, jež by měla za úkol vyšetřit všechny stížnosti o hospodářských a fyzických škodách jakož i jiných teroristických činech. Německo a Polsko se zavazují, že odčiní všechny hospodářské a jiné škody, jež snad od roku 1918 na poli hospodářském i jiném nastaly menšinám na obou stranách, popřípadě že zruší všechna vy-

vlastnění nebo že úplně odškodní postižené za ten či onen zásah do hospodářského života.

14. Aby Němci, kteří zůstanou v Polsku, jakož Poláci, kteří zůstanou v Německu, byli zbaveni pocitu mezinárodního bezpráví a aby jim především byla poskytnuta jistota, že nebudou povoláváni k činům, popřípadě k službám, které by nebyly slučitelné s jejich národním cítěním, usnesou se Německo a Polsko, že zajistí práva menšin na obou stranách co nejobsáhlejšími a závaznými ujednáními, aby umožnily těmto menšinám zachování, volný vývoj a účast na životě jejich národa, a zvláště že jim za tímto účelem bude dovoleno organizovat se, jak uznají za vhodné. Obě strany se zavazují, že nebudou příslušníkům menšin ukládat brannou službu.
15. Kdyby se dosáhlo dohody na podkladě těchto návrhů, projeví Německo a Polsko ochotu nařídit a provést neprodleně demobilizaci svých branných sil.
16. Další opatření, jichž by bylo zapotřebí k urychlení shora uvedených úmluv, budou dojednána mezi Německem a Polskem společně.

Dne 31. srpna ráno sdělil sir N. Henderson obsah německého šestnáctibodového návrhu polskému velvyslanci v Berlíně. Ten jej sdělil ještě dopoledne telefonicky své vládě ve Varšavě. Víme to z vlastního závěrečného sdělení sira Nevila Hendersona jeho vládě.

Úřední německé prohlášení ze dne 31. srpna ve 21 hodin však muselo konstatovat, že Německo, když již 30. srpna marně čekalo na příchod polského zmocněnce, doufalo v jeho příchod ještě dalších 24 hodin nadarmo, poněvadž polský velvyslanec, který se 31. srpna v 18.30 hodin objevil v zahraničním úřadě, nebyl zplnomocněn k vyjednávání, nýbrž pouze

prohlásil, že Polsko „uvažuje o britských podnětech v příznivém smyslu".

Č. 88 (468)

Úřední německé prohlášení ze dne 31. srpna 1939 ve 21 hodin

Královská britská vláda projevila nótou z 28. srpna 1939 německé vládě ochotu dát k dispozici své prostřednictví k přímému vyjednávání mezi Německem a Polskem o sporných problémech. Nenechala přitom žádné pochybnosti o tom, že i ona si je vědoma naléhavosti věci vzhledem ke stálým incidentům a všeobecnému evropskému napětí.

Německá vláda vyslovila v odpovědní nótě ze dne 29. srpna 1939 ochotu přijmout v zájmu míru anglické prostřednictví nebo podnět přes svůj skeptický názor na vůli polské vlády dospět vůbec k porozumění. Ocenivši všechny okolnosti dané toho času, považovala za nutné, aby v této své nótě poukázala na to, že se musí jednat rychle a neprodleně, má-li být vůbec zabráněno nebezpečí katastrofy. V tomto smyslu vyslovila svou ochotu přijmout do 30. srpna do večera zmocněnce polské vlády za předpokladu, že by tento byl skutečně zplnomocněn nejen diskutovat, nýbrž také vést a uzavřít jednání.

Německá vláda dále naznačila, že soudí, že bude moci do příchodu tohoto polského vyjednavatele do Berlína sdělit též britské vládě podklad pro návrh na dorozumění.

Místo prohlášení o příchodu autorizované polské osobnosti obdržela říšská vláda jako odpověď na svou ochotu k dorozumění nejprve zprávu o polské mobilizaci a teprve

30. srpna 1939 okolo 12 hodin v noci britské ujištění více povšechného rázu o ochotě působit ze své strany k tomu, aby jednání bylo zahájeno.

Přesto, že nepřijel polský vyjednavatel očekávaný říšskou vládou a tím odpadl předpoklad, aby britská vláda byla ještě uvědoměna o mínění německé vlády, pokud jde o možné podklady k jednání, poněvadž se britská vláda sama přimlouvala za přímé jednání mezi Německem a Polskem, oznámil říšský ministr zahraničních věcí von Ribbentrop britskému velvyslanci při odevzdání poslední anglické nóty přesné znění německých návrhů, připravených jako základ vyjednávání, kdyby přijel polský zmocněnec.

Německá říšská vláda věřila, že má právo na to, aby za těchto okolností byla alespoň dodatečně okamžitě jmenována nějaká polská osobnost. Neboť nelze od říšské vlády očekávat, aby nejen ustavičně zdůrazňovala svou ochotu k zahájení takových jednání, nýbrž marně též čekala, zatímco z polské strany se jí dostává jen prázdných vytáček a nic neříkajících prohlášení.

Z demarše polského velvyslance, jež byla mezitím provedena, vyplývá znovu, že ani ten není zmocněn zahájit nějakou diskusi nebo dokonce vyjednávat.

Vůdce a německá říšská vláda tedy po dva dny marně čekali na příjezd zplnomocněného polského vyjednavatele.

Za těchto okolností pokládá německá vláda své návrhy i tentokráte prakticky za odmítnuté, ačkoliv se domnívá, že ve formě, jak byly oznámeny i britské vládě, byly více než loajální, fér a splnitelné.

Říšská vláda pokládá za vhodné oznámit veřejnosti tento podklad vyjednávání oznámený britskému velvyslanci říšským ministrem zahraničí von Ribbentropem.*

---

* *V textu úředního německého sdělení následoval zde návrh otištěný shora jako Příloha II.*

Že Polsko nepomýšlelo již na žádné dorozumění, nýbrž věřilo, že nadešla chvíle, kdy může za využití britské neomezené plné moci vyvolat válku proti Německu v úloze uložené mu Anglií, ukazuje zpráva varšavského rozhlasu, jež byla hlášena 31. srpna ve 23 hodin.

Č. 89 (469)

Hlášení polské radiové stanice Varšavy ve 23 hodin dne 31. srpna 1939

Dnešní uveřejnění úředního německého komuniké jasně ukázalo cíle a úmysly německé politiky. Dokazuje otevřeně německé útočné úmysly proti Polsku. Podmínky, za nichž je Třetí říše ochotna s Polskem vyjednávat, jsou tyto: Gdaňsk se okamžitě navrátí k Říši. Pomořansko s městy Bydhoští a Graudenzem budou podrobeny plebiscitu, při němž mají všichni Němci, kteří se po roce 1918 z nějakého důvodu odtamtud vystěhovali, být sem zase vpuštěni. Polské vojsko a policie vyklidí Pomořansko. Anglická, italská, francouzská a sovětská policie převezmou moc. Plebiscit se bude konat po uplynutí 12 měsíců. Území poloostrova Helu bude též zahrnuto do plebiscitu. Gdyně jako polské město je vyňata. Bez ohledu na výsledek plebiscitu bude vybudována exteritoriální silnice v šířce jednoho kilometru...

Německá agentura oznamuje, že lhůta k přijetí těchto podmínek včera vypršela. Německo čekalo na polského zmocněnce nadarmo. Odpovědí byla vojenská nařízení polské vlády.

Útočné úmysly nových Hunů nedají se nyní již zahalit žádnými slovy. Německo si žádá panství nad Evropou

a smazává s nebývalým dosud cynismem práva národů. Tento nestoudný návrh jasně dokazuje, jak potřebná byla vojenská opatření polské vlády.

Podle skutečného stavu věcí nemohlo však být pochyby o tom, na které straně šlo o útok. Seznam úředních zpráv o incidentech na německo-polské hranici, pořízený úředníkem politického oddělení zahraničního úřadu, ukazuje jen pro dobu od 25. do 31. srpna 1939 čtyřicet čtyři případů:

Č. 90 (470)

Seznam úředních zpráv o těžkých pohraničních incidentech na německo-polské hranici mezi 25. a 31. srpnem 1939, jak byly hlášeny zahraničnímu úřadu, vypracovaný úředníkem politického oddělení zahraničního úřadu

Berlín, dne 1. září 1939

25. srpna

1. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 22 hodin vyhořel chlév na hospodářství sedláka Reinharda Brieseho v Scharschau, okres Rosenberg, Západní Prusko, ležícím bezprostředně na německo-polské hranici. Na spáleništi byla nalezena zápalná puma polského původu.

2. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 23 hodin shořelo následkem žhářství, jehož původci přišli z Polska, hospodářství vdovy Marthy Zerkovské v Schönerswalde, okres Rosenberg, Západní Prusko, ležící bezprostředně na německo-polské hranici.

3. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   V noci z 25. na 26. srpen bylo zničeno žhářstvím, jehož původci přišli z Polska, hospodářství dřevorubce Schlegela v Neukrugu, okres Rosenberg, Západní Prusko, ležící na německo-polské hranici.

4. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   V noci z 25. na 26. srpen úplně vyhořela pro žhářství, jehož původci přišli z Polska, myslivna Dietrichswalde, okres Marienwerder, ležící na německo-polské hranici.

5. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   V noci z 25. na 26. srpen bylo zničeno hospodářství sedláka Gehrkeho v Niederzehren, okres Marienwerder, žhářstvím, jehož původci přišli z Polska.

6. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   V noci z 25. na 26. byl zničen pumou strážní domek čís. 34 na trati Deutsch-Eylau-Alt-Eiche-Soldau.

7. Hlášení státní policejní stanice v Köslině.
   V noci z 25. na 26. vyhořela stodola mlynáře Domkeho v Somminer Mühle, okres Bütow, ležící bezprostředně na německo-polské hranici. Při prohledávání místa požáru se ukázalo, že stodola byla zapálena za pomoci elektrického časového zapalovače.

8. Hlášení vrchního finančního prezidenta pro Východní Prusko.
   V noci z 25. na 26. srpna vyhodilo polské vojsko do povětří a úplně zničilo části silničního a železničního mostu Zandersfelde-Neuliebenau, ležící na německém území.

26. srpna

1. Hlášení hlavního celního úřadu v Neidenburgu.
   O 0.45 hod. byl před celním úřadem ve Wetzhausenu zjištěn stráží polský voják, který se z lesíka ležícího naproti celnici blížil k budově. Bylo naň zavoláno, načež se voják dal na útěk a byl patrně zraněn dvěma výstřely. Dodatečně se zjistilo, že voják patřil ke skupině 6 polských vojáků, kteří na tomto místě překročili německo-polskou hranici.

2. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 15 hodin vyhořel až na ohradní zdi obytný dům i hospodářství rodiny Wernerovy a Schefflerovy v Neukrugu, okres Rosenberg, Západní Prusko, ležící na německo-polské hranici. Požár byl založen. Bylo zjištěno, že pachatelé přišli z Polska.

3. Hlášení celního úřadu v Lauenburgu.
   O 23. hodině uprchl polský Němec Tatulinski ze Seelau naproti celní dozorčí stanici Groß-Sellnow přes hranice, když jeho statek byl zapálen polskou bandou. Na uprchlíka bylo Poláky několikrát vystřeleno; střely zasáhly německé území.

4. Hlášení hlavního celního úřadu v Meseritzi.
   Po německých uprchlících, kteří přešli 26. srpna hranice u Betsche-Süd, bylo, když se již schovali v kukuřičném poli na německé půdě, několikrát střeleno polskými pohraničními úředníky.

27. srpna

1. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   V prvních ranních hodinách vyhořel statek sedláka Guzinského v Klein-Heyde, okres Rosenberg, Západní Prusko, ležící na německo-polské hranici. Bylo zjištěno, že polští žháři přišli přes hranice.

2. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 3.15 hodin byla přepadena železniční zastávka a pila v Alt-Eiche, okres Rosenberg, Západní Prusko, polskou bandou, čítající asi 15 mužů ozbrojených puškami. Když Poláci několikrát vystřelili, byli zahnáni oddílem německé pohraniční stráže.

3. Hlášení celního úřadu v Lindenhorstu.
   Okolo 4 hodin bylo zpozorováno hlídkou pohraniční stráže 6 polských vojáků, kteří se blížili ke 127. hraničnímu kameni. Pak se rozdělili po třech, překročili říšskou hranici a postupovali směrem na silnici, vedoucí z Neumittelwalde do Schönsteinu. Okolo 4.25 hodin zjistil vůdce oddílu pohraniční stráže polského vojáka plížícího se po zemi. Nato čtyřikrát vystřelil, načež se Poláci dali na ústup.

4. Hlášení hlavního celního úřadu v Pile (Schneidemühl). Okolo 10.30 hodin bylo v okolí Vorwerku-Dreilindenu na německé půdě, asi 300 metrů od hranice, stříleno z polské strany po třech německých důstojnících pohraniční stráže, a to po setníku Täschnerovi, nadporučíku Sebulkovi a poručíku Dingerovi.

5. Hlášení hlavního celního úřadu v Neidenburgu.
Okolo 17 hodin stála hlídka celní stanice Flammbergu u bodu 128, který leží asi ve vzdálenosti 100 metrů od pohraniční řeky Orzyce na pokraji lesa na západ od Flammbergu. Náhle padlo z polské strany asi 20 výstřelů, jež zasáhly německé území. Jak se později zjistilo, pocházely od polské pohraniční hlídky, která se pod vedením polského důstojníka přiblížila k německé hranici a zahájila střelbu na hlídku německé branné moci. Dále mohlo být zjištěno, že přitom byly od hlídky vrženy 4 vejcovité ruční granáty.

6. Hlášení hlavního celního úřadu v Kreuzbergu.
Ve 20.15 hod. bylo z polské strany střeleno po celním asistentu Schefflerovi poblíž Reidenwalde 7 až 8 ranami z pušky.

7. Hlášení vrchního finančního prezidenta pro Východní Prusko.
Okolo 21.45 hodin bylo od úředníků polské pohraniční stráže, kteří měli své stanoviště v Kleinfelde u Mewe, několikrát střeleno po celním úředníku Willovi, když opouštěl na kole statek ležící nedaleko hranice.

28. srpna

1. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
Okolo 0.30 hodin bylo německou polní stráží, jež ležela u železničního mostu na trati Deutsch-Eylau-Neumark, spatřeno několik polských vojáků na německé půdě. Když zahájila polní stráž palbu, zmizeli Poláci v lese opětujíce střelbu.

2. Hlášení státní policejní stanice v Opolí (Oppeln). Okolo 1. hodiny bylo spatřeno německým protileteckým oddílem polské vojsko pochodující na staré promenádní cestě, jež vede z Ratiboře do Hohenbirkenu v polské části Horního Slezska. Poláci překročili hranice již asi o 150 metrů. Protiletecký oddíl nato zahájil střelbu a Poláci ustoupili nazpět.

3. Hlášení hlavního celního úřadu v Bytomi (Beuthen). Okolo 1. hodiny bylo polským kulometem několikrát vystřeleno. Střely dopadly těsně vedle kulometného družstva pohraniční stráže, které leželo u struskové haldy poblíž cvičiště závodů Borsigwerk.

4. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 1.45 hodiny byla polní stráž v Alt-Eiche, okres Rosenberg, Západní Prusko, přepadena pravidelným polským vojskem. Nejprve zaútočili Poláci na oddíl pohraniční stráže, která stála na tamním přechodu hranic a ustoupila nato až k nádraží Alt-Eiche. Vtom přišlo z jiného směru asi 10 polských vojáků, kteří se chystali k útoku. Německá skupina zaujala nyní zase pozici a zahájila palbu. Poláci se zatím rozestavili do střelecké linie a stříleli rovněž. Svobodník Grudzinski z Hansdorfu byl přitom smrtelně zraněn a další německý vojín zraněn na rameni. Polští vojáci potom zase ustoupili na polské území.

5. Hlášení hlavního celního úřadu v Hlivici (Gleiwitz). Okolo 22.45 hodin bylo z polské strany stříleno kulometem a puškou po dvou německých celních úřednících, Fleischerovi a Quenzelovi, kteří konali službu u pancéřové závory u celního úřadu v Neubrstei-

nu. Teprve po dvacetiminutové přestřelce s německou pohraniční stráží zastavili Poláci palbu.

29. srpna

1. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   V prvních ranních hodinách přešli poblíže pily v Alt- Eiche na německé území polští vojáci a byli zahnáni německou pohraniční stráží.

2. Hlášení státní policejní stanice v Kösline.
   V prvních ranních hodinách přepadli vojáci polské pohraniční stráže německou celní budovu Sonnenwalde nádraží a ostřelovali je. Při obraně byli zraněni německý okresní celní komisař a jeden německý výpomocný celní zaměstnanec.

3. Hlášení státní policejní stanice ve Vratislavi (Breslau). Okolo 13.40 hodin bylo polskou pohraniční stráží stříleno z pušky po celním asistentovi Dippeovi, když se zdržoval v lesíku u Neuvorbergu na silnici mezi Lestenem a Tharlangem.

4. Hlášení hlavního celního úřadu v Bytomi.
   Okolo 21.45 hodin vystřelilo polské vojsko několikrát na německé území poblíž celního úřadu III v Bytomi. Nejprve bylo vypáleno asi 20 až 30 ran z revolveru přes celní silnici u celního úřadu ve směru na dvůr dolu Beuthen. Střely dopadly asi 10 metrů před třetím družstvem jedné čety 8. roty pohraniční stráže. Pak následovalo 10-15 výstřelů z pušky a bezprostředně nato další 4-5 výstřelů, jež pocházely ze strojní pistole. Střelba nebyla z německé strany opětována.

5. Hlášení hlavního celního úřadu v Hlivici.
   Okolo 23.50 hodin bylo polskou formací prudce stříleno po německých celních úřednících a úřednících pohraniční stráže na německém území poblíž celního úřadu v Neubersteichu. Přitom byly jasně zjištěny 2 lehké kulomety, které byly umístěny na německém území, a jeden těžký kulomet. Po přestřelce zastavili Poláci palbu v 1.15 hodin.

30. srpna

1. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 0.30 hodin byl podniknut na celní budovu v Neukrugu, okres Rosenberg, Západní Prusko, útok směrem od lesa pravidelným polským vojskem. Poláci patrně měli v úmyslu napadnout posádku celní budovy odzadu. Postavili nedaleko celní budovy za automobilovou garáží lehký kulomet. Když po nich bylo z jednoho z hořejších oken celní budovy stříleno německou polní stráží, byl polský kulomet přemístěn do hustého hájeniště, na něž byla rovněž okamžitě zahájena palba. Boj trval asi do 5 hodin. Jeden vojín německé polní stráže byl smrtelně zraněn. V celní budově bylo zničeno několik okenních tabulí a telefonní vedení.

2. Hlášení policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 0.45 hodin byli zjištěni pohraniční stráží poblíže pily v Alt-Eiche 3 až 4 polští vojáci, když se chtěli připlížit k pile. Pak byli zahnáni pohraniční stráží.

3. Hlášení státní policejní stanice ve Vratislavi.
   Okolo 7. hodiny pracoval rolník Ferdinand Braun z Golgasu, okres Militsch, na poli na německé straně asi 100 metrů od 233. hraničního kamene. Náhle naň bylo vystřeleno polským vojákem z revolveru, nebyl však zraněn.

4. Hlášení vrchního finančního prezidenta v Opavě (Troppau).
   O 15.05 hodinách bylo stříleno z polského území ze směru od Bohumína a Vrbice protileteckým dělostřelectvem na letadlo, jež bylo nad německým územím; patrně šlo o německé zvědné letadlo. Střepiny střel byly nalezeny a zajištěny.

31. srpna

1. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
   Okolo 1. hodiny byl podniknut na celní budovu v Neukrugu polským vojskem útok. Šlo asi o 25 mužů s lehkým kulometem. Pokoušeli se obklíčit celní budovu. Útok byl odražen.

2. Hlášení hlavního celního úřadu v Hlivici.
   Okolo 2. hodiny byl podniknut z polské strany střelecký útok na německou pohraniční stráž zajišťující celní úřad v Neubersteichu. Útoku Poláků na celní úřad bylo zabráněno německou obrannou palbou.

3. Hlášení celního okresního komisaře v Deutsch-Eylau.
   Okolo 3. hodiny bylo polským vojskem u Scharschau na německém říšském území stříleno na hlídku

pohraniční stráže. Když hlídka dostala posilu a palbu opětovala, Poláci ustoupili.

4. Hlášení policejního prezidenta v Hlivici.
Okolo 20. hod. byla přepadena vysílačka v Hlivici tlupou polských Povstalců, kteří ji přechodně obsadili. Povstalci byli zahnáni německou pohraniční policií. Při odražení útoku byl jeden Povstalec smrtelně zraněn.

5. Hlášení vrchního finančního prezidenta v Opavě.
V noci z 31. srpna na 1. září podnikli polští Povstalci útok na celní úřad v Hoflindenu a přechodně jej obsadili. Protiútokem oddílu ϟϟ Verfügungstruppe byli Povstalci zase zahnáni.

6. Hlášení státní policejní stanice v Elbingu.
Okolo 24.30 hod. byl podniknut útok na celnici v Neukrugu 30 polskými vojáky, kteří byli vyzbrojeni kulomety a karabinami. Útok byl odražen německou polní stráží.

7. Hlášení státní policejní stanice v Lehnici (Liegnitz).
V noci z 31. srpna na 1. září byl polským vojskem smrtelně zraněn německý celník u Pfalzdorfu, okres Grünberg, asi 75 metrů od polské hranice.

8. Hlášení státní policejní stanice v Lehnici.
V noci z 31. srpna na 1. září byl polským vojskem zastřelen německý celník, když konal službu u Röhrsdorfu, okres Fraustadt. Jeden další celník byl těžce zraněn.

9. Hlášení státní policejní stanice v Lehnici.
   V noci z 31. srpna na 1. září byla bez jakéhokoli důvodu napadena palbou z polské strany německá celní budova ve Pfalzdorfu, okres Grünberg.

10. Hlášení státní policejní stanice v Lehnici.
    V noci z 31. srpna na 1. září byla polskými Povstalci přechodně obsazena německá celnice v Geyersdorfu. Povstalci způsobili velkou věcnou škodu.

11. Hlášení státní policejní stanice v Brně (Brünn).
    V noci z 31. srpna na 1. září byl polskou pohraniční stráží podniknut útok na německou celní budku v Hrušově palbou z kulometu. Když byla palba z německé strany opětována, dali se Poláci na útěk.

Schliep

Tím byly vyčerpány všechny možnosti pro smírné řešení německo-polské krize. Polsko již nastoupilo cestu násilí, jak ukazují shora uvedené dokumenty, a přivodilo tím stav, který přinutil německou říšskou vládu, aby se tomuto násilí bránila násilím. Polská provokace, která již v posledních dnech a hodinách krize přestoupila veškerou míru a zničila naději na pokojné řešení, již nedovolovala, aby se dále otálelo. V ranních hodinách 1. září obdržela německá branná moc rozkaz, aby ze své strany podnikla protiútok proti neustálým polským útokům na německé výsostné území. Řeč Vůdcova před Říšským sněmem dne 1. září dopoledne shrnula konečně německé stanovisko a ospravedlnila tím německý postup před celým světem:

Č. 91 (471)

Vůdcova řeč před Říšským sněmem, 1. září 1939

Poslanci, mužové německého Říšského sněmu!

Již po měsíce trpíme všichni trýzní problému, kterým nás kdysi obdařil versailleský diktát a který nyní, jak se vytvořil a znetvořil, se stal nesnesitelným. Gdaňsk byl a je město německé. Koridor byl a je německý. Všechna tato území děkují za svůj kulturní rozvoj jedině německému národu, bez něhož by v těchto východních krajinách vládlo nejkrutější barbarství. Gdaňsk byl od nás odtržen, koridor byl anektován Polskem, německé menšiny tu žijící byly týrány nejhrůznějším způsobem. Více než milion lidí německé krve muselo již v letech 1919–1920 opustit svou vlast. Jako vždy pokoušel jsem se také zde přivodit cestou nejsmírnějších revizních návrhů změnu v tomto nesnesitelném stavu. Je to lež, tvrdí-li se ve světě, že jsme se snažili prosadit všechny svoje revize jen nátlakem. Po 15 let, než nacionální socialismus dospěl k moci, bylo dost příležitostí k provedení revize cestou smírného dorozumění. Nikdo tak však neučinil. V každém jednotlivém případě učinil jsem pak z vlastního popudu nejen jednou, nýbrž vícekrát návrhy k revizi nesnesitelných poměrů.

Všechny tyto návrhy byly, jak víte, odmítnuty. Nepotřebuji je vypočítávat ve všech podrobnostech: návrhy na omezení zbrojení, ba, kdyby toho bylo zapotřebí, i na odstranění zbrojení, návrhy na omezené vedení války, návrhy na vyloučení metod moderního vedení války, které se podle mého mínění těžko dají sloučit s mezinárodním právem. Znáte návrhy, jež jsem učinil o nutnosti obnovy německé svrchovanosti nad územími Německé říše, nekonečné pokusy, které jsem podnikal pro smírné dorozumění o pro-

blému rakouském a později o problému sudetském, českém a moravském. Vše bylo nadarmo. Jedno však je nemožné: žádat, aby nesnesitelný stav byl odstraněn cestou pokojné revize, a přitom smírnou revizi důsledně odpírat. Je také nemožné, aby se tvrdilo, že ten, kdo v takové situaci počne provádět tyto revize o své újmě, se proviňuje proti nějakému zákonu. Versailleský diktát není pro nás Němce žádným zákonem. Nejde, aby nejdříve byl na někom vynucen podpis s napřaženou pistolí a pohrůžkou vyhladovění milionů lidí a potom aby dokument s tímto vynuceným podpisem byl prohlašován za slavnostní zákon.

I v případě Gdaňsku a koridoru jsem se pokoušel rozřešit problémy smírnými návrhy cestou diskuse. Že musely být rozřešeny, bylo jasné. A že termín tohoto rozřešení může být pro západní státy snad nezajímavou otázkou, je pochopitelné; nám však tento termín není lhostejný, především pak nebyl a nemohl být lhostejný pro trpící oběti. Probíral jsem v rozmluvách s polskými státníky myšlenky, jak jste je zde slyšeli v mé poslední sněmovní řeči. Nikdo nemůže tvrdit, že to byl snad postup nepřístojný nebo dokonce nepřístojný nátlak.

Dal jsem pak německé návrhy formulovat a musím říci ještě jednou, že něco loajálnějšího a skromnějšího, než jsou tyto mnou učiněné návrhy, vůbec neexistuje. A chtěl bych nyní světu říci: Jedině já jsem byl vůbec sto učinit takové návrhy; neboť vím velmi dobře, že jsem se tehdy dostal do rozporu s názory milionů Němců.

Tyto návrhy byly zamítnuty. Ale nejen to: bylo na ně odpovězeno mobilizací, zesílením teroru, ještě silnějším nátlakem na příslušníky německé národnosti v těchto krajích a pomalým hospodářským, politickým a v posledních týdnech konečně i vojenským a dopravně technickým zničujícím bojem proti Svobodnému městu Gdaňsk. Polsko

rozpoutalo boj proti Svobodnému městu Gdaňsk. Dále nebylo ochotno k rozřešení otázky koridoru nějakým vhodným způsobem, který by vyhověl zájmům obou stran. Konečně nepomýšlelo ani na to, aby dodrželo své menšinové závazky. Musím zde konstatovat: Německo tyto závazky dodrželo. Menšiny, které žijí v Německé říši, nejsou pronásledovány. Ať vstane nějaký Francouz a prohlásí, že snad Francouzi žijící v Sársku jsou potlačováni, týráni a zbavováni práv. Žádný to nebude moci tvrdit.

Přihlížel jsem po čtyři měsíce klidně tomuto vývoji věcí, neopominul jsem ovšem, abych stále a stále nevaroval. Zesílil jsem v poslední době toto varování. Před více než třemi týdny jsem dal sdělit polskému velvyslanci, že by Německo nemohlo nadále nečinně přihlížet, kdyby Polsko posílalo Gdaňsku ještě další ultimativní nóty, kdyby činilo další opatření na útlak němectví nebo kdyby se pokoušelo o hospodářské zničení Gdaňsku cestou celně politických opatření. Nenechal jsem pochybnosti o tom, že dnešní Německo nesmí v tomto ohledu být zaměňováno s Německem, jež bylo před námi.

Byly činěny pokusy omluvit postup proti příslušníkům německého národa tím, že bylo prohlášeno, že se dopustili provokací. Nevím, v čem spočívaly „provokace“ dětí nebo žen, které byly ztýrány a zavlečeny, nebo „provokace“ těch, kteří byli nejbestiálnějším a nejsadističtějším způsobem mučeni a nakonec zabiti. Jedno však vím; že není velmoci, která by znala čest a která by přesto trvale takovým poměrům přihlížela.

Nicméně jsem učinil ještě poslední pokus. Přesto, že jsem byl ve svém nitru přesvědčen, že polská vláda – snad také pro svou závislost na divé soldatesce nyní rozpoutané – nemíní to se skutečným dorozuměním vážně, přijal jsem prostředkující návrh britské vlády. Navrhovala, že ne-

povede vyjednávání sama, nýbrž ubezpečovala, že uskuteční přímý styk mezi Polskem a Německem, aby rozhovory byly navázány ještě jednou.

Musím zde konstatovat: Já jsem tento návrh přijal, já jsem vypracoval pro tyto rozhovory podklady, jež jsou vám známy, a já jsem pak seděl se svou vládou po celé dva dny a čekal jsem, zachce-li se polské vládě, aby konečně poslala zmocněnce či nikoliv. Do včerejšího večera nám žádného zmocněnce neposlala, nýbrž dala sdělit svým velvyslancem, že toho času uvažuje, zdali a pokud je sto, aby přijala anglické návrhy; prý to Anglii oznámí.

Moji páni poslanci! Může-li se Německé říši a její hlavě něco takového předkládat a strpěla-li by to Německá říše a její hlava, pak by německý národ nezasluhoval než odstoupit z politického jeviště. Moji mírumilovnost a nekonečnou shovívavost nechť nikdo nezaměňuje se slabostí nebo dokonce se zbabělostí. Oznámil jsem proto včera večer britské vládě, že za těchto okolností nejsem již sto vidět u polské vlády sklon k tomu, aby s námi zahájila skutečně vážný rozhovor.

Tím tyto prostředkující návrhy ztroskotaly. Neboť mezitím přišla jako odpověď na tento prostředkující návrh nejprve polská všeobecná mobilizace a za druhé nové těžké, hrůzyplné činy. Tyto události se dnešní noci zase opakovaly. Nedávno za jedinou noc bylo zaznamenáno 21 hraničních incidentů; dnešní noci jich bylo 14, mezi nimi 3 velmi těžké.

Rozhodl jsem se proto promluvit s Polskem stejnou řečí, jaké Polsko proti nám užívá již po měsíce.

Prohlašují-li nyní státníci na západě, že se to dotýká jejich zájmů, mohu takového prohlášení jen litovat. Nemůže mě však ani na vteřinu zviklat v plnění mé povinnosti. Slavnostně jsem ujistil a opakuji to, že od těchto západních

států nic nežádáme a nikdy nic žádat nebudeme. Ujišťoval jsem, že hranice mezi Francií a Německem jsou konečné. Nabízel jsem Anglii vždy přátelství, a kdyby bylo třeba, i nejužší spolupráci. Ale láska nemůže být nabízena jen z jedné strany, láska musí nalézt ohlas i na straně druhé. Německo nemá zájmů na západě. Náš západní val je zároveň provždy hranicí Říše. Nemáme ani žádných cílů v budoucnosti a toto stanovisko Říše se již nikdy nezmění.

Ostatní evropské státy chápou – aspoň část z nich – naše stanovisko. Chtěl bych zde především poděkovat Itálii, která nás v celé této době podporovala. Budete však také rozumět tomu, že nechceme k provedení tohoto boje apelovat na cizí pomoc. Rozřešíme si tuto svoji úlohu sami.

Neutrální státy nás ujistily o své neutralitě, stejně jako jsme jim ji zaručili již dříve. Na toto ujištění pohlížíme slavnostně a vážně, a dokud nikdo jiný neporuší jejich neutrality, budeme ji rovněž úzkostlivě zachovávat. Vždyť co bychom si od nich měli přát nebo na nich chtít?

Jsem šťasten, že vám nyní mohu z tohoto místa sdělit událost zvláště významnou. Víte, že Rusko a Německo jsou ovládány dvěma různými doktrínami. Byla jen jediná otázka, jež musela být objasněna: Německo nehodlá svoji doktrínu vyvážet a ve chvíli, kdy Sovětské Rusko nepomýšlí na to, aby svoji doktrínu vyváželo do Německa, nevidím již žádného důvodu, abychom se byť ještě jednou postavili proti sobě! Oběma nám je jasno: Každý boj našich národů proti sobě by přinesl užitek jen jiným. Rozhodli jsme se proto uzavřít pakt, který pro všechnu budoucnost vyloučí užití jakéhokoliv násilí mezi námi oběma, který nás v jistých evropských otázkách zavazuje ke konzultaci, který umožňuje hospodářskou spolupráci a který především poskytuje jistotu, že se síly obou těchto velkých států nebudou již vyčerpávat navzájem proti sobě.

Jakýkoliv pokus Západu, aby zde něco bylo změněno, se mine s cílem! A chtěl bych zde ujistit o jedné věci: Toto politické rozhodnutí znamená nesmírný obrat pro budoucnost a má konečnou platnost!

Věřím, že celý německý národ uvítá toto politické stanovisko! Rusko a Německo bojovaly proti sobě za světové války a oba státy to nakonec odnesly. Podruhé se tak stát již nemá a nestane se tak již nikdy! Pakt o neútočení a pakt konzultativní, který nabyl platnosti již toho dne, kdy byl podepsán, dočkal se včera nejvyšší ratifikace v Moskvě a také v Berlíně.

V Moskvě byl tento pakt právě tak uvítán, jak jej zde vítáte vy. Řeč, kterou pronesl ruský zahraniční komisař Molotov, mohu podepsat doslova.

Naše cíle: Jsem rozhodnut

za prvé rozřešit otázku gdaňskou,
za druhé rozřešit otázku koridoru a
za třetí se postarat, aby v poměru Německa k Polsku nastal obrat, který zabezpečí pokojné soužití!

Jsem přitom rozhodnut bojovat tak dlouho, až buď nynější polská vláda bude nakloněna provést tuto změnu, nebo až k tomu bude ochotna nějaká jiná polská vláda! Chci odstranit z německých hranic živel nejistoty a ovzduší podobající se stále stavu občanské války. Chci se postarat o to, aby mír na hranicích na východě nevypadal jinak, než jak jej známe na svých ostatních hranicích.

Chci přitom podniknout nutné činy tak, aby neodporovaly tomu, co jsem vám zde, moji páni poslanci, v Říšském sněmu sám oznámil jako návrhy pro ostatní svět.

To znamená, že nechci vést válku proti ženám a dětem! Dal jsem své letecké zbrani příkaz, aby se omezovala při útocích na vojenské objekty. Jestliže se však nepřítel domnívá, že v tomto rozkazu může vidět výsadní list, aby ze

své strany mohl bojovat opačnými metodami, pak se mu dostane odpovědi, že mu přejde sluch i zrak!

Polsko střílelo dnes v noci poprvé na našem území, přičemž na střelbě měli účast i příslušníci pravidelného vojska. Od 5.45 hod. opětujeme střelbu! A od nynější chvíle bude bomba splácena bombou! Kdo bojuje jedem, proti tomu bude bojováno jedovatým plynem. Kdo se sám vzdaluje pravidel humánního vedení války, nemůže od nás očekávat nic jiného, nežli že učiníme stejný krok.

Povedu tento boj, lhostejno proti komu, tak dlouho, až bude zajištěna bezpečnost Říše a její práva!

Déle než šest roků jsem pracoval na vybudování německé branné moci. V této době bylo vynaloženo přes 90 miliard na zbudování naší branné moci. Je dnes na světě nejlépe vyzbrojena a nedá se srovnat s armádou roku 1914! Moje důvěra v ni je neochvějná!

Jestliže jsem nyní povolal tuto brannou moc a jestliže žádám nyní od německého národa oběti a, bude-li třeba, všechny oběti, mám k tomu právo, neboť také já sám jsem dnes právě tak připraven, jak jsem dříve býval, abych přinesl jakoukoliv osobní oběť! Nežádám od žádného německého muže nic jiného, než co jsem sám byl po čtyři roky ochoten kdykoliv učinit. Nemá být jediného strádání Němců, na kterém bych já sám neměl ihned účast! Celý můj život patří od této chvíle tím více mému národu! Nechci nyní být ničím jiným nežli prvním vojákem Německé říše.

Já sám jsem tím oblékl zase kabát, který mně samému byl nejposvátnější a nejdražší. Svléknu jej jenom po vítězství – jinak se tohoto konce nedožiji!

Kdyby se mi v tomto boji něco přihodilo, je mým prvním nástupcem člen strany Göring. Kdyby se členu strany Göringovi něco přihodilo, je jeho nástupcem člen strany Heß. Byli byste pak těmto jakožto Vůdci zavázáni prá-

vě tak slepou věrností a poslušností jako mně. Pro případ, že by se také členu strany Heßovi něco přihodilo, povolám nyní zákonem senát, který pak zvolí ze svého středu nejzpůsobilejšího, to znamená nejstatečnějšího!

Jakožto nacionální socialista a německý voják jdu do tohoto boje s pevným srdcem! Celý můj život nebyl ničím jiným než jediným bojem pro můj národ, pro jeho vzkříšení, pro Německo a nad tímto bojem stálo jen jedno vyznání: víra v tento národ!

Jedno slovo jsem nikdy nepoznal, to je kapitulace. Jestliže si však někdo myslí, že kráčíme snad vstříc těžké době, tedy bych prosil, aby se uvážilo, že se kdysi pruský král postavil se směšně malým státem proti jedné z největších koalic a ve třech bojích nakonec úspěšně obstál, poněvadž měl ono věřící, pevné srdce, jehož i my v této době potřebujeme.

Ostatní svět bych však rád ujistil jednou věcí: Listopad roku 1918 se v německých dějinách již nikdy nebude opakovat!

Tak jako já sám jsem ochoten kdykoliv nasadit svůj život pro svůj národ a pro Německo, tak žádám totéž i od každého jiného!

Kdo si však myslí, že se může tomuto národnímu příkazu, ať již přímo či nepřímo, protivit, ten padne! Zrádci nemají s námi nic společného! My všichni vyznáváme přitom jen svou starou zásadu: Je zcela vedlejší, zda žijeme; ale nutné je, aby žil náš národ, aby žilo Německo.

Očekávám od vás jakožto poslů Říše, že nyní na všech místech, kam jste byli postaveni, splníte svou povinnost! Musíte být nositeli odporu, ať to vyžaduje jakékoliv oběti! Nikdo ať mi nehlásí, že by v jeho župě, v jeho kraji nebo v jeho skupině či buňce nálada snad ochabla! Nositeli, odpovědnými nositeli nálady jste vy! Já odpovídám za náladu

v německém národě, vy za náladu ve svých župách, ve svých krajích. Nikdo nemá právo vyhýbat se této odpovědnosti. Oběť, která se od nás požaduje, není větší než oběti, jež přinesly četné generace. Všichni mužové, kteří před námi museli nastoupit nejtrpčí a nejtěžší cestu pro Německo, nevykonali nic jiného, než co musíme vykonat i my; jejich oběť nebyla snazší a bezbolestnější a tím lehčí, než by byla oběť, která je požadována od nás.

Očekávám i od německé ženy, že se v železné kázni vzorně zapojí do tohoto velkého bojového společenství!

Německá mládež však beztak splní s radostným srdcem, co od ní očekává a žádá národ a nacionálněsocialistický stát!

Jestliže utvoříme tuto jednotu, navzájem jeden druhému zavázáni přísahou, ke všemu odhodláni, s pevnou vůlí nikdy nekapitulovat, pak naše vůle zdolá všechna protivenství!

Končím vyznáním, které jsem kdysi vyslovil, když jsem začal boj o moc v Říši. Tehdy jsem pravil: Jestliže naše vůle bude tak silná, že žádná tíseň ji nezdolá, pak naše vůle a naše německá ocel také tíseň zlomí a překoná.

Deutschland – Sieg Heil!*

I když již začaly mluvit zbraně, byla v Německu stále ještě naděje a ochota k tomu, aby konflikt byl lokalizován a aby bylo zabráněno jeho rozšíření ve všeobecnou válku. Rozhodnutí měly západní mocnosti: Převezmou odpovědnost za to, že bezvýhradným splacením blankošeku vystaveného polské svévoli se z německo-polského konfliktu vyvine evropská válka? Velká Británie byla k tomu odhodlána, jak bylo koneč-

* *Německo – Vítězství zdar!*

ně potvrzeno nótou, kterou doručil sir Nevile Henderson dne 1. září ve 21 hodin v zahraničním úřadě.

V ní se žádá zastavení „jakékoliv útočné akce proti Polsku" a ujištění, že Německo je ochotno stáhnout okamžitě své vojsko z polského území, „jinak by Velká Británie splnila bez váhání své povinnosti k Polsku, k nimž je smlouvou zavázána", tedy vstoupila by do války s Německem. O hodinu později doručil francouzský velvyslanec nótu stejného znění.

Č. 92 (472)

Rozmluva říšského ministra zahraničních věcí s britským velvyslancem. 1. září 1939 ve 21 hodin

Záznam vyslance Schmidta

Sir Nevile Henderson doručil z příkazu své vlády tuto nótu, ke které připojil i nezávazný písemný překlad v německém jazyce:

V Berlíně dne 1. září 1939

Vaše Excelence,

pověřen ministrem Jeho Veličenstva pro zahraniční věci mám čest sdělit toto:

V prvních ranních hodinách dnešního dne vydal říšský kancléř provolání k německé branné moci, ze kterého je jasně zjevné, že se chystal napadnout Polsko.

Ze zpráv, kterých se dostalo vládě Jeho Veličenstva ve Spojeném království a vládě francouzské, vyplývá, že německé oddíly překročily polskou hranici a že útočí na polská města.

Za těchto okolností jsou vlády Spojeného království a Francie toho názoru, že německá vláda tímto činem přivodila předpoklady (totiž agresivní násilný akt proti Polsku, který ohrožuje jeho nezávislost), které vyžadují od vlád Spojeného království a Francie, aby splnily své závazky přispět Polsku.

Jsem proto pověřen, abych Vám, Excelence, sdělil, že vláda Jeho Veličenstva ve Spojeném království bez váhání splní své závazky k Polsku, nebude-li německá vláda ochotna dát vládě Spojeného království uspokojivé ujištění o tom, že německá vláda zastavila jakoukoliv útočnou akci proti Polsku a že je ochotna stáhnout své vojenské oddíly neprodleně z polského území.

Používám této příležitosti atd.

Nevile Henderson

Říšský ministr pro zahraniční věci odvětil, že nejde o německou agresi, nýbrž že Polsko již po měsíce Německo provokovalo. Mobilizaci nenařídilo Německo proti Polsku, nýbrž Polsko proti Německu. Minulého dne pak došlo k přímým vpádům polských pravidelných i nepravidelných vojenských oddílů na německé území.

Sdělení doručené právě anglickým velvyslancem odevzdá Vůdci a pak okamžitě odpoví. Říšský ministr zahraničních věcí dodal, že kdyby britská vláda byla projevila proti Polsku takovou aktivitu, jakou nyní patrně zamýšlí projevit proti Německu, bylo by dávno nalezeno s Polskem řešení.

Sir Nevile Henderson odvětil, že sdělí tyto poznámky své vládě, a prosil, aby obsah dopisu byl oznámen Vůdci. Žádal o pokud možno brzkou odpověď.

Říšský ministr zahraničních věcí odpověděl, že vlastně nebylo příčiny k tomu, aby německé návrhy byly britské

vládě sděleny, poněvadž se tyto návrhy staly nepodstatnými tím, že nepřišel polský zmocněnec. Nicméně on (říšský ministr zahraničních věcí) přečetl tyto návrhy Hendersonovi v naději, že Anglie přece ještě přivede Polsko k rozumu. Vůdce prý čekal ještě po celý další den nadarmo. Z polské strany nenásledovalo nic než nové těžké provokace.

Sir Nevile Henderson odpověděl, že velice lituje, že říšský ministr zahraničních věcí odmítl při posledním rozhovoru dát mu (Hendersonovi) text návrhů. Je prý pochopitelné, že při rychlém čtení německého textu tohoto dost dlouhého a komplikovaného dokumentu největší části nerozuměl.

Říšský ministr zahraničních věcí poukázal na to, že přečetl dokument pomalu a zřetelně a že k hlavním bodům (Gdaňsk, hlasování v koridoru, ochrana menšin) podal dokonce ještě ústní vysvětlení. Nebyl prý zmocněn odevzdat mu dokument a přečetl jej tudíž v naději, že Polsko bude alespoň příštího dne reagovat. Vůdce pak prý čekal ještě jeden celý den a nakonec nabyl přesvědčení, že Anglie již nechce nic podniknout.

Když Henderson projevil ještě jednou své politování, že mu návrhy nebyly odevzdány, ač o to prosil, opakoval říšský ministr zahraničních věcí, že dokument přečetl pomalu a jednotlivé body že vysvětlil, takže se mohl domnívat, že Henderson všemu rozuměl.

Schmidt

V tomto okamžiku byl učiněn zprostředkující návrh Mussolinim. Obsahuje návrh příměří a svolání konference za dva až tři dny.

Č. 93 (474)

Sdělení doručené italským velvyslancem zahraničnímu úřadu dne 2. září 1939 dopoledne

Itálie sděluje k informaci, přenechávajíc samozřejmě každé rozhodnutí Vůdci, že by měla ještě možnost, aby Francie, Anglie a Polsko přijaly konferenci na těchto podkladech:

1. Příměří, jež by nechalo armády, kde nyní jsou;
2. Svolání konference za dva až tři dny;
3. Rozřešení polsko-německých sporů, které by podle nynějšího stavu věcí bylo jistě příznivé pro Německo.

O tuto myšlenku, kterou původně vyslovil Duce, se dnes zasazuje zvláště Francie.

Říšská vláda vyslovila ochotu přijmout tento návrh. Tato ochota sdělená italskému velvyslanci byla oznámena veřejnosti v memorandu ze dne 3. září 1939 (čís. 97, odst. 3.).

I francouzská vláda odpověděla kladně, jak vyplývá ze sdělení Havasovy agentury ze dne 2. září.

Č. 94 (475)

Sdělení Havasovy agentury, 2. září 1939

Francouzské vládě byl včera předložen právě tak jako některým jiným vládám italský návrh na urovnání evropských nesnází. Poradivši se o tomto návrhu, odpověděla francouzská vláda kladně.

Toto oznámení bylo však, jak se ukázalo, později pod anglickým nátlakem odvoláno. Anglie mezitím přinutila fran-

couzskou vládu, aby se připojila k anglickému názoru, který trval na odvolání německých oddílů a byl vysloven v prohlášení lorda Halifaxe v horní sněmovně téhož 2. září odpoledne.

Č. 95 (476)

Z prohlášení britského státního sekretáře pro zahraniční věci lorda Halifaxe v horní sněmovně, 2. září 1939 odpoledne

...Na varovné poselství, jež bylo Německu doručeno včera večer, nedošla ještě odpověď.

Je možné, že toto opoždění bylo způsobeno návrhy učiněnými italskou vládou, podle nichž by měly být vojenské akce zastaveny a neprodleně svolána konference mezi Velkou Británií, Francií, Polskem, Německem a Itálií.

Britská vláda se vsak nemůže zúčastnit konference v době, kdy je Polsko vystaveno vpádu, polská města jsou bombardována a Gdaňsk se násilím stal předmětem jednostranného řešení...

V touž dobu bylo podáno britským ministerským předsedou vysvětlení stejného znění v dolní sněmovně.

Tím byl zprostředkovací návrh Mussoliniho Německem a Francií přijat, Anglií však torpédován ve chvíli, kdy byl krátce před úspěchem. Místo toho poslala Anglie v 9 hodin dopoledne dne 3. září ultimátum s dvouhodinovou lhůtou, v němž opakovala požadavek, aby byly zastaveny bojové akce a německé vojsko staženo zpět, a prohlásila, že v případě odmítnutí bude po uplynutí lhůty ve válečném stavu s Německem.

Č. 96 (477)

Nóta doručená zahraničnímu úřadu britským velvyslancem dne 3. září 1939 v 9 hodin

Dne 3. září 1939

Vaše Excelence,

ve sdělení, jež jsem Vám měl čest učinit dne 1. září, oznámil jsem Vám z pověření pana státního sekretáře pro zahraniční věci Jeho Veličenstva, že vláda Jeho Veličenstva ve Spojeném království splní bez váhání své závazky k Polsku, kdyby německá vláda nebyla ochotna dát vládě Jeho Veličenstva ve Spojeném království uspokojivé ujištění o tom, že německá vláda zastavila veškeré útočné akce proti Polsku a že je ochotna stáhnout své vojenské oddíly neprodleně z polského území.

Přesto, že toto sdělení bylo učiněno před více než 24 hodinami, nedošla žádná odpověď, naproti tomu bylo v německých útocích na Polsko pokračováno a byly zesíleny. Mám proto čest sdělit Vám, že nebude-li německou vládou dáno a nedojde-li vládě Jeho Veličenstva do Londýna dnes, 3. září, do 11 hod. dopoledne britského letního času uspokojivé ujištění ve smyslu shora uvedeném, bude od této hodiny mezi těmito oběma zeměmi válečný stav.

Používám této příležitosti atd.

Nevile Henderson

V 11.15 hod. téhož dne oznámil lord Halifax německému chargé d'affaires v Londýně, že Anglie má zato, že od 11. hodiny dopolední dne 3. září 1939 je ve válečném stavu s Německem.

Bylo samozřejmé, že říšská vláda musela odmítnout „brát na vědomí ultimativní požadavky Anglie, schvalovat je nebo je dokonce plnit". V memorandu, jež bylo doručeno britskému velvyslanci říšským ministrem zahraničních věcí dne 3. září v 11.30 hod, odmítlo Německo tyto požadavky za opětného objasnění německého stanoviska a anglické odpovědnosti za válečný konflikt a prohlásilo, „že odpoví na každý bojovný čin Anglie stejnými zbraněmi a stejným způsobem".

Č. 97 (479)

Memorandum říšské vlády odevzdané britskému velvyslanci říšským ministrem zahraničních věcí dne 3. září 1939 v 11.30 hod.

Německá říšská vláda obdržela ultimátum britské vlády ze dne 3. září 1939. Má čest odpovědět toto:

1. Německá říšská vláda a německý národ odmítají brát na vědomí ultimativní požadavky britské vlády, schvalovat je nebo je dokonce plnit.
2. Již po mnoho měsíců vládne na našich východních hranicích skutečný válečný stav. Když versailleská smlouva nejprve Německo roztrhala, byla všem německým vládám od té doby upírána každá pokojná úprava. I nacionálněsocialistická vláda se od roku 1933 stále a stále pokoušela odstranit cestou pokojného vyjednávání nejhorší znásilnění a porušení práv obsažená v této smlouvě. Byla to na prvém místě i britská vláda, která svým neústupným chováním znemožnila každou praktickou revizi. Bez vměšování britské vlády – toho jsou si německá říšská vláda a německý národ vědomy – bylo by

se mezi Německem a Polskem jistě nalezlo rozumné a pro obě strany spravedlivé řešení. Neboť Německo nemělo v úmyslu nebo nevyslovilo požadavek zničit Polsko. Říše žádala jen revizi oněch článků versailleské smlouvy, které již za doby koncipování tohoto diktátu byly rozumnými státníky všech národů nazvány natrvalo nesnesitelnými a tím nemožnými jak pro velký národ, tak pro veškeré politické i hospodářské zájmy východoevropské. I britští státníci označili řešení na východě, jak bylo Německu tehdy vnuceno, za zdroj příštích válek. Bylo přáním všech německých říšských vlád, aby odstranily toto nebezpečí, a zvláště pak to bylo úmyslem nové nacionálněsocialistické lidové vlády. Je vinou britské kabinetní politiky, že této pokojné revizi bylo zabráněno.

3. Britská vláda udělila – jedinečný to případ v dějinách – polskému státu generální plnou moc pro veškerá jednání proti Německu, jež by tento stát snad měl v úmyslu. Britská vláda přislíbila polské vládě za všech okolností svou vojenskou podporu pro případ, že by se Německo bránilo proti nějaké provokaci nebo nějakému útoku. Nato nabyl polský teror proti Němcům žijícím v územích kdysi od Německa odtržených ihned nesnesitelných forem. Se Svobodným městem Gdaňsk se proti všem zákonitým ustanovením zacházelo protiprávně: nejprve bylo ohroženo hospodářským a celně politickým zničením a konečně bylo vojensky obklíčeno a dopravně technicky zardoušeno. Všechny tyto přečiny proti zákonu o gdaňském statutu, jež byly britské vládě přesně známy, byly schvalovány a kryty plnou mocí vystavenou Polsku in bianco. Německá vláda, pohnuta utrpením německého obyvatelstva

sužovaného a nelidsky týraného od Poláků, přesto po 5 měsících trpělivě přihlížela, aniž se jednou dopustila proti Polákům stejně agresivního jednání. Varovala jen Polsko, že se tyto události stanou natrvalo nesnesitelnými a že je rozhodnuta užít svépomoci, kdyby tomuto obyvatelstvu nebyla poskytnuta jiná pomoc. Všechny tyto věci byly britské vládě co nejpřesněji známy. Bylo by pro ni bývalo snadné použít svého velkého vlivu ve Varšavě, aby napomenula tamější vedoucí kruhy, aby jednaly spravedlivě a lidsky a aby dodržovaly platné závazky. Britská vláda tak neučinila. Naopak stálým zdůrazňováním své povinnosti přispět Polsku za všech okolností přímo povzbuzovala polskou vládu, aby pokračovala ve svém zločinném jednání, které ohrožovalo mír Evropy. Britská vláda v tomto duchu odmítla návrh Mussoliniho, jenž stále ještě byl sto zachránit evropský mír, přesto, že německá vláda vyslovila ochotu jej přijmout. Britská vláda tedy odpovídá za všechno neštěstí a bolest, které nyní mnoha národům nastaly a nastanou.

4. Když všechny pokusy nalézt a sjednat smírné řešení byly znemožněny neústupností polské vlády kryté Anglií, když poměry na východních hranicích Říše podobající se již po měsíce občanské válce, aniž britská vláda proti tomu co namítala, zesílily poznenáhlu v otevřené útoky na říšské území, rozhodla se německá říšská vláda, že učiní konec tomuto stálému ohrožování nejprve vnějšího a pak konečně i vnitřního klidu německého národa, jež bylo pro velmoc nesnesitelné, těmi prostředky, které jedině zbývaly k obhájení klidu, bezpečnosti a cti Německé říše, když vlády demokracií prostě sabotovaly

všechny ostatní revizní možnosti. Odpověděla na poslední útoky Poláků ohrožující říšské území týmiž prostředky. Německá říšská vláda není ochotna pro nějaké britské úmysly nebo závazky strpět na východě poměry, které se podobají těm, jak je vidíme v Palestině stojící pod britským protektorátem. Především však není německý národ ochoten nechat se týrat Poláky.

5. Německá říšská vláda odmítá proto pokusy přinutit ultimativním požadavkem Německo, aby odvolalo svou brannou moc, jež nastoupila k ochraně Říše, a tím zase znovu trpělo starý neklid a staré bezpráví. Pohrůžka, že jinak bude proti Německu postupováno válečně, odpovídá úmyslům četných britských politiků prohlašovaným již léta. Německá říšská vláda a německý národ nesčetněkrát ubezpečovaly anglický národ, jak toužebně si přejí dorozumění, ba nejužší přátelství. Jestliže britská vláda tyto nabídky dosud vždy odmítala a nyní na ně odpovídá přímým pohrožením válkou, není to vinou německého národa a jeho vlády, nýbrž je to výhradně vinou britského kabinetu, respektive oněch mužů, kteří již po léta hlásají zničení a vyhlazení německého národa. Německý národ a jeho vláda nemají v úmyslu ovládnout svět jako Velká Británie, ale jsou odhodlány hájit svou vlastní svobodu, svou nezávislost a především svůj život. Smysl, jejž nám z pověření britské vlády sdělil pan King Hall, aby německý národ byl zničen ještě více než versailleskou smlouvou, bereme na vědomí a odpovíme proto na každý útočný čin Anglie týmiž zbraněmi a stejným způsobem.

V Berlíně dne 3. září 1939.

Ve 12.30 hod. téhož dne se dostavil do zahraničního úřadu francouzský velvyslanec a doručil nótu obsahující sdělení, že Francie pokládá za povinnost od 3. září od 17 hod. „plnit smluvní závazky, jež má Francie k Polsku“, sdělení, které se lišilo od anglického nejen časově, nýbrž i obsahem.

Č. 98 (480)

Nóta odevzdaná francouzským velvyslancem říšskému ministru zahraničních věcí dne 3. září 1939 ve 12.20 hod.

V Berlíně dne 3. září 1939

Excelence,

poněvadž jsem neobdržel dne 3. září ve 12 hod. v poledne uspokojivou odpověď říšské vlády na nótu, kterou jsem Vám odevzdal dne 1. září ve 22 hod, mám čest sdělit Vám z pověření své vlády toto:

Vláda Francouzské republiky považuje za svou povinnost upozornit naposledy na těžkou odpovědnost, kterou převzala říšská vláda tím, že bez vypovězení války zahájila nepřátelství proti Polsku a nepřistoupila na návrh vlád Francouzské republiky a Jeho britského Veličenstva zanechat jakéhokoliv bojovného činu proti Polsku a vyslovit souhlas s neprodleným stažením svých vojsk z polského území.

Vláda republiky má tedy čest oznámit říšské vládě, že se cítí povinna plnit od dnešního dne 3. září od 17 hod. smluvní závazky, k nimž se Francie zavázala k Polsku a jež jsou říšské vládě známy.

Přijměte atd.

Coulondre

Říšský ministr zahraničních věcí poukázal jednak na rozbití italského prostředkujícího návrhu Anglií, jednak na ultimativní požadavek Anglie s dvouhodinovou lhůtou a vyslovil své politování, kdyby přesto, že bylo hledáno dorozumění s Francií, došlo k útočné válce Francie proti Německu, jež by ničím nebyla oprávněna. Dnešní francouzská vláda je odpovědna za utrpení, jež bude pak zemím způsobeno. O rozmluvě mezi říšským ministrem zahraničních věcí a francouzským velvyslancem, k níž došlo při doručení francouzské nóty, nás zpravuje záznam vyslance Schmidta:

Č. 99 (481)

Rozmluva říšského ministra zahraničních věcí s francouzským velvyslancem dne 3. září 1939 ve 12.20 hod.

Záznam vyslance Schmidta

Na Coulondrovu otázku, zdali pan říšský ministr zahraničních věcí může uspokojivě odpovědět na otázku obsaženou v nótě, jež byla doručena dne 1. září ve 22 hodin, odvětil pan ministr zahraničních věcí, že po odevzdání nót Anglií a Francií učinil předseda italské vlády nový zprostředkovací návrh, a to s poznámkou, že francouzská vláda je s tímto návrhem srozuměna. Německo sdělilo předešlého dne Ducemu, že je rovněž ochotno na návrh přistoupit, nato však později Duce sdělil, že jeho návrh ztroskotal na neústupnosti anglické vlády. Anglie předložila dnes dopoledne Německu s dvouhodinovou lhůtou ultimativní žádost. Německo v písemném sdělení zamítlo smělé požadavky tam obsažené. Důvody pro zamítnutí anglického ultimáta jsou obsaženy v tomto dokumentu, který říšský ministr zahraničních věcí odevzdává francouzskému vel-

vyslanci na vědomí. Kdyby stanovisko Francie k Německu snad bylo určeno stejnými úvahami jako stanovisko anglické vlády, tedy německá vláda může vyslovit jen své politování. Německo vždy hledalo dorozumění s Francií. Zaujala-li by francouzská vláda přesto na základě svých polských závazků nepřátelské stanovisko k Německu, pokládala by to německá říšská vláda za ničím neoprávněnou útočnou válku Francie proti Německu. Německo se samo zdrží každého útočného činu proti Francii. Kdyby však Francie zaujala jiný postoj, bylo by Německo nuceno odpovědět příslušným způsobem.

Coulondre odpověděl, že vidí ze slov pana říšského ministra zahraničních věcí, že německá vláda není sto vyhovět francouzské výzvě obsažené v nótě ze dne 1. září.

Pan říšský ministr zahraničních věcí přisvědčil.

Coulondre na to odpověděl, že za těchto okolností má nepříjemnou povinnost, aby říšskou vládu ještě jednou upozornil na těžkou odpovědnost, kterou převzala zahájením nepřátelství proti Polsku bez vypovězení války, a sdělil jí, že francouzská vláda je nucena od dnešního dne 3. září 1939 od 5 hodin odpoledne plnit své závazky, jež má k Polsku. Současně odevzdal Coulondre připojené písemné sdělení. Když je pan říšský ministr přečetl, končil dodatkem, že Německo nemá v úmyslu napadnout Francii a že dnešní francouzská vláda je plně odpovědna za utrpení, jež bude zemím způsobeno, napadne-li Francie Německo.

Schmidt

V telegrafickém oběžníku státního sekretáře zahraničního úřadu německým diplomatickým zastoupením konstatuje se konečně odpovědnost Anglie za vypuknutí války.

Č. 100 (482)

Státní sekretář zahraničního úřadu německým diplomatickým zastoupením

Telegrafický oběžník

V Berlíně, dne 3. září 1939

Informace a směrnice pro výklad.

Když pokus přímé německo-polské rozmluvy zůstal bez výsledku, poněvadž nepřišel polský zmocněnec, přestože německá vláda po dva dny čekala, a když jsme byli nuceni odpovědět na polské vojenské přehmaty tím, že jsme přešli k vojenským akcím, žádaly na nás Anglie a Francie dne 1. září, abychom stáhli německé vojsko z polského území. Zdálo se, že nebezpečí války bude nyní ještě moci být zažehnáno zakročením Mussoliniho, který navrhl příměří a hned nato konferenci k řešení německo-polského konfliktu. Na tento návrh byla námi a francouzskou vládou dána kladná odpověď; britská vláda však dnes s dvouhodinovou lhůtou opakovala požadavek, aby německé vojsko bylo staženo zpět, a prohlásila, že po uplynutí této doby je ve válečném stavu s Německem. Francie pak následovala sdělením, že se vidí nucena přispět Polsku.

Rozumného německo-polského řešení by se bylo dalo jistě již dávno docílit, kdyby se nebyla vměšovala Anglie se svou protiněmeckou obkličovací politikou. Místo napomenutí, aby ustalo, udělila Anglie Polsku generální plnou moc proti Německu, učinila sama sebe závislou na polských rozhodnutích a způsobila nakonec v poslední chvíli ještě svým chováním, že ztroskotal i návrh Mussoliniho. Tím vzešla setba mužů, kteří v Anglii již léta hlásají zni-

čení Německa. Tento průběh událostí ukazuje jasně plnou odpovědnost Anglie za vypuknutí války.

Weizsäcker

Německo přijalo anglické vyzvání u vědomí, že do poslední chvíle činilo vše, co by bylo umožnilo smírné odstranění posledního a nejožehavějšího evropského zdroje konfliktů. Když bezpříkladné vítězné tažení jeho armád Polskem bylo zakončeno splněním dané úlohy, navrhlo Německo ještě jednou dne 6. října 1939 ústy svého Vůdce světu a tím svým nepřátelům zavedení nového evropského pořádku za podklad pro trvalý a spravedlivý mír. I tento návrh byl Anglií zamítnut, a to způsobem, ze kterého se dalo poznat, že britské vládě nejde ani o existenci Polska, které sama proti Německu podněcovala, ani o trvalý nový pořádek v Evropě, nýbrž že jí jde o potření a rozbití Německa za každou cenu. Německo a Anglie předstoupily před soud dějin. Nechť k vytvoření náležitého úsudku slouží dokumentární materiál z úřední německé Bílé knihy, který byl shrnut na těchto stránkách.

Celý svět zná záběry jásavého mnohatisícového publika, kdy nadšené usměvavé tváře mužů, žen i dětí obdivně natahují své pravé paže směrem k Adolfu Hitlerovi. Od pádu Třetí říše byl vydán nespočet knih, ve kterých autoři ze svého pohledu pojednávají o ideologických, politických a vojenských postojích nacionálněsocialistického Vůdce a jeho činech. Poválečná historiografie se nezřídka také pokoušela i o vytvoření jeho věrohodného psychologického profilu. Programový spis Mein Kampf, který má poskytovat ucelený obraz o Hitlerově světonázoru, byl po válce v mnoha zemích s menšími či většími problémy se zákonem opakovaně vydáván. Může se tedy zdát, že všechno bylo již řečeno. Při tom všem však uniká jeden z hlavních fenoménů spojených se jménem Adolfa Hitlera – jeho umění řeči, sdělení myšlenky, umění projevu. A tak je třeba se ptát:

Víme, o čem Adolf Hitler vlastně mluvil?

Díky svým řečnickým schopnostem získával miliony svých příznivců všech společenských vrstev a stavů, ať už na komorních setkáních v mnichovských hospodách či na pozdějších statisícových shromážděních. Ale i to by snad nebylo ničím novým.
Poprvé v historii česky psané literatury vychází projevy Adolfa Hitlera v nekráceném a doslovném znění tak, jak je tehdejší německý kancléř pronášel, a vůbec poprvé tak český čtenář dostává odpověď na otázku:

Víme, co bylo obsahem jeho projevů?

Publicista a historiograf Lukáš Beer ve svých předmluvách k jednotlivým projevům pak českého čtenáře navíc seznámí i se všemi potřebnými reáliemi a souvislostmi, z nichž Vůdce při svých vystoupeních před národem vycházel.

Již vyšlo, 656 stran, www.hitlerovyprojevy.cz

Nezapomenutelná vlast Sudetenland

Kniha pomocí jedinečného kartografického materiálu ilustruje názorně a bez jakéhokoli ideologického zabarvení vývoj osídlování česko-moravsko-slezského prostoru a vznik německých sídelních oblastí. Barevné mapy nám poskytují vhled do vývoje šíření německého práva, seznámíme se s rozmístěním německých vysokých škol, vědeckých institucí, knihoven a kulturních spolků a získáme detailní přehled o množství německých archivů, muzejí a divadel. Pohledem na industriální mapy zjistíme, že se 76% průmyslu obrovské rakousko-uherské říše nacházelo v Sudetech. Mohly tyto skutečnosti hrát roli v cíleném vyvlastňování německojazyčného obyvatelstva 1. československé republiky prostřednictvím tzv. „pozemkové reformy"? I s těmito otázkami autoři tohoto „atlasu" polemizují.

Již vyšlo, 126 stran, www.guidemedia.cz

Sto dokumentů, jež jsou zde otištěny, mluví řečí tak jasnou, že nepotřebují komentáře. Ve své diplomatické střízlivosti podávají bezprostřední a nelíčený obraz politického vývoje posledních let, jenž vždy znovu burcuje a otřásá i toho, kdo tento vývoj prožil z největší blízkosti. Ukazují soustavný vyhlazovací boj, který vedli Poláci od světové války proti polským Němcům a Gdaňsku; ukazují velkorysé a nekonečně trpělivé státnické snahy Vůdcovy, aby se německo-polské styky dostaly na trvalou základnu odpovídající zájmům obou stran; ukazují naproti tomu krátkozraké neporozumění polských držitelů moci, kteří mařili možnost, vždy znovu jim nabízenou z Německa, aby se dospělo ke konečnému vyrovnání. Především však vidíme, jak se bezprostředně po mnichovské konferenci stále jasněji projevuje válečná vůle Anglie a jak pak britská vláda užívá zaslepení polské vlády, které sama přivodila, k tomu, aby rozpoutala dlouho projektovanou válku s Německem...

ISBN 978-80-905310-4-8

gm guidemedia